

tv-15 naš TOVARIS

Št. 34
8. septembra 1988
Leto XXVI

Glasiloro borcev narodnoosvobodilnega boja in rezervnih vojaških starešin Slovenije

Milijoni za lačne

Na svetu so še vedno mnogi milijoni lačnih, revnih in bolnih ljudi, ki živijo na robu obupa. Lakota, ta daleč največja katastrofa, ki smo jim priča, pomori vsako leto skoraj po 15 milijonov otrok. Ti otroci, več kot 280 tisoč jih je na teden, so nemočne žrtve smrti zaradi revščine, nedohranjenosti in bolezni. Zgroženi spoznavamo neizogibno potrebo rešiti življenja teh umirajočih otrok.

Leta 1986 je »Sport aid« (Športna pomoč) spodbudil domala 20 milijonov ljudi iz 89 držav, da tečejo v »teku s časom« in pomagajo zbrati prek 35 milijonov ameriških dolarjev za pomoč lačnim v Afriki. V samo sto dnevih so organizirali najbolj množični tek v zgodovini – sinhronizirani desetkilometrski tek, ki je potekal istočasno v tisoč mestih in vaseh po vsem svetu.

Ta največja svetovna humanitarna in športna prireditev bo tudi to nedeljo s pričetkom ob 17. uri po srednjeevropskem času. V njeni organizaciji pri nas sodelujejo republiški center klubov OZN, Atletska zveza Slovenije, zveza socialistične mladine in Rdeči križ.

Za tek pomoči se je po zadnjih podatkih prijavilo že več kot 35 mest iz Hrvaške, Srbije, Slovenije in Makedonije. Štirideset odstotkov denarja, ki se bo natekel pri teh manifestacijah – zbrali naj bi ga s prodajo startnih števil in majic s simbolom »Sport aid 88« – bo dobil mednarodni sklad za pomoč lačnim otrokom sveta, preostala sredstva pa bodo namenili za pomoč revnim otrokom Jugoslavije.

Povejmo še, da bosta med otroki sveta, ki bodo v nedeljo, 11. septembra začeli otvoritveni tek proti času pred palačo OZN v New Yorku, tudi dva mlada Jugoslavana: enajstletni Martin Pogačnik iz Kranja in štirinajstletna Tina Radić iz Klisa pri Splitu.

Prijave za tek v Kranju sprejemajo vse občinske konference ZSMS, občinski odbori Rdečega križa Slovenije in atletska društva. Startnina je 2.000 dinarjev za otroke, dijake in študente ter 3.000 dinarjev za odrasle.

Ta dan, to je v nedeljo, bo iz Ljubljane v Kranj tudi brezplačen prevoz z vlakom. Odhod vlaka bo ob 14.40 z ljubljanske postaje, povratek iz Kranja pa ob 20.30. Zbirališče za udeležence teka iz drugih krajev Slovenije bo na kranjskem sejmišču, kjer bodo organizirali skupen odhod na startno mesto.

Jože Curin

Legendarni sudanski atlet Omar Khalifa, ki bo v nedeljo, 11. septembra ob 17. uri pred palačo OZN v New Yorku prižgal bakljo in s tem dal znak za začetek simultane globalnega Tek s časom 1988, in otroci, ki predstavljajo otroke sveta. Otroci vsega sveta – po dva iz vsake sodelujoče države – se mu bodo v New Yorku pridružili pri začetku mednarodnega teka za zbiranje denarja in privabljanje pozornosti ljudi v boju proti lakoti, revščini in bolezni, ki vsako leto umorijo več kot 15 milijonov otrok.

Ob obletnici vojne mornarice

Partizanski pomorščaki Slovenije: »Zastave ne nameravamo sneti«

Praznik vojne mornarice in pomorstva Jugoslavije je tudi praznik partizanskih pomorščakov Slovenije. S svojim delom, pa tudi mnogimi uspehi, skupnost potrjuje, da dosledno oživlja epopejsko obdobje nastanka in boja partizanske mornarice – ta je kajpak bila tudi tvorec današnje trgovske mornarice – ter ga prenaša v bodoče generacije. Njena vloga pa ni samo zgodovinska ali vzgojna, marveč mnogo širša. Lasti si tudi pravico spregovoriti o današnjih razmerah, o njenih žal slabih straneh, pa tudi o tem, katera pota bi bilo treba ubrati v prihodnosti.

V jugoslovanski partizanski mornarici smo imeli približno tisoč Slovencev; kakih 300 jih je bilo v prvem Pomorsko obalnem sektor-

ju, ki je deloval na najsevernejšem delu Jadrana, blizu 700, večinoma prekomorcev, pa je bilo v drugih sektorjih, posebno v četrtem (srednja Dalmacija). Omembe vredno je tudi, da je bilo poleg Slovencev v partizanski mornarici tudi okrog 40 tovarišev italijanske narodnosti, ki so se prišli bojevat za svobodo in napredek kar iz Italije.

Tudi partizanska mornarica krasi svojo bojno zastavo z imeni treh narodnih herojev: Sergeja Mašere, Karla Rojca in Slavka Kovača. Kot pripadniki drugih narodov in narodnosti v jugoslovanski partizanski mornarici, so tudi Slovenci prispevali viden delež k pogumni dejavnosti na morju. Vemo, da so naši mornarji prepeljali z ene na drugo obalo Jadrana blizu milijon ton blaga, orožja

in streliva, uspelo jim je rešiti nad 20 tisoč ranjencev. Med vojno so partizanske mornariške enote izvedle na sovražne plovne in stalne objekte na obali nad 90 napadov in pri tem zaplenile blizu 60 večjih in srednjih plovnih enot.

Jubilej vojne mornarice in pomorstva slavimo na dan, ko je 10. septembra v vasi Podgora, v Biokovskem primorju, nastal prvi partizanski mornariški vod. Seveda je mornarica kar najbolj intenzivno razvila svoje operacije potem, ko je maršal Tito, v drugi polovici septembra 1944, izdal ukaz o osvoboditvi Dalmacije in o prodiranju proti notranjosti ter proti severu. Tedaj je nastala slovita partizanska grupa pri 9. korpusu NOV in POJ, formiran pa je bil tudi mornariški odred Koper, ki naj bi nadzoroval vse območje od Kopra do Dragonje.

Že partizanska mornarica je vzlic sila skromnim sredstvom morala skrbeti za temeljno nalogo: ščititi 6 tisoč kilometrov obale, kolikor znaša naša meja na morju.

Skupnost partizanskih pomorščakov Slovenije si kajpak prizadeva, da ne bi bila

Otroci v Swazilandu so v okviru Tek s časom že tekli na 1.000 metrov. Mnogi lačni otroci imajo že korist od zbranega denarja Sport aid Trust je namenil 12.000 funtov za veliki športni center za šole v Swazilandu, to pa je le eden izmed mnogih projektov, ki jih Sport aid Trust že financira.

»pokojninska«, temveč da bi s svojim deležem bogatila razvoj našega pomorstva. V skupnosti je še zmeraj okrog 350 članov, od teh kar dobra četrtina iz zamejstva, kar je še posebej značilno. Člani nismo doma le z Obale, marveč iz vseh predelov Slovenije. Znano je, da je bil Slovenec, čeprav iz Štajerske ali Dolenjske, Gorenjske ali Bele krajine, vselej pomemben dejavnik na morju. V začetku tega stoletja je bilo v tedanji avstro-ogrski vojni mornarici v oficirskem kadru kar 24 odstotkov Slovencev.

Skupnost ima domicil v Piranu, njen pokrovitelj je Splošna plovba.

15. maja je imel odbor skupnosti posebno in pomembno sejo, na kateri so si zastavili bogat program za prihodnje. Tako so si med drugim zadali, da bi v pomorskih podjetjih imeli aktivne, v katerih bi sodelovali

pripadniki skupnosti, člani pa naj bi kajpak bili predvsem mladi ljudje. Domenili so se tudi, da bodo stalno razstavo o NOV na Jadranu, ki je v koprskem muzeju, napravili kar najbolj aktivno, da bodo v Splošni plovbi v Portorožu imeli posebno vitrino o slovenskih partizanskih pomorščakih ter da si bodo prizadevali popestriti oddelek o mornarici NOV v piranskem pomorskem muzeju.

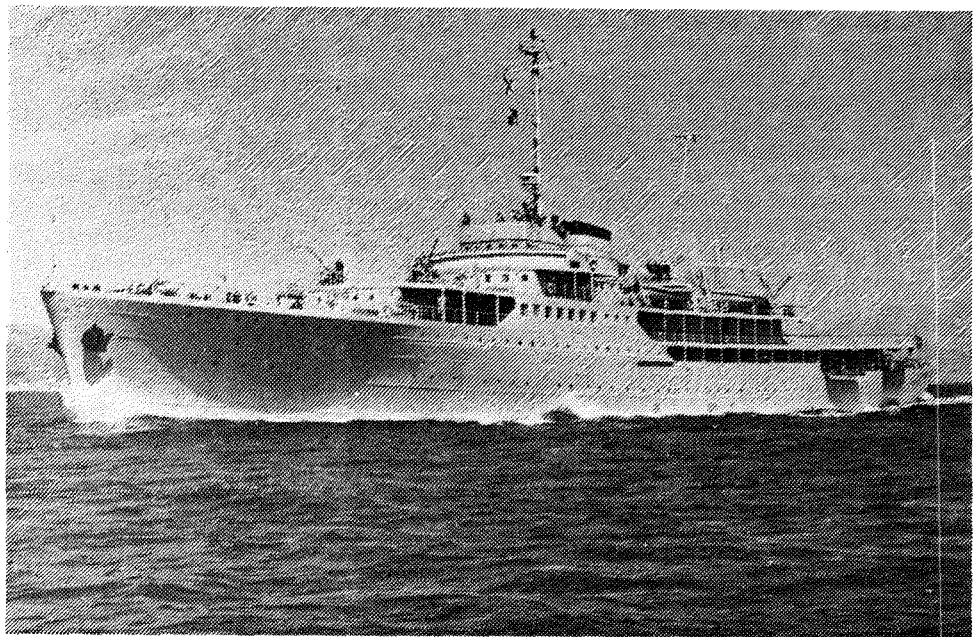
Od zadnjih akcij velja omeniti odkritje spominske plošče prvemu komandantu Pomorske obalne komande Trst, Kazimiru Renčlju, v koprski luki in pa delo, ki ga zdaj razvijamo, da bi postavili v Postojni spominsko ploščo na rojstni hiši admirala Janeza Tomšiča, ki je umrl pred dvema letoma.

Posebo pomembni pa so stiki, ki jih ima skupnost prek meje. Bivši partizanski mornarji so še danes, negle-

de na razredčene vrste, na starost in bolezen, še zmeraj med najbolj aktivnimi v takšnih borbeških organizacijah. Prav ganljivi pa so njihovi stiki z navtičnimi klubi onstran meje, kot sta na primer »Sirena« in »Čupa«, v kateri je nemalo Slovencev.

Posebno poglavje, ki ga namerava uveljaviti skupnost, je program o slovenskem partizanskem pomorstvu in o razvoju pomorstva na obalnih srednjih šolah. Prav tako si skupnost prizadeva, da bi bilo naše morje bolj prisotno tudi v sredstvih obveščanja, kjer še zmerom zevajo praznine. V zvezi z izdajateljsko dejavnostjo zasluži pozornost težnja, da bi knjigo, ki jo je admiral Tomšič napisal o slovenskih partizanskih pomorščakih, prevedli tudi v druge jezike narodov in narodnosti Jugoslavije.

(nadaljevanje na 2. strani)

»Zastave ne nameravamo sneti«

(nadaljevanje s 1. strani)

Kot vidimo, je delo skupnosti sila raznoliko; ne dopustimo, da bi se je polastili stagnacijski bacili.

Skupnost partizanskih pomorščakov Slovenije je lani prejela izjemno visoko priznanje, zlato plaketo Štaba mornarice; doslej sta jo prejela samo skupščina občine Makarska (na njenem področju je Podgora) ter Vis.

Nesporno je: »navigare necesse est«. Brez tega ni življenja, ni širine in ne perspektive. Seveda gre za pomorstvo ter za vse tisto, kar ga poganja z obale. Pomembnosti morja se še kako zavedajo tudi celinske dežele. Naši dosedanja uspehi niso malenkostni. Vojna mornarica razpolaga s tistim, kar narekujejo obrambne potrebe in hitrost poseganja. Ima rušilce, raketne topovnjače, podmornice, raketne in torpedne čolne, protipodmorniške enote, minolovce, polagalce min, izkrcevalne čolne in drugo. Naša trgovska mornarica pa ima okrog 360 ladij s skupno nosilnostjo blizu 4 milijone ton.

Toda o našem pomorstvu žal ne moremo peti samo hvalnice. Seveda je pomorstvo še najmanj krivo, saj ne more dovolj napredovati, če nima zaledja. In tega pri nas resnično ni dovolj. Kot velja za Jugoslavijo, da še ni čutili, da je pomorska država, tako je tudi za Slovenijo še vedno res, da pomorstva še ne jemlje kot vitalno, če ne celo prednostno gospodarsko vejo. Kar držalo bo, da si pomorska miselnost pri nas še ni utrla poti.

Slovenski partizanski pomorščaki imajo kajpak vsaj moralno pravico to iskreno priznati. Od vseh gospodarskih panog je pomorstvo še najbolj zaostalo; v Jugoslaviji je kar 32 gospodarskih panog pred njim. To je domala nerazumljivo, saj je pomorstvo navsezadnje sinonim hitre tehnološke rasti. Naše ladjeve pa je danes povprečno staro od 15 do 19 let, se pravi, da je po svetovnih pomorskih kriterijih še komaj sposobno za plovbo. Konkuren-

ca pa je vsak dan večja. Naše podjetje Splošna plovba se včasih izkoplje iz težav s kako premeteno potezo, trdne garancije za uspešno prihodnost pa nima. Ladjedelnice, kar jih je v Jugoslaviji, pa tudi tisto, kar imamo v Sloveniji, so predrage za nas. Precej je tega, kar je na meji absurda. Odnos do pomorstva je še daleč od tega, da bi bil dovolj ukoreninjen, zato pa je tudi kar pogosta nevzdržna teza, da si mora pomorstvo pač pomagati samo.

Tranzitna vloga Slovenije v luči pomorstva še zmeraj ni dovolj trasirana v naših programih. Zaledne komunikacije šepajo. Pri prostih conah prav tako še ne moremo reči, da smo končno zabili temeljni kamen. Jugoslovanska ribiška flota (tudi ta spada v pomorstvo) ne predstavlja 15 odstotkov ribiške flote, ki jo imajo Italijani na Jadranu.

Pojem pomorskega razvoja je pri nas koprski luka; tudi o njej vemo, da sicer napreduje, toda včasih za ceno domala ekstremnih rešitev. Pri vsem tem pa se kajpak utemeljeno stopnjujejo ekološka svarila.

Slovenski partizanski pomorščaki zategadelj izkoriščamo tudi to jubilejno priložnost, da na glas rečemo, da naš pomorski razvoj žal ni dosegel obsega in ravni, ki smo si ju predstavljali konec vojne. Drobnji uspehi ne pomenijo rezultata. In tega ne bo vse dotlej, dokler ne bo v Jugoslaviji pomorstvo resnično postalo »zvezno« vprašanje, v Sloveniji pa vprašanje vse naše družbene skupnosti. Še zmerom se ne zavedamo, da so perspektive v pomorstvu, ali skozi pomorstvo, najbolj bogate in mikavne ter da bodo z razvojem še bolj obetavne. Resnejši pogled vanje bi bil tudi korak k odpravljanju krize, iz katere se ne znamo izklopiti.

V vsakem primeru skupnost slovenskih partizanskih pomorščakov zastave pomorskega napredka ne namerava sneti.

Miro Kocjan

Dušan Nečak, predsednik sveta za tradicije pri predsedstvu RK SZDL Slovenije

Naj ratio premaga čustva

Dr. Dušana Nečaka, dekana ljubljanske filozofske fakultete in že nekaj časa tudi predsednika sveta za tradicije pri predsedstvu RK SZDL Slovenije, smo spraševali o delu tega sveta, o njegovi usmerjenosti in perspektivah. Pripovedoval nam je o svojih pogledih na teme, ki jih povezujemo s tradicijami, pa tudi o konkretnih akcijah, ki jih je že v tem letu izpeljal svet.

Dr. Nečak, nam lahko prosim poveste, kako ste se na začetku lotili svojega predsednikovanja? Ali ste od svojega predhodnika prejeli kakšna napotila?

– Nobenih napotil nisem prejel in resnici na ljubo moram dodati, da ni bilo nobene »predaje dolžnosti«. Seveda to ne pomeni nič slabega, lahko pa vam ob tem povem, da se počutim popolnoma drugače kot predsedniki pred menoj. Vsi po vrsti so bili namreč nekdanji borci, nekateri tudi vojaki in ugledni družbenopolitični delavci, ki so profesionalno ali polprofesionalno opravljali naloge predsednika tega sveta. To pomeni, da so lahko bistveno drugače delovali. Ko so mene prosili, naj prevzamem to nalogo, sem poudaril, da težko prevzamem to funkcijo ob profesuri in dekanskih nalogah. Drugačnost vidim tudi v sedanjem usmerjevanju dela sveta, ki se veže na zgornji ugotovitvi. Pri zadevam si njegovo delovanje postaviti na strokovne in raziskovalne temelje.

To pa pomeni poleg dosejanega delovanja (ki je bilo usmerjeno v najbolj klasične oblike negovanja tradicij NOB) usmerjanje k raziskovalni dejavnosti, ki ne zajema le obdobja NOB, ampak ves tisti del slovenske zgodovine, ki je bil temelj narodnoosvobodilnemu boju in v katerega se je NOB iztekel. Torej ne gre le za negovanje tradicij partizanskega delovanja (vojaškega in političnega), ampak za negovanje in varovanje moralnih človeških ter etičnih vrednot

v času pred NOB, v NOB, ko je to delovanje doseglo vrhunec, in v današnjem času, kjer se te vrednote že v veliki meri izgubljajo.

Nismo se mogli, pa tudi hoteli se nismo odpovedati nekaterim tradicionalnim oblikam delovanja. Tako še vedno napreduje delo za pripravo vodnika, sodelujemo z borci in sveti na terenu... Zavedamo se, da borci potrebujejo tudi

njake za še intenzivnejše delo na tem področju.

Ste že prej dobro poznali delo sveta za tradicije – in če je tako, kaj ste o tem delu menili kot zgodovinar?

– Že dolgo je, odkar so se v svetu pogovarjali o vlogi občinskih svetov. Z očmi raziskovalca vidim pravo vlogo teh svetov predvsem v podpiranju vseh tistih, ki želijo in morejo opravljati to delo čim bolj strokovno. Seveda to ne pomeni, da bi bilo to početje izključno rezervirano za zgodovinarje, saj poznamo izredno veliko vrednost gradiv in številnih pričevanj, ki so jih zbrali

v njem, da predvsem spodbujamo sodelovanje in opravljamo koordinacijo. Zato ne vidim načina, kako bi bil svet lahko še bolj učinkovit. Temu ob robu pa naj povem še, da ne razpolagamo z nikakršnimi finančnimi sredstvi. Po svojih močeh bom skušal, skupaj s svojim kolegom in članom IO RKSZDL Primožem Hainzem razširiti delokrog naše aktivnosti in poseči v širšo problematiko ohranjanja in varovanja tradicij ter tistih vrednot, ki so bile osnova, da je slovensko ljudstvo lahko postalo slovenski narod, in dokazujejo, da je bilo delo tista osnovna vrednota, ki nas mora pripeljati v bolj humano družbo.

Ali to pomeni, da lahko svet o nekaterih dejavnostih, ki jih je urejal v preteklosti, danes misli drugače kot takrat in zavzame nova stališča?

– Da, zakaj ne? Če pogledamo samo področje postavljanja spomenikov. O tem sem pred kratkim povedal nekaj za Jano. Bliže kot so dogodki, ki so jim spomeniki namenjeni, bolj pogosto jih postavljamo. Ščasoma pa vnema za postavljanje spomenikov pomenjuje – in menim, da je tako prav. Sam sem sploh proti postavljanju pompoznih spomenikov, da je že čas, da vlagamo sredstva namesto v spomenike v dejavnosti in akcije.

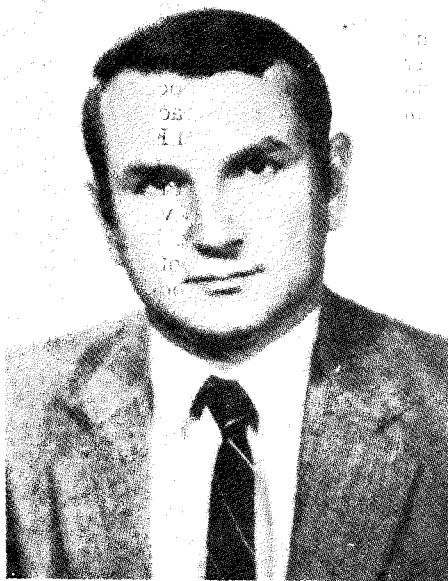
Lahko rečem, da je na SZDL čutili, da mnogi, ki delajo v tem svetu, mislijo podobno kot jaz. Moramo priti do tega, da bo emotio zamenjal ratio. Tako gledam tudi na snov, ki jo obravnavamo v uredniškem odboru revije Borec, kjer smo začeli na problematiko NOB gledati drugače kot doslej. Nič več le z našimi sodbami, temveč tudi: kako so na nas gledali in kako nas gledajo drugi, v drugih državah, drugi narodi. Vsekakor ni mogoče obravnavati NOB le kot obdobje starih let in se obnašati, kakor da se je zgodovina Slovencev začela res šele leta 1941. Takšno gledanje je meni izrazito tuje.

Svet za tradicije pri SZDL seveda ni znanstvena organizacija. In vendar, zakaj ne bi sodila v domeno tega sveta podpora, če se kdo želi ukvarjati z raziskavo tematike npr.: o združništvu Krekovega tipa...

Dr. Dušan Nečak je nekatere svoje poglede in misli o potrebnih usmeritvah obravnavanega sveta, pa tudi njegove ožje stroke že udeležil.

Pravi, da nam je za celovitejšo poznavanje in zgodovinsko podobo lastnega naroda potreben pogled od zunaj. Upati je, da se bo s takšnimi pogledi znašlo v »njegovem« svetu tudi več mladih ustvarjalnih raziskovalcev, ki ne bodo obremenjeni ne s črno-belimi odslikavami našega slavnega časa, ne z mrzličnim brskanjem po nadrobnotih, ki bi se jalovo kopile in bi jih čas neusmiljeno odrinil.

Pogovarjala se je Bojan Žokalj-Jesih

Dr. Dušan Nečak

v frontni organizaciji oporno točko. Vendar pa je glavna aktivnost našega sveta v zadnjih mesecih, odkar sem jaz njegov predsednik, posvetovanje strokovnjakov o varovanju naše kulturne in naravne dediščine. O tem smo imeli že dva regijska posveta; enega v Murski Soboti in drugega v Kopru. Na obeh smo ugotavljali naslednje: klasični način dela svetov – zlasti občinskih – je preživet. Tako so nam zatrjevali tudi predsedniki teh svetov, tisti pač, ki so se zbrali na posvetu. Delo je zastalo, motivacije ni. Izjema so konkretne akcije, kakršna je priprava vodnika.

Na teh posvetih pa se je pokazalo, da, nasprotno, pri mladih obstaja interes in motiviranost za strokovno in raziskovalno delo, ki zajema širše časovno obdobje denimo stopetdesetih let. Tako na Primorskem kakor tudi v Pomurju obstajajo raziskovalni programi, ki se v mnogem dotikajo omenjenega časa. Nekateri raziskovalci raziskujejo povojni čas v Prekmurju, drugi problematiko con A in B v Istri, tretji se ukvarjajo s Prekomorci, pa z ekonomsko emigracijo... In na teh področjih ne delajo le zgodovinarji, ampak so raziskave načrtovane interdisciplinarno: zajemajo zgodovino, etnologijo, slavistiko, umetnostno zgodovino, arhitekturo...

Za jesenski čas (oktober) načrtujemo še eno regijsko posvetovanje, tokrat v Novi Gorici, kjer bi radi spodbudili tamkajšnje strokov-

premnogi navdušeni prostovoljci.

Spodbudno je, da so v nekaterih slovenskih občinah že uvedli prakso, da so nastavili med redno zaposlene tudi zgodovinarje, pri tem pa bi spet rad poudaril, da bi moral biti le del njihove naloge obravnavanje neposrednega obdobja NOB.

Kar zadeva druge dejavnosti sveta za tradicije pri socialistični zvezi Slovenije, je utečen v inercialno dejavnost te družbenopolitične organizacije v tistem delu, ko gre za avtomatizme, kot so: prošnje za odgovore in naša mnenja o spominskih parkih, o muzejskih mreži in drugem.

V zadnjem času se bolj poredko sestavljamo v celoti in tega tudi v letnem načrtu nismo predvideli. To bi storili le, če bi šlo za res posebej pomembno tematiko, ki bi zahtevala takšno sestavo. Zato pa so tembolj pogoste seje sekretariata tega sveta, in treba je povedati, da naša strokovna in politična delavka, Marija Sardonar-Lavrenčič vse to zvezuje več kot vzorno, kar je zlasti pomembno sedaj, ko sam ne morem tako tesno sodelovati, kot bi rad.

Nekateri se sprašujejo o učinkovitosti tega sveta

– Že socialistična zveza sama po sebi ni oblast in ne more ničesar ukazovati. Menim, da je tako prav. Sam zagotovo ne bi hotel biti predsednik sveta, če bi le-ta deloval tako, kot so delovali različni organi takoj po vojni. Prepričan sem, da je naloga tega sveta in tudi moja naloga

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje Delo

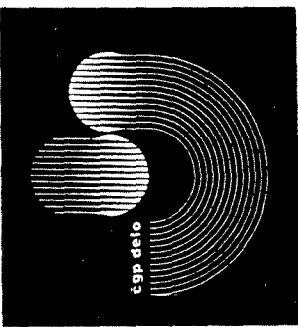
TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35

p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:

Mose Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revialni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Po sledovih domneve Petkove fotografije

»Vse sem si zapisal!«

V svojih mladostnih letih Pustišek Ivan iz Zagorja pri Lesičnem na Kozjanskem ni imel kaj dosti prilike postaviti se pred fotografski aparat. Bilo jih je malo, pa še tisti so bili za bogatine. Pozneje so se stvari spremenile, pa vendar je nek dogodek po svoje precej vplival na Ivanovo življenje, spomin iz vojne, skromna fotografija, posneta sredi boja, neštetokrat reproducirana, poleg nekaterih drugih nekakšen simbol slovenskega narodnoosvobodilnega boja.

Kmečki sin Ivan Pustišek se je 30. septembra 1944 podal v Kozjanski odred, kaj kmalu, 22. novembra pa se je pri Okonini, kjer je bil štab brigade, preselil k Bračičevcem. Dodelili so ga k prvemu bataljonu, v drugo četo, k desetarju Antonu Orožnu, doma iz okolice Šentjurja. Ivan se spominja še nekega Pera, južnjaka pa tudi komandanta brigade, Milenka Kneževića.

Pri Bukovju so Ivana in njegove 21. decembra razgnali Nemci. Vrnili se je v Kozjanski odred.

Medtem se je marsikaj zgodilo. Tudi to, da ga je nekdo, skupaj z dvema tovarišema, slikal sredi uspešnega parajočega boja, ko človek ni več vedel, kaj se bo zgodilo z njim v naslednjih minutah.

V čudežno hladni »hiši« (dnevna soba, op.p.) sredi sicer kar tropske vročine, v bližini znamenite božjepotne zagorske cerkve, celjske ustanove, ki se omenja že 1469. leta in velja za enega najpomembnejših kulturnozgodovinskih spomenikov na Kozjanskem (ki jih, mimogrede, ni malo!), se vračava v tiste čase, ko je nastala »sporna« fotografija. Čemu oznaka sporna?

»6. decembra 1944, neko ob 9. uri zjutraj,« sega nazaj Ivan, »sem bil z bataljonom na položajih na Creti, ob podružnični cerkvi. Romarska stavba je bila požgana že prej.

Pred napadom so kuharji prinesli močnik, vendar so nas Nemci presentili, močnik pa je moral počakati na boljše čase. Nekako do opoldneva smo odbijali nemške napade, pri čemer je bil Pero ranjen v desno roko.

Sredi treskanja se je pred nami kot prikazen pojavil visok, bradat možakar v angleški uniformi, z nizkimi škornji na vezalke, na glavi pa mu je čepela šajkača. V roki je mel fotoaparat. Takrat sem ga videl prvič in zadnjič.

Ležali smo v snegu. Na moji desni Edi Amon, Vovkov po domače iz Lesičnega, tretji pa je bil skoraj gotovo Anton Umek, kovač iz Buč. Jaz sem imel na skrbi mitraljez, BRENGAL, angleško orožje. Stvarca je bila še popolnoma nova, dobil sem jo tik pred spopadom, prej sem imel kratko puško, italijanko. Mitraljez je bil še ves masten od vazelina. Amon je bil moj pomočnik.

Popoldne so se bračičevci umaknili zaradi nemške premoči in se spustili v Kozjansko dolino. Vsak je dobil »štampelj« žganja, mitraljezci pa še kanček tobaka za povrh. Ko se je zmrzilo, se je brigada premaknila v Šmartno ob Dreti, kjer so jim razdelili strelivo. Mrzla decembrska noč je bri-

gado spremljala vse do hribov nad Preboldom in Rimskimi Toplicami, dokler se pri Sv. Mohorju nad Laškim niso ustavili in, zbiti ter utrujeni, prespali. Na fotografa Pustišek ni več mislil.

Ob petindvajsetletnici pohoda Štirinajste divizije je Pustišek doma prebiral Kmečki glas.

»Povrnilo se je štiriinštrideseto, kot strela z jasne ga,« pripoveduje Ivan. »Prvič v življenju sem videl isto sliko, Čreto, cerkvico, Amona, Umeka, sneg, naš položaj, zato sem bil toliko bolj presenečen, ker je pod

Ivan Pustišek: »Močnik je moral počakati na boljše čase!«

sliko pisalo nekaj povsem drugega, popolnoma v nasprotju z resnico. Pisal sem na Kmečki glas, pojasnil stvari kolikor se je le dalo natančno in kaj kmalu dobil odgovor inž. Jožeta Guzelja:

– Hvala za vaše opozorilo in bomo v tej številki objavili popravek. Obenem vam prilagamo zaželeno sliko, na kateri ste se prepoznali.

Pojasnilo pa je žal veljalo le za Kmečki glas. Slika se še kar naprej pojavlja, z istim podpisom, v mnogih časopisih, publikacijah, knjigah, ne da bi se komurkoli zdelo potrebno, da bi preveril resnico.

Poglejmo si nekoliko natančneje, kakšna je bila usoda slike. V Petkovem albumu S Štirinajsto divizijo (četrt, izpopolnjena izdaja, Ljubljana 1979) lahko na strani 99 pod »Pustiškovo« fotografijo preberemo: »Mitraljezec Tomšičeve brigade Lucijan Furlanič-Luka in njegov pomočnik (na sliki prvi) v zasedi pod cerkvijo Sv. Jošta na Paškem Kozjaku 16. februarja.«

Pustišek naj bi bil torej Furlanič in Amon njegov pomočnik. Tretjega, po Pustiškovem mnenju Umeka, nihče ne omenja.

Sestavljalci »pripovedi o revolucionarnem in osvobodilnem boju Slovencev« Bitka, kakor življenje dolga, so pod sliko na strani 506 zapisali:

– Borci Štirinajste divizije na položajih na Paškem Kozjaku 16. februarja 1944. V Zborniku fotografij iz

narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda 1941–1945 (Muzej LRS in IZDG v Ljubljani 1963) pa lahko pod sliko preberemo isti podpis z dostavkom Foto: J. Petek.

V kolikšni meri se velja zanesti na Pustiškovo »zgodovinski spomin«, na dejstvo, da je bila slika posneta 6. decembra 1944 na Creti?

Predvsem: Pustišek ima natančno zapisano, kod je hodil, kaj je počel.

»Na majhne lističe sem si zapisoval, kod nas je vodila pot in kdaj. Po osvoboditvi sem si te podatke izpisal v zvezek, ne le tiste iz brigade, pač pa tudi iz kozjanskega odreda.«

Pokazal mi je zvezek, zelo natančno kronologijo njegove partizanske poti. 6. december – Čreta nad Vranskim.

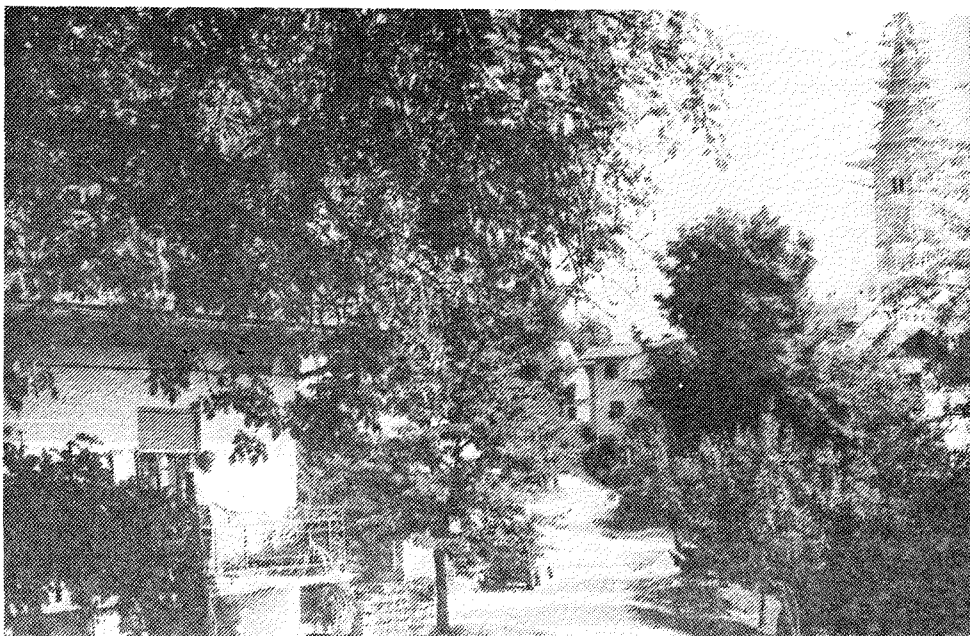
V monografiji Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941–1945 (tretja izdaja, Ljubljana 1978) pisca na strani 897 omenjajo, da je »v noči na 7. december... Bračičeva brigada odšla proti Kozjanskemu,« podobno pa ugotavlja v svojem Pregledu zgodovine NOB v Sloveniji Metod Mikuž. Da je podatek točen, je potrdil tudi mariborski zgodovinar Mirko Fajdiga.

Vsekakor je mogoče, da je posnetek delo partizanskega fotoreporterja, podporočnika Jožeta Petka, ki je padel 3. januarja 1945 nad Lučami, vendar se Pustiškovo opis človeka, ki je sliko naredil, nikakor ne ujema s Petkovo zunanostjo, saj Petek ni imel brade, pa tudi šajkače ni nosil, uniforma pa je bila nemškega izvora.

Nejevolja, ki jo je vsa ta desetletja nosil v sebi Ivan Pustišek iz Zagorja pri Lesičnem, je torej odveč, skrivnost pojasnjena, zanimivo bi bilo vedeti le še, kaj o tem meni (če še živi) Lucijan Furlanič-Luka, ki je prevzel Pustiškovo vlogo? Tudi Edi Amon ne more več pojasnjevati, že dolgo ga ni več med živimi...

Najbolj nesporen pričevalec pa je seveda slika sama.

Dve podrobnosti ne moreta uiti očem. Večkrat omenjeni Paški Kozjak s slovito cerkvico, ki je postala, s kolono, ki se izza ovinka, v snegu, približuje cerkvici s šiljastim zvoničkom, priljubljen motiv pri opremljanju besedil na temo štajerskega partizan-

Zagorje. Levo Pustiškova nova hiša, desno zagorska cerkev, opasana z zidarskimi odri. Pustiška zelo veseli, da ne puščamo vnevar tako pomembnih kulturnozgodovinskih spomenikov, kot je njihova cerkev.

Zgodovinski posnetek, pripisan »pohodovcem«: Čreta nad Vranskim. Od leve proti desni: Edi Amon, Ivan Pustišek in – verjetno – Anton Umek.

stva in Štirinajste še posebej, se zagotovo ne more primerjati s Čreto. Zvonik na »naši« sliki je izoblikovan precej drugače, bolj polno, kot pa gotsko, šiljasto zastavljeni zvok Sv. Jošta na Paškem Kozjaku. Razlika je torej očitna!

Stopimo še nekoliko naprej po zgodovinski poti.

»Z Amonom sva bila skupaj vse do Sv. Štefana (današnji Vinski vrh), odkoder sta z Umekom pobegnili domov. Dobil sem drugega pomočnika, Franca Razdevška iz Savinjske doline in, zdi se mi, da tudi

Antona Grobina iz Pristave pri Podčetrtku. Poslej sem se s Kozjanskim odredom selil preko Rudnice, Žamrka in Poljčan vse do Svetine, odkoder sem šel v Celje, 6. aprila 1947 pa sem se iz Beograda, iz divizije KNOJ-a, vrnil domov.

Še o Creti. Tam smo bili od 24. novembra do 6. decembra. Spali smo v cerkvi, kuhali v bližnji hiši, kakšnih 200 metrov od cerkve, kjer je bil štab bataljona. Bataljoni so bili razporejeni po Dobrovljah, štab brigade pa je bil v Kozjarkih.

Pozneje, v Kozjanskem odred, sem na pohodu proti Žusmu precej nerodno padel na ledu in sem si poškodoval koleno. Kljub hudo bolečemu klenu in Nemcem za petami, pa še z rekvizicijsko akcijo v Poljčanah na hrbtu, mi je vendarle uspelo, da so me spravili v partizansko bolnišnico R 6 na Javoršici nad Marofom pri Lesičnem. Zdravnik je bil neki Bosanec, bolnišnica pa nekakšna zemljanka, v kateri nas je bilo menda trinajst. Pri odpustu sem dobil tudi bolniški list, original hrani jo v celjskem muzeju revolucije,« zaključuje pripoved (ki je pravzaprav nastala zaradi slike, po krivem prisojene Štirinajsti diviziji in njenemu pohodu na Štajersko) Ivan Pustišek, ki živi danes v povsem novi hiši, zgrajeni po potresu, skupaj s sestro in bratom. Sestro si delita vsak pol posestva, kar je povsem dovolj za pet krav, le da je treba nekaj košnje dobiti v najem. Do idilične vasi, ki premore na strmih hribovih poleg mogočnega cerkvenega hruma, kamor se enkrat na leto zgrnejo romarji iz vseh krajev kozjanskega pa tudi onkraj Sotle, s Hrvatskega Zagorja, le še nekaj hiš, je že nekaj let speljana ozka, vendar asfaltirana cesta, ki je v marsičem spremenila življenje Kozjancev. Seveda tudi Ivanovo.

Šola v znamenju prenove

Največji sovražnik je inflacija

Novo šolsko leto ne bo prineslo nobenih revolucionarnih sprememb. Na programskem področju so te z že opravljeno »reformo reforme« takorekoč postale vsakodnevna stvar in neločljiva sestavina srednjega usmerjenega izobraževanja. Večina programov je segla že v drugo leto prenove, dva sta v tretjem letu, nekaj zamudnikov pa je s prenovo začelo to jesen.

Vračanje k temeljem

Letošnje šolsko leto si bomo zapomnili tudi po tem, česar sicer nismo obešali na veliki zvon, namreč po uvedbi nove klasične humanistične smeri, ki je zdaj na petih slovenskih srednjih šolah za družboslovje in kulturo. Po tridesetih letih, ko je bila v Sloveniji z uvedbo enotne osemletne osnovne šole ukinjena klasična gimnazija, se ta po drobcih spet počasi in vztrajno vrača, čeprav takšna, kot je bila nekoč, verjetno še dolgo ne bo. Tudi zaradi pomanjkanja ustreznih učiteljev. Za grščino jih sploh ni več, medtem ko se »latinci«, do zdaj zaposleni v vseh mogočih službah, že vračajo v šole. Upati nam je v boljše čase. Ne samo zaradi dokončno zlomljenega trdovratnega ideološkega odpora, marveč zaradi izrednega zanimanja, ki ga za učenje klasičnih jezikov in literature kažejo najmlajši in njihovi starši. Če so se pred dvema letoma otroci lahko učili latinščine samo na eni slovenski osnovni šoli, je danes takih šol, ki v fakultativni pouk poleg drugih predmetov, tujih jezikov in srbohrvaščine vključujejo tudi latinščino, vse več.

Odpravljanje najhujših napak

Kot smo že zapisali, bodo šolski reformatorji letos – pa tudi prihodnji dve leti – minovali, kajti obljubili so, da bodo s koreni-

tejšo reformo šolskega sistema počakali na mnenje strokovnjakov, ki bodo raziskovalno spremljali potek zdajšnje prenove. Ta je bila namreč nujna zato, da bi z njo odpravili najhujše napake, ki smo jih pod geslom: izobraževanja za delo ali nobena šola ne sme izobraževati samo za nadaljnje šolanje, marveč hkrati tudi za poklic, zagrešili z reformo usmerjenega izobraževanja leta 1981. Čas je to geslo resolucije desetega kongresa ZKJ, s pomočjo katerega smo od Triglava do Vardarja pometli z gimnazijami kot elitniškimi šolami, povsem ovrigel. Izkušnje iz razvitih držav pa so nas tudi prepričale o tem, da je nenehni spremembam tehnologije lahko kos le široko razgledan in izobražen človek in da so splošno teoretična znanja edina primerna podlaga za vse bolj zapleteno, lahko bi rekli tudi, poznanstveno poklicno delo.

V Jugoslaviji smo Slovenci zadnji uvedli usmerjeno izobraževanje in ga na srečo, tudi prvi začeli popravljati. Premišljeno in na podlagi znanstvenih dokazov o pomanjkljivosti pa tudi dobrih straneh, ki jih ne kaže zanikati, denimo tega, da smo z usmerjenim izobraževanjem dobili toliko novih strokovnih učbenikov, kot jih pri nas še nismo imeli. In kakšni so prenovljeni programi? Širše zasnovani in manj togi; splošno izobraževalni predmeti so smiselneje povezani s strokovnimi predmeti in praktičnim delom; uveljavljeni sta dve zahtevnostni stopnji za bolj in manj sposobne in motivirane učence; posebnost prenove pa je zaključni izpit kot nekakšna matura, s katero mora vsak, ki konča usmerjeno izobraževanje po dvo, tro ali štiriletnem programu dokazati, kaj zna in kako to znanje povezuje in uporablja.

V razmerah obubožanosti

V minulem šolskem letu je bila omenjena zahteva naj bi ponovno uvedli splošnoizo-

braževalno šolo, pač neke vrste gimnazijo. Razlogi zanjo so bili gmotne narave, saj je bila gimnazija starega tipa domala najcenejša šola; v zdajšnjih razmerah pa s kreda in tablo tudi v gimnazijah ne bi bilo mogoče več shajati. Zamisel o splošnoizobraževalni šoli ni bila zavržena, marveč le odložena na poznejši čas, kakor tudi pobuda, da bi osnovno šolo podaljšali za leto ali dve, kot je to urejeno v deželah razvitega sveta, kjer poznajo devet in desetletke.

To, da se je letošnje šolsko leto začelo bolj umirjeno kot prejšnje čase, še ne pomeni, da bo takšno tudi ostalo; brez težav in pretresov. V šolah se je najbolj bati nenapovedanih sprememb, v katere bi jih utegnili pahniti vse hujša obubožanost in nesposobnost slovenskega gospodarstva. V prezadolženi državi, ki se potapljačo poskuša reševati z valov vse večje inflacije, splošne gospodarske, družbene, politične in moralne krize, z drastičnim omejevanjem sredstev za šolstvo, zdravstvo, kulturo, znanost in socialo, tudi šolniki ne morejo pričakovati nič dobrega, pa čeprav delajo v najvitalnejšem področju. V teh razmerah tudi priseganje na to, da je znanje strateški dejavnik gospodarskega in tehnološkega razvoja, nič ne pomaga; če gre ravnanje v drugo smer in če se celo v gesla delavskih stavk vriva zahteva po omejevanju že tako pičlega prispevka za šolstvo in zdravstvo.

Upanja, da finančna stiska le ne bo tako huda, kot se kaže, ne vliva niti to, da je bilo ob koncu julija po dolgotrajnem in dramatičnem usklajevanju v republiški skupščini dogovorjeno in določeno, da bo celotno izobraževalno področje – od osnovne šole do univerze – smelo letos porabiti nič več kot 800 milijard dinarjev, kar niti ni tako malo, če pomislimo, da bodo vse družbene dejavnosti (izvzeto je področje pokojninskega zavarovanja) imele na voljo 2500 milijard dinarjev. Številka je visoka, denarja pa malo, premalo smer za izpeljavo že utečenega programa in dela, kaj šele za potrebne novosti. Če je usmerjeno izobraževanje, ki mu je bilo odmerjeno 307 milijard dinarjev, bilo plat zvona samo zaradi štirih manjkajočih milijard že julija in med drugim iskalo rešitev iz finančne stiske tudi v uvedbi participacije za del rednega programa, kar je bilo

na skupščini izobraževalne skupnosti odločno zavrženo, potem si lahko mislimo, kaj ta količina obljubljenega denarja, večinoma že tudi porabljenega, predstavlja v zdajšnji druginji, ko stroški neznosno narasčajo, na jesen in zimo pa še posebej.

Peza nenehne negotovosti

V šolstvu je dolgo ni nič zagotovljenega. niti plače učiteljev, niti obvezna osnovna šola, pa čeprav pristojni funkcionarji republiške izobraževalne skupnosti in šolskega ministrstva nenehno prisegajo na to, da so obvezni vzgojnoizobraževalni programi nedotakljivi, prav tako pa tudi plače učiteljev. Učitelji so v preteklih letih, ko smo si drago reformo privoščili brez potrebnega denarja, že plačali svoj davek k temu z nizkimi osebnimi dohodki. Zdaj so se ti ob največji družbeni podpori kolikor toliko popravili in pri doseženi ravni bo treba vztrajati. Kako, ko gre za plače kar tri četrtine denarja za šolstvo, pa je seveda drugo vprašanje. Resnici na ljubo je treba dodati, da so mesečni prejemki slovenskih učiteljev daleč boljši od tistega, kar dobijo za svoje delo učitelji drugod po Jugoslaviji. To pa seveda še ne pomeni, da bi tudi pri nas ne mogel zapluskati tako mogočen val stavk, kot je zdaj v BiH ter na Hrvaškem. Lani so osamljeni primeri iz Kopra, Ljubljane in Murske Sobote že napovedovali vsesplošen protest slovenskih učiteljev, do katerega seveda še vedno lahko pride. Zakaj? Zaradi prevelikih razlik v plačah za enako delo v posameznih občinah in šolah. Razlikam spet botrujejo različni vzroki, med katerimi ni nepomembno tudi to, kako dobrega in spretnega računovodjo in ravnatelja imaš. Prav neodpušljivo je, da smo skrb za osnovno šolo prepustili samo občinam in da je temeljno izobraževanje naših otrok odvisno zgolj od gospodarskega zaledja posameznih občin. Tako prihaja do razlik tam, kjer bi si jih najmanj smeli želeli. Morda bo nova ustava, ki jo pripravljamo, popravila to usodno zmoto in spet vzpostavila civilno nacionalno enotnost in solidarnost, ki je zdajšnji nezadostni sistem solidarnosti ni premogel.

Breda Senčar

Koliko fantov iz Slovenije se bo šolalo na vojaških šolah in akademijah?

Letos je položaj boljši

Prvega septembra so v šolske klopi sedle nove generacije učencev in študentov, tako v civilnih kot tudi v vojaških šolah in na akademijah. Že vrsto let smo v Sloveniji ugotavljali, da je število fantov iz naše republike, ki se odločajo za šolanje v vojaških šolah, vedno manjše. Kakšen je bil letos odziv slovenskih fantov, koliko se jih je prijavilo in koliko jih je bilo sprejetih na vojaške šole in akademije?

Že na začetku lahko zapišemo, da je bil odziv fantov iz Slovenije, kljub polemikam in nepremišljenim besedam ali dejanjem v zvezi z armado, letos precej boljši kot prejšnja leta. Skupaj z maturanti Splošne srednje vojaške šole Franc Rozman-Stane se je za šolanje v vojaških ustanovah odločilo 218 fantov, kar je osemnajst odstotkov več kot lani, ko se jih je prijavilo 180. Ob istih selekcijskih pogojih (zdravje), jih je bilo na šolanje sprejeto 113 – lani 92.

Srednje vojaške šole

Letos je bilo zelo veliko zanimanje za Srednjo letalsko vojaško šolo v Mostarju. Za šolanje na njej se je prijavilo kar 65 fantov, vendar jih je bilo sprejetih samo pet. Lani se je za to šolo prijavilo 48 kandidatov, sprejetih pa jih je bilo 10. Zakaj letos tako malo sprejetih? Odgovor je preprost. Naše vojaško letalstvo je namreč dobilo nova nadzvočna lovška letala, v katerih morajo biti piloti

nadpovprečnega zdravja in telesne pripravljenosti. Povejmo, da je večina kandidatov za to šolo odpadla ravno zaradi zdravstvenih razlogov. Zavedati se moramo, da bodo fantje, ki so se letos vpisali na to srednjo šolo, končali šolanje za pilota leta 1996, ko bodo v našem vojaškem letalstvu letala, ki zahtevajo od pilota izredne sposobnosti.

Povečalo se je tudi zanimanje za Splošno srednjo vojaško šolo Franc Rozman-Stane v Ljubljani. Letos se je prijavilo 79 kandidatov, sprejetih pa jih je bilo 60. Lani se jih je prijavilo 62, sprejetih pa je bilo 41.

Precej pod pričakovanji pa je bilo zanimanje za vpis na Tehnično srednjo vojaško šolo kopenske vojske v Zagrebu. Letos je bilo kandidatov za tretjino manj kot lani. Precej manj je bilo tudi prijav za Mornariško srednjo vojaško šolo v Splitu.

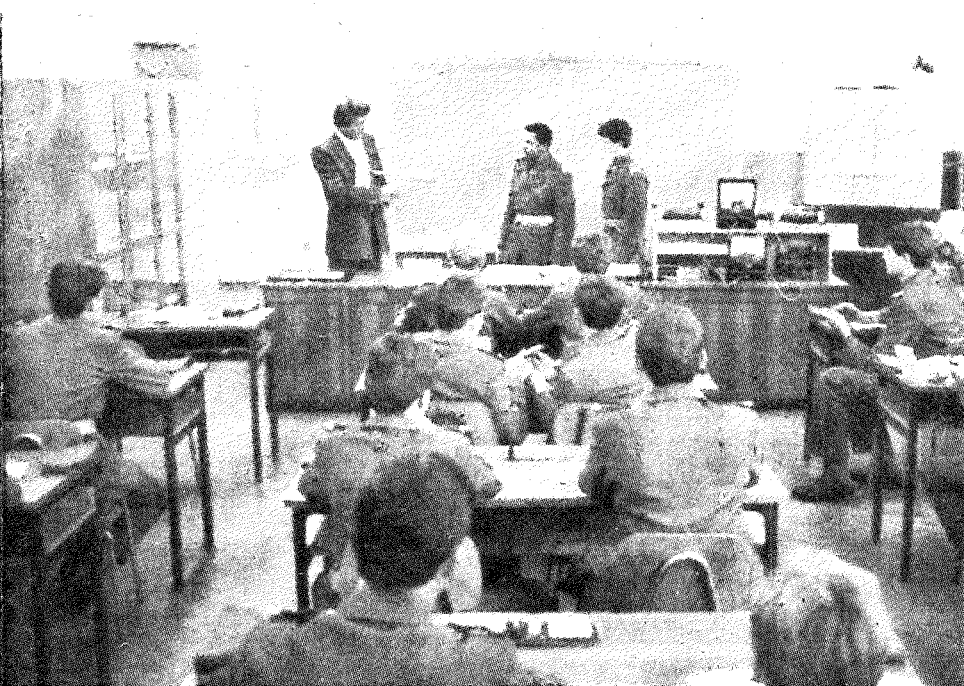
V okviru pričakovanj pa so bile prijave za ostale srednje vojaške šole.

Vojaške akademije

Tudi za študij na vojaških akademijah se je letos prijavilo več kandidatov kot lani. Letos jih je bilo 22, lani le 10. Tako kot pri srednjih šolah, se je največ kandidatov prijavilo za študij na Vojaški letalski akademiji, in sicer šest; lani so se samo trije. Sprejetih je bilo letos pet, lani le dva kandidata. Za Mornariško vojaško akademijo se je prijavilo toliko kandidatov, kot je bilo potrebno, pod pričakovanji pa je bilo zanimanje za Letalsko tehniško akademijo v Rajlovcu.

Na območju Jugoslavije je bil odziv mladih za šolanje v vojaških šolah in akademijah na isti ravni kot prejšnja leta. Nekoliko se je povečal vpis na srednje šole, zmanjšalo pa se je zanimanje za vojaške akademije, to pa ne velja za vojaško letalsko akademijo, kamor se je prijavilo več kandidatov kot lani. Po podatkih je v vsej Jugoslaviji zelo padlo zanimanje za šolanje na Mornariški vojaški akademiji. Za študij na njej se je prijavilo 220 kandidatov, na zdravniške preglede je prišlo 180 fantov, na šolanje pa so jih sprejeli 130.

Letos je v Sloveniji enajst občin, kjer niso imeli nobene kandidata za vojaške šole in akademije. Tudi tu grede zadeve na bolje, saj je bilo lani takšnih občin trinajst. Zanimivo pa je pogle-

V klopeh vojaških srednjih šol in akademij bo letos sedelo več fantov iz Slovenije.

dati, katere so občine brez kandidatov. Predvsem so to občine, ki imajo malo prebivalcev. Lahko rečemo, da gre za docela objektivni razlog. Drug pomemben razlog pa je pogled na status vojaškega starešine. Ta slika pač

ni bila najbolj ugodna. Gre predvsem za osebne dohodke starešin. Vendar se je tudi glede tega marsikaj spremenilo na bolje. Aktivni vojaški starešine so namreč začeli dobivati dodatek na osebni dohodek. Ta dodatek določi-

jo po življenjskih stroških na območju garnizije, v kateri slušbuje posamezni starešina. Jasno je torej, da dobijo zdaj večjo plačo vojaški starešine v Sloveniji in na Hrvaškem.

B. K.

ARCEOMURKA

TO TRGOVINA

ZARJA o. sub. o.

JESENICE, TITOVA 1

ŽIRO RAČUN: 51530-601-14835
TELEFON: (064) 81-551, 81-543

Politkomisar Sime zbira in komentira

Ponudba specializirane potovalne agencije

Po nepotrjenih vesteh »vožd« srbskih komunistov Slobodan Milošević ni mogel zbrati dva do tri člane svojega cekaja, da bi jih poslal na spomladansko konferenco slovenskih komunistov. Na podobne težave so naleteli tudi v črnogorskem in makedonskem cekaju. Odsotnost zlasti srbske delegacije v Ljubljani so seveda opazili tudi številni tuji novinarji, ki so kot profesionalci zadevo razbobnali po vsej Evropi...

Da bi popravili, kar se popravi še da, je »vožd« prišlo na pomoč pred kratkim ustanovljena močno specializirana potovalna agencija z uradnim naslovom »Odbor za organizacijo protestnih zborov Srbov in Črnogorcev s Kosova izven Kosova, ki ima svoj sedež v znani 17. krajevni skupnosti Kosovega Polja. Navedena agencija je namreč poslala brzojavko vodstvu slovenskih socialistov s ponudbo, da bi eno prihodnjih sobot pripravila v Ljubljani srečanje tisoč Srbov in Črnogorcev s Kosova in Metohije (včasih smo temu rekli Kosmet – pripomba Sime) s slovenskim ljudstvom.

Brez ozira na to, kdaj in kako bo odgovorilo predsedstvo slovenske socialistične zveze, menim, da je našim bralcem potrebno malo podrobneje predstaviti vsekar svojsko, močno specializirano potovalno agencijo, ki nima primere v sicer razvitem jugoslovanskem potovalnem turizmu.

Že dobri dve leti zlasti srbska sredstva javnega obveščanja zelo podrobno poročajo o vsem, kar se dogaja na Kosovem Polju, predmestju Prištine, kjer živi okoli 20.000 ljudi, od tega približno pol Srbov in Črnogorcev ter pol Albancev.

Kosovo Polje, oziroma točneje njeni dve – 16. in 17. krajevni skupnosti, sta postali znani po vsej Jugoslaviji, ko so aprila 1986 aretirali »narodnega voditelja« Kosta Bulatovića zaradi suma, da je v neki vasi pri Prizrenu razpečeval pamflet s sovražno vsebino. Pred hišo aretirane Kosta Bulatovića so se zbrali Srbi in Črnogorci in s pritiskom dosegli, da so aretirane izpustili.

To je bil signal za ponovni začetek zbiranja Srbov in Črnogorcev. Nekaj povsod prisotnih ljudi (Miroslav Šolević, Boško Budimirović, Bogdan Kecman, Mičo Šparavalo), ki so se kasneje postavili za »narodne voditelje«, je ustanovilo Odbor za organizacijo protestnih zborov Srbov in Črnogorcev Kosova. Tako je Kosovo Polje ob Prištini postalo drugo glavno mesto Kosova in neformalno politično središče kosovskih Srbov in Črnogorcev ob javni podpori srbskega političnega vodstva...

Odbor je doživel »ognjeni krst« z organizacijo »pohoda na Novi Sad«, s čimer se je tudi predstavil jugoslovanski javnosti. Nova močno specializirana potovalna agencija se je tako uveljavila in zatem uspešno organizirala »potovanja« kosovskih Srbov, Črnogorcev in seveda še drugih v Pančevo, Novo Pazovo, Titograd in Kolašin. Zaenkrat so še načrtovani

»pohodi« v Titov Vrbas, Ljubljano, Zagreb in še nekatere kraje...

Ocene delovanja nove potovalne agencije so seveda diametralno nasprotni, kar je pač odvisno od kraja, kjer časopis izhaja...

»Narodni voditelji« in potovalna agencija so izrazili odkrito nezadovoljstvo s sklepi 16. plenuma CK ZKJ, s centralnim komitejem ZKJ in zahtevali kar izredni kongres.

5. avgusta so se zbrali občani znane 17. krajevske skupnosti, prišli pa so tudi od drugod – in razpravljali o politično-varnostni situaciji po 16. plenumu CK ZKJ, čeprav je bilo prvotno na dnevnem redu vprašanje formiranja nove občine Kosovo Polje, pri čemer so prej vztrajali.

V napetem vzdušju so bili kritizirani številni vidni funkcionarji (o imenih so že vsi pisali, zato ni potrebe po ponavljanju) in celo pozivi, da posamezne funkcionarje – obesijo... Burno podporo je dobilo le srbsko vodstvo na čelu z »voždom« Slobodanom Miloševićem!

Seveda se tudi tokrat niso izognili Slovencev in Slovenije. Navajam nekaj primerov:

Radovan Radulović je dejal, »da se bori za jedinstveno Jugoslavijo, naglašavajući da je cela Slovenija ustala na noge zbog četiri špijuna, da je slovenački narod zaboravio, kada mu je pretila germanizacija, da mu je jedino pomagao srpski narod...«

Momčilo Pumpalović iz Istoka »iznoseći najprije, kako na Kosovu puše mnogi vjetrovi – i oni iz Albanije i oni iz Slovenije. Podsjeća, kako se sada u Sloveniji pjeva »Srbe na vrbe« i »Prokleti južnaci«, a zaboravlja da nije bilo njih da bi bile džamije i u Ljubljani i da su nakon prvog i drugog svjetskog rata oni koristili novac Jugoslavije, da bi se razvijali...«

Miloš Maslovarić »zalaže se da Predsedništvo CK SKJ dovede dekretom 300 tisuća Srba i Črnogoraca na Kosovo i da im osigura lične dohodke. Srpski narod ne traži milostinju, već je vse od postanka na pušku dobivao. Ići ćemo u Vojvodinu, Sloveniju i u Hrvatsku...«

»Na kraju, Tomo Šupić je rekao, da će tada krenuti svi kolektivno u Beograd, ostati tamo sedam dana, pa onda kada se vrte da će vse redom gaziti. On je još tvrdio kako nisu ginuli Slovenci, da je laž da su ginuli Hrvati, već su Srbi ginuli...«

Bodi dovolj. Ob tem pa zavoljo resnice moram ugotoviti, da nihče od navzočih članov Odbora za organizacijo protestnih zborov Srbov in Črnogorcev s Kosova ni protestiral proti protislovenskim izjavam, ali se vsaj od njih ogradil!

In ti ljudje zdaj zahtevajo soglasje vodstva slovenske socialistične zveze, da v Ljubljano, mesto-heroj, pripeljejo tisoč somišljenikov, ki niso vsi s Kosova, in ob tem kar ultimativno zahtevajo odgovor »še ta teden« (do 27. avgusta)!

V skladu z zgodovinskimi tradicijami OF, katere naslednica je slovenska socialistična zveza, menim, da je njen odgovor lahko le odločni »NE«!

Če pa bi specializirana potovalna agencija le kljub vse-

mu organizirala izredni vlak svojih pristašev, pa je treba zaradi pravega in resničnega oživljanja bratstva in enotnosti vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti, ta vlak ustaviti v Dobovi in ga nemudoma poslati nazaj!

Specializirana potovalna agencija je edinstvena v Jugoslaviji tudi po tem, da uporabniki njenih storitev prav ničesar ne plačajo... Ob tem se samo po sebi vsiljuje vprašanje, kdo financira to potovalno agencijo, ker potovanja danes niso prav nič poceni...

Pri vsem tem pa je po mojem mnenju najbolj žalostno dejstvo, da se vse to dogaja v času, ko jugoslovansko gospodarstvo komaj še drži nad vodo in ko bi morali prav vsi od Triglava do Gev-

Partizanske spomenice 1941, jaz in še neki tovariši, bili v ozadju rušenja partizanskih spomenikov na Kupresu, pa presega pamet. Česa vsega se ne poslužujejo, da bi diskreditirali posamezne kadre. Lahko bi navedel še druge primere. Mikulić je še predlagal, da bi take primere podtikanj in žalitev postavili na dnevni red.

Člani bosanskohercegoveške cekaja pa niso enodušno vzeli v bran Branka Mikulića, kot so to storili pred letom s Hamdijo Pozdercem, takratnim podpredsednikom predsedstva SFRJ, obtoženim za sodelovanje v aferi Agrokomerc.

Iz tega je moč zaključiti, da je bosanskohercegovsko partijsko vodstvo ocenilo, da naj se v tem primeru brani

hu in jo vzdali na steno tekstilne tovarne na robu mesta.

Šest let pozneje so porušili Šolajin spomenik in razbili ploščo, na kateri je pisalo, da pod spomenikom ležijo kosti 70 padlih partizanov, med temi tudi narodnih herojev Sime Solaja, Dušana Metle, Špire Muške in Djura Petrovića.

Istega leta so uničili partizansko grobišče s 54 lepimi belimi nagrobniki padlim borcem uporniških kupreških vasi in 14 ranjencem Centralne bolnice, ki so jih leta 1943 pobili na Kupresu.

V Koprivnici, znani po počitniškem domu visokih funkcionarjev med Bugojnim in Kupresom, so v začetku šestdesetih let postavili spomenik s spominsko ploščo, na kateri je pisalo, da so leta 1941 ustaši v tem kraju ubili okoli 500 Srbov iz Kupresa, Livna in Bugojna. Čez deset let so to spominsko

steje omenjeni Ante Rašteggorac, Branko Mikulić in Hrvoje Ištuk. Kljub njihovi veljavi in položaju niso v stanju prepričati jugoslovansko javnost, da niso, vsak na svoj način, sodelovali v teh ljudskih in kulturnih zločinih, ki se ne morejo okvalificirati samo kot »napake« in »politični spodrsjlaji.«

Na Kupresu je bil izvršen genocid nad spomeniki padlih borcev, ki so jih bili postavili, da bi bodoče generacije spominjali na zločine, storjene na Kupreški planoti. In to zaradi preteklosti, sedanjosti in bodočnosti ljudi, ki tu živijo. Čas je že, da vsi, ki so sodelovali pri navedenem početju, prevzamejo svoj delež krivde.

Toliko iz članka Mariča v Studentu 10. junija letos.

Ob tem moja pripomba: narodni heroj Ante Rašteggorac je bil po osvoboditvi nekaj časa upravnik znane kaznilnice na Golem otoku; Hrvoje Ištuk pa je genralni direktor RTV Sarajevo in visok partijski funkcionar. Slednjega sem si zapomnil, ko je na ljudskem zborovanju kmalu po odkritju afere Agrokomerc grdo napadel Slovenijo, zaradi česar se je moral kasneje javno opravičiti.

Po Mikulićevi intervenciji na omenjeni seji bosanskohercegoveške cekaja, pa je novinar Marić še dodatno napisal: »Kot je zelo težko verjeti, da so se za rušilni pohod, ki nima primere, mogli odločiti »na svojo roko« le kupreški funkcionarji, je prav tako težko verjeti, da člani takomenovane »bugojnske grupe« politikov (Branko Mikulić, Hrvoje Ištuk in Stjepan Domačinović-Kokan), ki je imela glavno besedo pri kreiranju politike v Bugojnu, Kupresu, Donjem in Gornjem Vakufu, niso vedeli, da jim na Kupresu, takorekoč pred nosom, rušijo partizanske spomenike in skrunijo grobove padlih borcev. To še toliko bolj, ker so pogosto (tudi službeno) prihajali tja in imeli redne stike z občinskimi veljaki (Ristom Milišićem, Markom Zubićem, Antejem Rašteggorcem). Trditi, da tega niso vedeli, je enako, kot če bi Hakijs in Hamdija Pozdrec trdila, da nista vedela, kaj se dogaja v Veliki Kladuši in Cazinu.

Zakaj Mikulić na že omenjeni seji CK ZK BiH ni zahteval, da se končno le ugotovi odgovornost vseh, ki so na kakršenkoli način sodelovali v tem edinstvenem, zgodovinskem in kulturološkem zločinu?

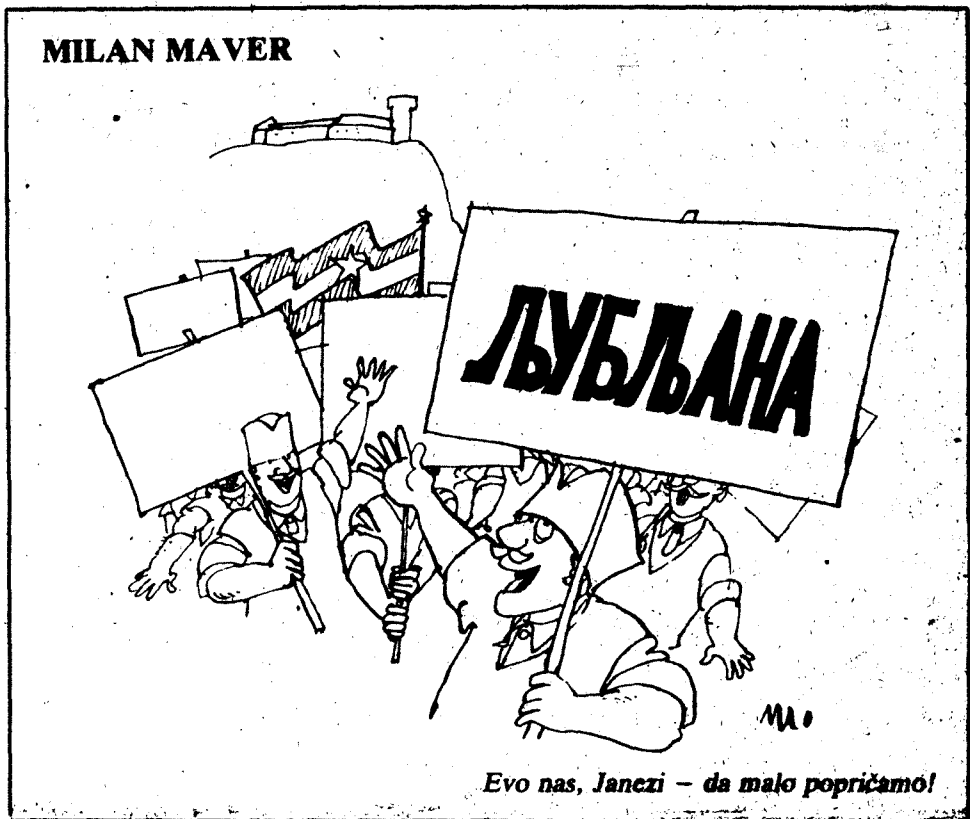
Zanimivo je, da je Mikulić na seji uporabil izraz »in še nekovi tovariši«, namesto, da bi, kot je napisano v članku, rekel »in Hrvoje Ištuk«. Zakaj mu je neprijetno v Ištukovi družbi? Zaradi že omenjene »bugojnske grupe« ali zaradi česa drugega?

Marić zaključuje svoj odgovor Mikuliću: »Če on smatra, da sem ga s člankom v Studentu oklevetal, potem ne vidim razloga, da poišče zadoščenje in pravico na rednem sodišču.«

Sedaj je na potezi Branko Mikulić...

Kdo in zakaj je rušil partizanske spomenike na Kupresu? Po tolikih letih ima jugoslovanska javnost vendar že pravico izvedeti vso resnico. Tako vsaj misli

Vaš Sime

gelije zares krepko poprijeti za delo, da bi se izkopali iz grozeče katastrofe...

Gorenje se ne da

Herman Rigelnik, generalni direktor Gorenja:

»Tudi sam bi se pogosto iz nemoči najraje zjokal nad neumnostmi, ki jih počnemo v Jugoslaviji. Dejstvo pa je, da Gorenja tudi tako neumna ekonomska politika, kot jo vodimo danes, ne bi smela dopopiti, saj tisti, ki trdo in dobro dela, ne propade prvi. Če bi se to zgodilo, bi propadla tudi celotna družba!«

Zanima me, kaj meni o tem spoštovani Branko Mikulić, predsednik zveznega izvršnega sveta...

Kdo je rušil spomenike NOB na Kupresu?

Branko Mikulić je na seji CK ZK Bosne in Hercegovine 8. julija potožil, da posamezni minorni (mladoletni, nepolnoletni, pripomba Sime) novinarji v sredstvih javnega obveščanja brez najmanjših zadržkov objavljajo neresnice, polresnice in celo izmišljotine, s katerimi kompromitirajo posamezne osebe. Pri tem je navedel primer Studenta, glasila Studentov beograjske univerze.

»O meni so že vsemogoče pisali v zadnjih letih. Toda, kar je bilo napisano v zadnji številki beograjskega Studenta, da smo narodni heroj Ante Rašteggorac, nosilec

Mikulić – sam! Pa še drugo zanimivost sem opazil: prav nobeno javno tožilstvo – vse do zveznega – ni sprožilo postopka proti avtorju članka, ki je grobo napadel predsednika zvezne vlade in proti listu Student, ki ga je objavil, Studenta tudi niso zaplenili...

Ker slovensko časopisje o zadevi kasneje ni več pisalo, ne vem iz kakšnih razlogov, sem začel brskati po listih, ki izhajajo onstran Sotle. Želel sem namreč slišati še drugo stran in si tako ustvariti lastno sodbo. Mislim, da se mi je splačalo...

Tako sem našel izjavo Dušana Marića, novinarja Studenta, ki ga je Mikulić označil za »minornega«;

»V članku Ko vandali marširajo (Student št. 18–19 dne 10. junija) sem pisal, kako so po sklepu organov skupščine občine Kupres v tem bosanskem mestu in okolici porušili šestdeset spomenikov borcem NOV.

Najprej so leta 1967 sredi Kupresa podrli spominski vodnjak (spomen-česma) Četrte črnogorske proletarske brigade. Ob tem so sneli spominsko ploščo, posvečeno 65 komunistom te brigade, ki so padli v boju za Kupres, med njimi je bilo kar pet narodnih herojev. Spominska plošča je bila kar dvajset let zaprta v razmajani omari v poslopju občine Kupres. Šele po prvih časopisnih člankih so jo izvlekli iz pra-

ploščo sneli in jo nadomestili z novo, na kateri piše, da so »okupator in njegovi hlapci na tem kraju ubili okoli 500 ljudi, prebivalcev Bugojna in okolice!«

Javno sem vpraševal, zakaj na novem spomeniku sredi Kupresa niso vklesana imena partizanskih enot, ki so krvavele v bojih za osvoboditev Kupresa in imena 376 padlih ali vsaj osem padlih narodnih herojev, za katere je na granitnih ploščah dovolj prostora.

Branka Mikulića sem omenil šele v zaključnem delu besedila: »Vrnimo se k spomenikom in vprašanju, zakaj so bili porušeni? Odgovora se bojijo sedanji kupreški funkcionarji, še bolj pa oni, ki so bili nekoč na njihovih mestih in ki si sedaj gradijo kariero (in vse kar sodi zraven, od vikendov naprej) v Sarajevu in republiških organih. Tem prav gotovo ne ustreza, da jim sedaj postavljajo vprašanja, ki so jih oni za časa svojega mandata že dali »ad acta«, ali so vsaj tako mislili. Prepričani so namreč, če ne preprečijo (pri čemer jim pridejo prav tudi laži in montirani procesi), bi izgubili milost posameznih zelo vplivnih republiških in zveznih funkcionarjev gornjevrbaške regije, katerih zlačito uživajo. Slednji niso bili le vprašani za mnenje, temveč so imeli odločilno besedo. Pri tem so najpogo-

S poti po Koroškem

Ludranski vrh – srce na dlani

Tudi vi bi bili sprva nezaupljivi, če bi se pri vaši hiši ustavil neznan avtomobil, katerega popotniki bi začeli nedoločno spraševati po gospodarju. Tako nas je prvi hip nezaupljivo pogledal gospodar pri Stanetovih, prvi kmetiji na Ludranskem vrhu, kjer smo se oglasili.

Velikansko, prav po vseh pravih koroške kmečke gradnje postavljeno gospodarsko poslopje (hkrati tudi senik), je kazalo proti našim pogledom svojo obsežno streho, sveže prekrito s »šeklni« (skodlami), iz velikega črnega vhoda v skedenj pa jo je primahal gospodar Lipi. Beseda je dala besedo in kaj hitro smo vedeli, čigav je kdo. Lipi je sin znane koroške partizanke Zinke. Ostal je tam na hribu in gospodarji. Z ljubeznijo pogleduje po okolici, ki mu pomeni vse življenje. »Kar štiri najst izvirov vode za Črno in okolico izvira tod okoli,« nam pojasnjuje, potem pa »preskoči« k partizanščini in pove, da je bila v njihovem mlinu (ki leži nekoliko nižje od hiše), znana partizanska javka, ki pa je bila izdana...

Tako so babico in dedka odveli v Auschwitz, mati Zinka pa je komaj še pravočasno pobegnila v gozd. Lipija je potem skozi vso vojno čuvala Pečnikova družina, ki je prišla živeti k Stanetovim. »Če bi bilo takrat res toliko partizanov, kolikor jih nekateri danes omenjajo, bi pa res hitro zmagali,« se hudi Lipi na nekatera pretiravanja, obenem pa se spominja rosnega otroštva, ko so ga, komaj triletnega sovražniki gori na skednju »prebincali«, da bi jim povedal, kje da so skriti partizani.

Po vojni, pravi Lipi, so se nekdanji partizani, ki so tam okoli partizani, še kar pridno oglašali in jih obiskovali, zdaj so premnogi že pokojni... Življenje pa teče naprej. Garaško, vendar tudi lepo. Otroci so pridni. Eden je šofer, ena hči doli v dolini hodi v šolo, eden bo za me-

hanika, ta mali pa hodi še v peti razred. Z ženo se dobro razumeta in obračata tako, da se vsi otroci pridno vračajo domov vsak prosti trenutek.

Živina je bila ob času našega obiska na poletni prosti paši na Smrekovcu, dnevi pa, malo vroči in malo nevihtni, so terjali celodnevno delo na travnikih, zato smo jo hitro ubrali naprej, proti Grabnarjevemu Maksu in Godčevi domačiji. Na Stanetovem pragu smo ob slovesu še pomodrovali o možnostih za kmečki turizem in si zapisali gospodarjevo pripombo, da bi bilo kar dobro s tem začeti, če bi na koncu kmetu tudi dejansko od tega kaj ostalo...

Maks in Fanka sta na Godčevem s pomočjo nekaj

krepkih fantov iz sorodstva ravno grabila seno na rebri in kar hiteti so morali, ker je travnik v takšni strmini, da je posušeno mrvo veter že valil proti robu in jo odnašal... Tudi tukaj ni bilo živine pri hiši, saj jo imajo na paši na Olševi vse tja do srede septembra.

Gozda nimajo in kdor v teh krajih nima gozda, res tenko piska; to smo lahko razumeli tudi iz pripovedi domačin. Da se vsaj za silo preživijo, morajo prodajati skuto, mleko in Fanka enkrat na teden speče po sedem in več velikih hlebov znamenitega koroškega rženega kruha, ki ga prodajo v dolino. Kakšnega prašiča si pridijo, pa še to bolj s težavo, kajti tam na višavi koruza ne raste in je s krmo bolj sitno. Kraj s krajem vlečeta predvsem po zaslugi njune skromnosti. Za pokojnino sta si plačevala leta, pa je Fanka odnehala, ker nista

2

zmogla tolikšnih dajatev. Še sreča, da so tri dekleta že odrasla in pri kruhu. Zadnja je odšla od doma prav pred kratkim.

Šele leta 1969 je prišla k hiši elektrika, prej pa so si svetili s karbidovkami in petrolejkami. Tudi ceste prej ni bilo. Danes je cesta vse do hiše in tudi traktor imajo. Kljub temu pa je treba veliko postoriti z golimi rokami, kajti v veliko strmino traktor ne more.

Podobno, kakor je to v vseh malo odmaknjenih krajih, kjer so prebivalci na redk posejani, so si na nek način vsi »v zlahti«. Tako se je že po nekaj besedah izkazalo, da je Maks brat partizanke Zinke in da je bil takrat, ko se je vojna začela, star šele štiri leta. Fanka se pa spominja, kako je njen oče hodil partizanom kazat skrite poti. Spomin zaide tudi v žalostno podobo ostanikov Podbršnikove domačije, kjer so sovražniki pobili vso družino... Tudi Fankin brat je padel v partizanih – nekje pri Slovenj Gradcu. Pravzaprav je bila bojda nesreča, ko so borci čistili orožje.

V strmini noben traktor ne pomaga. Največ zaleže pomoč sorodnikov in prijateljev.

Tam okoli ni hiše in ni družine, ki ji ne bi bila vojna pobrala koga izmed domačin. To jim ostaja v spominih na mladost, v njih ostaja tudi strašljiv vonj po požganih domačinah, podobe begov, strahu in trdne, neuklonljive volje staršev, dedov in babic, ki so znali vsakič znova prelisičiti okupatorje in domače izdajalce.

Znamenja napredka pa hodijo v tiste skrite hribe tudi mimo novih gozdnih poti in cest – kar po zraku. Plini iz mežiške doline se dvigajo tja gor in imajo ob termiki in stalnih vetrovih tudi vidno zaznamovano »pot« po smrekovih gozdovih. Stanetov Lipi na primer, že nekaj let skoraj ves letni posek odmerja s količino bolnih dreves – od sto do dvesto kubičkov! Iglice postanejo čudno rdečkaste in se osipljejo...

Kako pa je tam gori pozimi se boste morda spraševali? Še vedno velja, da je v slogi moč in tako se skupaj z gozdnim gospodarstvom spravijo pluzit ceste, tako da niso nikoli zares odrezani od doline. Nad tem se ne pritožujejo. Le nad davki... Godčev Maks pravi, da doli v dolini najbrž niti ne pomislijo, kako je gori težko kositi, kako težko živino prirrediti in sploh – se preživeti. Oni doli pišejo račune in jih bolj malo zanima ostalo...

Tako smo razmišljali tudi, ko smo se, mimogrede, oglasili pri Najevniku. Tam živita

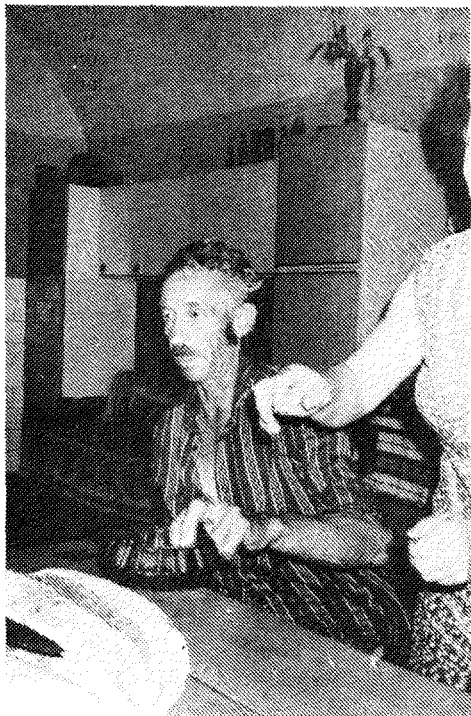
na precej veliki kmetiji sama mati in sin. Kljub najnujnejši mehanizaciji je čutiti, da pri hiši ne gre tako, kot bi morda lahko šlo. Mrak se je že spuščal in mati so ravno kurili v štedilniku – še tako, po starem. Za nas, dolince, romantičen prizor, ki pa je v vsakdanjem življenju nedvomno povezan z mukami in trpljenjem.

Gospodinja nam je po dolgih priprošnjah povedala zgodbo o bližnji lipi, ki je ena največjih in najobsežnejših v Sloveniji. Stoji na bližnjem razpotju in ji pripisujejo nekaj sto let starosti. Posadili naj bi jo, ko so v davnih časih tja pridrl Turki in na tistem kraju nasadili na kol nekega mladega domačega fanta. Domačini da so po tistem dogodku posadili dvajset lip naenkrat, le-ta pa so se pognale proti soncu in zrasle skupaj v mogočno drevo, ki ga trije možje ne objamejo.

Malo smo še pokramljali z domačim sinom Milanom, ki o težavah pravi: »Je pač na paurah« in se ne pritožuje pretirano nad svojo usodo, čeprav že zdavnaj ni več raztegnil svojih harmonik in, čeprav pri štiridesetih še ni našel neveste za k hiši...

Mi pa gremo naprej, do Veseuka, kjer nas prijazno prenočijo. Tam najdemo tri generacije domačin in, ker po kuhinji tekajo tudi malčki, je jasno, da bo tod življenje še dolgo veselo.

B. Ž. J.

Draga so leta za pokojnino, grunt pa malo daje...

Neveste pa ni...

Iz koroškega zamejstva

Jezikovno ločevanje otrok

Grozeča slutnja prizadetih koroških Slovencev se je uresničila; pouk v osnovnih šolah se prične (morda se je že) po ločitvenih razredih, posebej za nemško in slovensko govoreče otroke. Razočarani in hkrati razbojani smo to vest sprejeli v nedeljo, 28. avgusta na ljubljanski RTV med večernimi poročili. Zdi se, nemo goče, a je žal res.

Poznavalci razmer v zamejski Koroški pravijo, da si ob takem »uspehu« tri največje stranke v Avstriji manje roke. Med njenimi člani seveda prednjačijo pripadniki svobodnjaške stranke ter

heimatdienstovci. Nekateri ta dogodek ocenjujejo celo tako, da sta Franc Wranitzki in Leopold Wagner klonila pred Haidnerjevimi zahtevami.

Kako neki bo republika Avstrija s svojim tako imenovanim zglednim demokratičnim družbenim redom opravičila takšno odločitev. Vprašanje je, ali jo sploh bo? Mar ni to veliki madež za vso svetovno javnost? Torej dokaz več, da pri naši sosedni popuščajo nemško-nacionalističnim zahtevam. Na Koroškem že sedaj opozarjajo: danes ločevanje v šolstvu, jutri pri cerkvenih vpraša-

njih, čez čas pri javnem življenju in tako naprej. Od enega do drugega res ni daleč!

Dosedanje razprave glede dvojezičnega šolstva so sicer dajale po eni strani določeno upanje v kolikor toliko pravično rešitev, po drugi pa je bilo čutiti slutnjo, da se bo nekaj zgodilo na škodo slovenske narodne manjšine.

Da pa bo sprejeta tako usodna odločitev, tega res niso pričakovali. Prav zato je tako stališče ne le med prizadetimi Slovenci, ampak tudi med naprednimi avstrijskimi demokrati vzbudilo toliko večje razočaranje. Tudi slednjim postaja odveč vprašanje, kdo ogroža večinski narod v Avstriji. Kje je tisti sovražnik? So to mar Slovenci?

Ustavimo se pri šolstvu. Sprašujemo se, kako bo potekal takšen pouk na posamezni šoli, kjer je več razredov, ki pa so med seboj jezikovno ločeni, med njimi je le zidna stena. Kako se bodo otroci enih in drugih razredov počutili med seboj. Se bodo lahko še družili tako, kot s se doslej? Kako se bodo pogovarjali? V njihovih otroških glavah se bodo rojevala najrazličnejša vprašanja, zlasti pa: čemu nas ločujejo? Kaj mi je storil moj sosed? Je kriv, ker obiskuje pouk v slovenščini? Se morava zaradi tega tudi midva med seboj ločevati in prezirati? Mi res ne sme biti več prijatelj?

Nekaj podobnega se bo dogajalo tudi med učitelji. Vse to namreč pomeni, da je

treba že med osnovnošolsko mladino gojiti nacionalistične težnje in med učitelji zastrupljati medsebojne odnose na račun slovenskega pouka. To je torej tisti razvpiti pedagoški model, ki so ga na različnih ravneh tako pestovali in ga dajali za vzgled kot smotrni, korekten in pravičen način urejanja šolskega vprašanja. Na njegovo pedagoško nevzdržnost in diskriminacijsko vsebino so že svojčas opozarjali slovenski in avstrijski strokovnjaki. Njihova dokazovanja pa so naletela na gluha ušesa. Pri tem je zmagal nekdo drug. Kdo, se ve.

Avstrijske oblasti so tudi izdatno poskrbele za svoj turizem. V času letošnjih počitnic so posamezne prospekte

in drugo propagandno gradivo ne le natisnile v nemščini, ampak izpušile sleherno omenbo slovenske Koroške. Kot da je ni! V svojem početju so šli celo tako daleč, da so posamezne slovenske ljudske običaje, ki imajo svoje korenine v davni zgodovini, turistom prikazovali kot lastno folklorno posebnost.

Vedno več je tistih, ki se sprašujejo, ali v sosednji Avstriji res ne bosta zmagala zdrav duh in napreden demokratičen razum. Ali pretekla zgodovina še ni dovolj poučna? smo pozabili, kaj vse je počenjal nemški nacionalizem? So še vedno na svojem pohodu sile tistih mračnih dni?

Drago Miklavc

GRADIS
GRADBENO INDUSTRIJSKO PODJETJE GRADIS LJUBLJANA N. SOL. O.

VODSTVO DELOVNE
ORGANIZACIJE
ŠMARTINSKA 134 A,
61000 LJUBLJANA
TELEFON: (061) 441-422
TELEX: 31216 GRADIS

ABC POMURKA

TO TRGOVINA NA DROBNO

ROŽCA o. sub. o.

JESENICE, DELAVSKA 11
TELEFON: (064) 82-993, 82-984
ŽIRO RAČUN: 51530-601-11560

Neuvrščeni se bodo sestali na Cipru

Nevarne zanke retorike

Te dni se spominjamo tedna od 1. do 6. septembra leta 1961, ko so se v Beogradu zbrali voditelji 25 držav ali vlad in položili temelje gibanju neuvrščenosti. Ena najbolj nenavadnih konferenc po drugi svetovni vojni je tedaj, ko so očetje in botri gibanja svojo dejavnost krstili kot vizijo premagovanja hladne vojne in bipolarne razdeljenosti sveta, povedano z malce pretiranim poudarkom, spremenila naš planet. Ta teden se je na Cipru začelo ministrsko zasedanje neuvrščenih držav, njihov sestanek v Nikoziji pa bo moral v marsičem poiskati odgovore na sodobne izzive sveta, pred katerimi neuvrščeni ne morejo ostati imuni.

Ceprav so se zametki gibanja odločno nakazali že ob brionskem srečanju Tita,

Nehruja in Naserja leta 1956, pomeni dejanski krst prav beogradska konferenca leta 1961. Od takrat se je za označilo gibanja uporabljal najprej izraz »neblokvske države«, pa »neangažirane države« in nato do leta 1973 izraz »neuvrščanje«, odtlej do danes pa ostaja zakoreninjena oznaka »politika in gibanje neuvrščenosti«.

Za neuvrščene lahko rečemo, da so od leta 1961 do danes še vedno v nekakšni evolutivni fazi, čeprav so tvorci gibanja z odgovori na blokvske delitve sveta ter zlasti z zaokroženim konceptom mednarodnih odnosov v celoti dokazali smiselnost njegovega obstoja. Res pa je seveda tudi, da so razvite blokvske države ne glede na to obdržale v svojih rokah praktično vse vzvode eko-

nomskega, finančnega, političnega in drugega vplivanja v svetu.

Ko govorimo o neuvrščenosti, često poudarjamo, da neuvrščeni po svojem pomenu in širini presegajo okvire neuvrščenosti, saj gre za pojav in politično silo globalnih razsežnosti v pravem pomenu besede. Pri tem pa bi veljalo poudariti, da bi zlasti neuvrščeni sami morali bolj neposredno in stvarno preučevati te vplive na politična in druga gibanja v svetu. Države članice, tudi Jugoslavija, bi najbrž v prihodnje morale svojo dejavnost usmeriti ne le na politično dejavnost, temveč na širše intelektualno področje.

Gibanje je v več kot četrstoletnem obdobju bogatilo vsebino z bojem za enakopravno vlogo pri reševanju vseh poglobitvenih svetovnih problemov. Članice gibanja so z zavzemanjem za dokončanje procesa dekolonizacije in za krepitev neodvisnosti novih držav na najbolj nara-

ven način povezale vse vidike in prvine mirovne politike.

V analih neuvrščenosti med drugim zasledimo, da je, na primer, že med alžirsko konferenco leta 1973 prišla na površje ideja o takomenovanem trikontinentalizmu, se pravi o omejenosti gibanja na tri celine: na Afriko, Azijo in Latinsko Ameriko. S tem se je pojavila nevarnost, da bi gibanje spremenilo svoj značaj, ukinilo svojo globalno naravnost in postalo »tretji blok«. Na havanskem vrhu leta 1979 je prišla na dan nevarnost takomenovanega naravnega zavezništva med neuvrščenimi in socialističnimi državami. Havanski vrh je, tudi ali prav zaradi prizadevanj predsednika Tita, rešil dilemo z uveljavitvijo prvotnih načel in ciljev gibanja, se pravi gibanja kot neodvisnega, univerzalnega in zunajblokvskega dejavnika. Že pred osmim vrhunskim sestankom neuvrščenih v zimbabvejskem Harareju pa se je pojavila ne-

varnost, da bi gibanje zaplulo s svojo dejavnostjo v regionalne ali celo lokalne vode, kar se, tudi po zaslugi predsedujočega Roberta Gabriela Mugabeja, ni zgodilo.

Kljub navedenemu pa se ni mogoče slepiti z nekakšnim samozadovoljstvom. Resnici na ljubo se gibanje ni znalo ali zmoglo prilagoditi zahtevam sodobnega sveta: bodisi znanstveno-tehnoški revoluciji, bodisi ekološki, energetskim in drugih izzivom. Objektivni razlog resda tiči v ekonomski šibkosti heterogenih držav, ki se vendarle zavzemajo za ideološki pluralizem. Bolna točka v neuvrščenem tkivu je nadalje, kako povečati operativnost gibanja in njegovo učinkovitost ter se enkrat za vselej izogniti zankam retorike oziroma kopičenju deklaracij, ki sveta ne spreminjajo. Problem je tudi to, da neuvrščeni danes v svojih vrstah nimajo več velikih in karizmatičnih voditeljev, ki so s svojim ugledom večkrat reševali giba-

nje. Prav tako se je danes spremenil tudi odnos veselih do gibanja. Če lahko še govorimo o stopnjevanju aroganci z Zahoda, tega ne moremo reči za Sovjetsko zvezo. Moskva kaže do gibanja bolj prožna stališča, čeprav najbrž ni pričakovati, da bi se utegnila odreči svojim strateškim opredelitvam do neuvrščenosti. Zdi se, da bi gibanje moralo iskati svoje zaveznike tudi zunaj institucionalnih okvirov (mirovna in druga alternativna gibanja).

Že pred dvema letoma, po hararskem vrhu, je bilo na dlani, da bo ciprsko srečanje v Nikoziji odločilnega pomena. (S kančkom ironije lahko rečemo, da so to napovedovali malodane za vsa dosedanja srečanja!) Pomembnost sestanka je v tem, da predstavniki neuvrščenih držav izrabijo (zadnjo) priložnost in se konkretno dogovorijo, kako vendarle ujeti drveči vlak nosilcev sedanjih dinamičnih sprememb v svetu.

Miha Lamprecht

Modre čelade v opremi Bundeswehra

Tiste dni, ko je bil jugoslovanski general Slavko Jović imenovan za poveljnika mirovnih sil ZN na ugaslem bojišču med Irakom in Iranom, je generalni sekretar ZN Peres de Cuellar načelno odprl vsa vrata, vendar pa ni z imenom in priimkom povabil tudi Nemcev, da bi se priključili »modrim čeladam«. Predvsem v Bonnu je bilo zaradi takšnega stališča veliko političnega govorjenja, vendar – »končna sestava mirovnih sil je odvisna od mišljenja sprtih, prej vojskujočih se strani, od notranjih sil v vsakem posameznem primeru in od dogovora v Varnostnem svetu ZN.«

V prizadevanju, da ne bi bili videti kot poraženci pri sestavljanju mirovnih sil, so v Bonnu opozorili na dogajanje pred četrto stoletje: Američani so se tedaj brezupno pogrezali v Vietnamu in začeli pritiskati na zaveznike, da bi jim pomagali v džungelski vojni. Zunanji minister Dean Rusk je dotlej že rekrutiral za vietnamska bojišča južnokorejske in avstralske pomožne enote, nato pa je potrkal tudi na bonnska vrata. Zelo rad bi bil videl v Vietnamu dve diviziji Bundeswehra, vendar je povabilo skrčil na dva bataljona pionirjev. Dejal je, da gre le za simbolični prispevek. Zahodnonemška vlada je ameriškega ministra zavrnila. Da pa zamera ne bi bila popolna, je poslala v južnovietnamske vode civilno plavajočo bolnišnico »Helgoland«.

Poldrugo desetletje za tem, v zaključni fazi teheranske krize talcev, kmalu po sovjetski intervenciji v Afganistanu, so Američani znova prišli na bonnska vrata: Bundesmarine naj bi poslala del svoje flote v Perzijski zaliv. Tudi tokrat je šlo le za simbolično dejanje: »Vsaj čoln na vesla in z zahodnonemško zastavo«, so govorili ameriški diplomati v Bonnu. Tudi tedaj zahodnonemška vlada ni ustregla Američanom. Odklonila je željo Jimmyja Carterja in lani tudi Ronalda Reagana. Leta 1987 zahodnonemskih ladij niso poslali v Perzijski zaliv, temveč so jih za nekaj časa le premestili v Sredozemlje.

Bonnsko stališče ni bilo nikoli sporno. Zapisano je, da je vojske Bundeswehra dovoljeno uporabiti samo za obrambo in le v okvirih, ki jih zajemajo pogodbe s paktom NATO. Zdaj že nekaj časa spodkopujejo to omejitev. Tisti, ki zagovarjajo poslanstvo pakta, pravijo, da sega njegovo vplivno področje vse do rakovega povratnika, drugi pa zagovarjajo tudi varovanje takomenovanih preskrbovalnih zvez in poti: dobavo nafte in drugih surovin za članice NATO iz čezmorskih držav. So še tretji zagovorniki širšega udejstvovanja Bundeswehra. Ti pravijo, da so prišli časi, ko bi morala tudi Bundeswehr aktivneje sodelovati v mirovnem poslanstvu in mirovnih silah ZN in ne zgolj v akcijah, ki so zdaj

dopustne: pomoč ob naravnih katastrofah, organizacije transporta, prirejanje vojaških vaj ter akcije na tujih tleh v okviru kolektivne obrambe.

»Nemi hočejo iz pripora, ki ga jim je odredil pakt NATO,« je bilo slišati kot komentar na te predloge za širitev vojaške dejavnosti. »S tem povabilom kot odgovorom na povabilo, ki ga Peres de Cuellar ni poslal v Bonn,« menijo opazovalci, so šli v Bonnu le nekaj korakov predaleč. Mnogi so bili desetletja dolgo zadovoljni, je zapisal del zahodnonemškega tiska, ker so se nasledniki Rommla in Guderijana urili samo na zaprtih poligonih svoje vojaške organizacije ter se strinjali s stališčem, da »Nemci v modrih čeladah res niso primerni za patuljaranje na razmejitveni črti med Judi in Arabci«.

V Bonnu hladnokrvno kažejo na čekovno knjižico, iz katere nakazujejo prispevke za mednarodno dejavnost: Bonn plačuje 8,26% vseh sredstev iz osnovnega proračuna Svetovne organizacije in šest milijonov dolarjev prispevka za mirovne sile, ki so odšle na mejo med Irakom in Iranom.

Trenutno nosi 9951 vojakov iz treh dučatov držav modre čelade Združenih narodov. Finci, Fidžijci in Senegalci so med njimi, dalje Danci, Britanci in Kanadčani,

Švedi, Indijci in Nigerijci, precej časa pa že tudi Avstrijci. Enote ZN so razporejene v Libanonu in na Cipru, v Kašmirju in Afganistanu, na Golanski visoki planoti in ob Šat el Arabu. Nemcev, tudi tistih iz DR Nemčije, ni nikjer zraven, pa čeprav 24. člen zahodnonemške ustave dovoljuje, da se nemški vojak lahko priključijo sistemu ZN o kolektivni varnosti.

Svetovna organizacija trenutno doživlja novo konjunkturo. Kljub nespornim uspehom pri širjenju in utrjevanju miru pa je še vedno zelo ranljiva. Vsemu navkljub pa veliko pričakujejo od poslanstva njenih mirovnih sil v Namibiji, na primer, v Zahodni Sahari in verjetno tudi v Etiopiji. Pravijo – tudi v Bonnu, da potrebuje Svetovna organizacija vsak dolar in vsakega pomočnika, še posebej dobrodošli pa so prispevki iz takomenovanih srednjih držav. Vsi se morajo angažirati, če naj naš svet, ki ga sestavlja 170 držav, preživi med mlinskima kamnomoma nasilja in vsiljevanja volje najmočnejših. Ob koncu je bilo slišati na pristojnem mestu še eno pritožbo, poudarjeno z nižajem: velike zahodnonemške politične stranke boli spoznanje, da »Nemcem ni dano tisto, kar je 800.000 prebivalcev nerazvitega Fidžija že zdavnaj doseglo«. Pojavljajo se stare dileme, in to v državah, ki je že zdavnaj postala gospodarski velikan, a se včasih še vedno počuti kot politični pritlikavec.

ni

Kmalu bo spet na dnevnem redu zakon o globalni zaščiti Slovencev v Italiji

Manjšinjska ustvarjalnost ne pozna meja

Kljub počitnicam dejavnost Slovencev v Italiji ne miruje. Tudi pri problematiki, ki tako ali drugače zadeva slovensko skupnost, se vrstijo dogajanja, ki niso nepomembna. Vse to kajpak napoveduje živahno politično jesen, ki pa se bo dejansko začela že v prvi polovici septembra.

Zakon o globalni zaščiti je seveda še vedno glavni cilj slovenske skupnosti. Nema je res, da bi se bilo treba v prizadevanjih za zakon domisliti nekaj novega, preučiti nove prostore, ubrati pot, ki naj resnično in čimprej pripelje do učinkovitega dokumenta. Obnavljajo se postopki, ponavljajo se procedure, stvarnega koraka naprej pa ni in noče biti. Prvi predlog za zakon o globalni zaščiti je bil vložen v italijanskem parlamentu že pred osemnajstimi leti!

V italijanskih političnih strukturah je razpoloženje »za«, pa tudi proti zakonu, ali vsaj proti nekaterim njegovim temeljnim stališčem. Se zmeraj je očiten negativen vpliv nekaterih dejavnikov v deželi Frulaniji–Juljski krajini, zlasti pa v Trstu, na opredelitve rimskih organizmov. Slovenska skupnost čaka. Podpora dobršnega dela italijanske levice pa tudi drugih političnih dejavnikov še ne zadostuje. Svetlo-

be na koncu predora še ni videti.

Zakon o globalni zaščiti bi v vsakem primeru predstavljal jamstvo za življenje in napredek slovenske skupnosti. Ta se še zmeraj čuti ogroženo, zdaj s te, zdaj z one strani, zdaj zavoljo tega, zdaj onega ukrepa. Te dni so v italijanskem senatu predložili svoj osnutek zakona tudi predstavniki takomenovane Neodvisne levice. Skupina ni kdove kako pomembna, je pa pomemben njen predlog, ki je domala vzorno ogledalo teženj slovenske skupnosti.

Stranki nista predložili osnutka

Novost predloga je v tem, da vsebuje seznam vseh občin, v katerih živijo Slovenci v Italiji, občin pa ne deli več na posamezne pokrajine. Gre, v bistvu, za potrditev »celostne« prisotnosti slo-

venske skupnosti, ne pa za nekakšno raztresenost po posameznih ozemelskih predelih. To je pomembno politično izhodišče.

Predlog zakona za globalno zaščito so dosedaj vložili KP, Proletarska demokracija, Slovenska skupnost (prek druge skupine v italijanskem parlamentu) in Neodvisna levica. Slovenska skupnost v Italiji kajpak ugotavlja, da gre za skromen rezultat. Kaže se tudi v dejstvu, da med strankami ni nekaterih najpomembnejših, ko sta na primer socialistična stranka, ali, navsezadnje, tudi krščanska demokracija. V prejšnji mandatni dobi sta obe ti stranki bili predložili svoj osnutek. To je prva »praznina« v dosedanjih prizadevanjih za zakon.

Zlasti izstopa odsotnost socialističnega dokumenta, saj so bili socialisti prvi, ki so pred osemnajstimi leti pripravili svoj predlog; žive pa so v spominu tudi domala kategorične izjave nekdanjega predsednika vlade, socialista Craxija, da bo treba problem zakona rešiti brez odloga. Socialisti so, kot vemo, še zmeraj v vladni koali-

ciji, ki jo zdaj vodijo krščanski demokrati.

Zaskrbnjujoči ukrepi

Da zakona ni, kajpak omogoča, če ne celo spodbuja, sprejemanje novih protislovenskih ukrepov. Ti so že domala redna kronika političnega vsakdana. Tako je na primer poslanec Camber, ki pripada desničarski listi za Trst (ta pa je v tržaškem primeru povezana s socialisti!) te dni predlagal v parlamentu, da bi ta sprejel odlok, po katerem bi odpravili dvojzicerne osebne izkaznice, ki jih že ves čas izdajajo v slovenskih občinah okrog Trsta (Dolina, Repen Tabor, Zgonik in Devin – Nabrežina). Nacionalistična oznaka tega predloga je na dlani.

Se najbolj pa Slovence v Italiji, zlasti pa v Trstu in okolici, moti to, ker je predsednik ustavne komisije parlamenta Labriola (spet socialist) brž privolil v sprejem predloga in zagotovil čimprejšnjo razpravo. Slovenci kajpak sklepajo: ko gre za protislovenske predloge, ni skoraj nobenih težav za razpravo, če pa gre za pro-slovenske dokumente (kajpak

za stvarnejšo enakopravnost), tedaj pa se ovire kar vrstijo druga za drugo.

Slovenci ugotavljajo, da gre spet za predlog, ki bi ga morali mahoma zavreči, saj je v hudem nasprotju z Osimskimi sporazumi, pa tudi z že obstoječo italijansko zakonodajo. Lastnosti Camberjevega predloga pa ima tudi sklep tržaškega župana Staffierija (Lista za Trst), ki pa je te dni preprosto prepovedal sprejemanje pism v slovenščini (tudi če gre za uradne vloge) na tržaški občinski upravi. Pojasnil je namreč, »da občinska uprava sprejema vloge samo v italijanski, ali pa tudi v tujem jeziku, vendar mora vlogi, v tem primeru, spremljati zapriseženi prevod!«

Ukrep seveda kritizirajo v vseh slovenskih okolišjih. Zanje je nesprijemljivo, da o slovenščini sodijo kot o tujem jeziku. Tudi v tem primeru (šlo je za pripombe nekaterih slovenskih prebivalcev na regulacijski načrt Centra za znanstvene raziskave pri Bazovici nad Trstom) poudarjajo, da gre za hudo kršitev italijanske zakonodaje in mednarodnih dogovorov. Posebno izstopa svarilo, da je tudi italijansko ustavno sodišče že leta 1982 uradno priznalo enakopravnost slovenskega jezika.

Slovensko časopisje v Italiji pikro komentira, da je pač šlo za zadnje proti-slo-

vensko dejanje župana, predstavnika Liste za Trst, ki bo čez nekaj dni moral prepustiti svoje mesto drugi stranki. Njegova stranka je namreč na zadnjih junijskih volitvah doživela skorajda smrtni udarec. Izgubila je več kot polovico glasov.

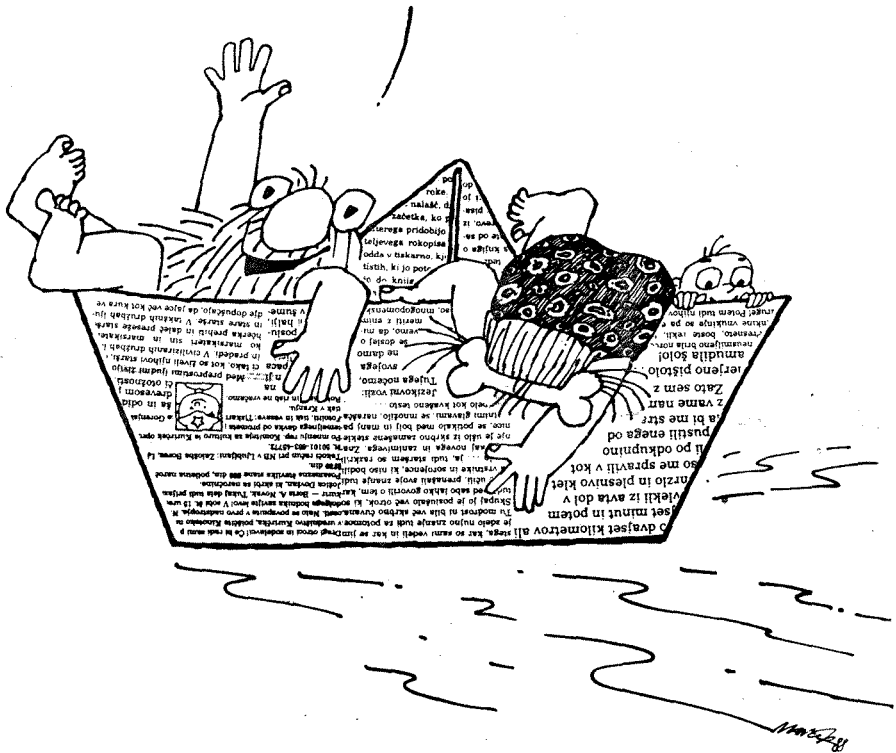
Okno v svet

Vzlik takim protislovenskim »sindromom« (tako označuje te in podobne ukrepe in iniciative Slovenska kulturno-gospodarska zveza v Italiji), pa Slovenci v Furlaniji–Juljski krajini vztrajajo, na vsakem koraku, kažejo svojo samobitnost. Posebno je to pomembno, ko gre za najbolj zahodne predele, kot je na primer Beneška Slovenija. Izjemna kulturna razgibanost pa je te dni tudi v Reziji, na samem robu furlanske nižine.

Tu imajo, med drugim, slovitno folklorno skupino, ki bo konec oktobra slavila kar 150. obletnico obstoja. Njen sloves je resnično evropski, saj so vsako leto v gosteh v drugi državi. Pred dnevi so nastopali tudi v Palermu, na Siciliji. Nekak mikaven uvod v to proslavo pa so že imeli te dni, prav tako v Reziji, in sicer s prireditvijo »Okno v svet«. Šlo je, kot poudarjajo, ne le za kulturno, temveč za pestro in neusahljivo vsestransko ustvarjalnost Rezijanov.

Miro Kocjan

Za sedenje, za ležanje,
za učenje, potovanje –
KURIRČEK
je najboljša branje!

KURIRČEK

LETNIK 1988/89 BO V ZNAMENJU KLOVNOV IN SMEHA

Že v prvi številki posebno **darilo**
REPLJA

slikanica pisateljice Svetlane Makarovič
in ilustratorja Marjana Mančka

STARE IN NOVE ZANIMIVE RUBRIKE

Janez Mušič
ZGODBE O RIBIČEVEM DOKTORJU,
PEŠNIKU FRANCETU PREŠERNU,
PREŠERNOVE PODOBE SKOZI ČAS

Berta Golob
BESEDNE DRUŽINE

Alenka Goljevšček
LIKI IZ NAŠE MITOLOGIJE

Draga Tarman
KURIRČKOV KLUB RAZISKOVALCEV

Alenka Vogelink
ČRTA, BARVA, PIKA, SLIKA

Gregor F. Stmiša
GLASBENA ŠOLA ... NE: ŠALA

Marjan Manček
DAJNOMIR IN MILIBOŽA

Miran Čanak
ČAROVNIŠKI KOTIČEK
Marija Vogelink / Eka Vogelink
STARE IGRE NAŠIH BABIC

Evelina Umek
ODRAŠČANJE PSIČKE GALE

KNJIGOŽER MIHEC, KURIRČKOVA TORBA
UGANKE, IZPOPOLNJEVANKE, KRIŽANKE, SESTAVLJENKE

**KURIRČKA NAROČITE PRI SVOJEM POVERJENIKU NA ŠOLI
S KURIRČKOM SREČNO V NOVO ŠOLSKO LETO!**

Boris A. Novak

Klovni

Klovni so bolni
klovni so bolni

Daje jih krč v trebuhu
morje solzá v očeh
strašen trepet v rokâh
huda šibkost v nogâh
ah ah ah ah

Klovni so bolni
klovni so bolni

Daje jih krč v trebuhuhuhu
morje solzá v očehheheh
strašen trepet v rokâhahahah
huhuhuda šibkost v nogâhahahah
ha ha ha ha

Klovni so bolni
klovni so bolni od smeha.

Boris A. Novak

Okno

Okno je okno
na stolpu glave,
ki zbira slike in daljave.

In veka je pôlčno,
ki zapre svetlobno okno.

Zdaj okno zre globoko vase
in se na sinjih sanjah pase.

Učimo se strpnosti

Mojca Drčar-Murko na kostanjeviški sklepni slovesnosti

Končano je delo ene od treh največjih mednarodnih bienalnih umetnostnih prireditelj, s katerimi Slovenija in Jugoslavija postajata del sveta, hkrati pa z visokimi merili za udeležbo dejavni pri uveljavljanju mednarodno uveljavljenih nadarjenih mladikov umetnikov.

Umetniki so povedali svoje. Začne se vrednotenje del, pravi izpit pred strokovno in širšo javnostjo, ki si, posredno tudi s podporo kostanjeviškim navdušencem, želi stikov z umetnostjo drugod, zato povabi umetnike k sebi, jih obveže s kiparskim materialom in okoljem, ter jih pusti svobodno delati. Mikavna je zamisel povabiti umetnike, da si naše okolje pogledajo s svojimi očmi in vtise izrazijo v svojem jeziku, odprtem in zapletenem hkrati, nam dostopnem ali nenavadnem, kakršna je pač oseba umetnikova izpoved.

Zamisel forme vive – mednarodnega delovnega sožitja kiparjev v kiparskih surovinah, ki se prilagajajo naravnemu okolju Kostanjevice, Seče, Raven, Maribora – je prav gotovo ena od izrazov pozitivne utopije

o univerzalnem sodelovanju, ki je našo družbo navdihovala na srečo mnogo prej, preden je bilo s končanjem hladne vojne in odstranjevanjem železne zaves mogoče začeti z uresničevanjem njenih vrednot v praktičnem življenju. Govorim o utopiji, ki niso prazno sanjarjenje, ampak pravi izraz težnj ljudi, da se ne sprijaznijo z nezadovoljivim in ponižujočim stanjem, in si zato prizadevajo za nekaj, kar se zdi v tistem času nemogoče. Utopija o uresničljivosti stikov med ljudmi, kljub oviram vseh vrst, sodi mednje, tudi o ustvarjalnem pomenu govorice umetnosti v zaželenem mednarodnem kooperativnem življenju, o toplih tokovih skupnosti čustev, ki se zoperstavljajo hladnemu kroženju mase, kakor je nekoč v naši podzavesti navzoče latentne utopijske energije imenoval hrvaški sociolog Kuvačić.

Mednarodna umetnostna komunikacija je specifičen, morda celo privilegiran stik, ki samodejno ne odpira prostora drugim, političnim tokovom sodelovanja, toda brez njenega poduhovljenega varstva odpove tudi vse drugo. Čeprav je umetnost, zlasti

upodabljajoča, po naravi stvari svobodnejša od mnogih drugih področij človekovega ustvarjanja, manj podrejena vsiljenemu redu, z bolj prostimi krili domišljije in misli, je daleč od tega, da ne bi čutila z dihanjem družbe, v kateri živi, ali da ne bi bila odvisna od ravni solidarnosti, humanosti in miru v mednarodni skupnosti. Praviloma so posegi oblastnikov, oligarhij, držav v posameznikovo pravico do svobodnega razmišljanja, do zastopanja kritičnega mnenja in soočanja z drugače mislečimi, vedno prizadeli tudi umetnost. Ni naključje, da sprostitev spon v političnih sferah spremljajo sprostitev pravil v umetnosti. Predpisovanje ene same Prave umetniške resnice, vze-mimo prepoved abstraktnega slikarstva, nikoli ni imelo kakšne politične utilitarne vrednosti, razen utrjevanja podobe enega Vira navdiha, pa vendar je ravno umetnost postala v totalitarnih družbah prvovrstni politikum. Vsako odpiranje zaprtih, nekomunikativnih družb se je začelo z odklepanjem kleti in podstrešij s prepovedanimi slikarji in kiparji, šele mnogo pozneje je sledila prepovedana beseda.

Ko se je Forma viva začela, je univerzalna govorica kiparske umetnosti utirala nova pota v zmedenem in zgroženem svetu, razdeljenem in ločenem med seboj. Ko je rasla, je v šestdesetih letih lahko vsrkala vase eksplozijo humanih utopij časa, upanja in

zaupanja, in dozorevala v obdobju, ko je mednarodno sodelovanje, povezovanje, iskanje stičnih točk, postajalo normalna oblika življenja.

Dežela gostiteljice forme vive je medtem nihala, včasih v ritmu z drugimi, včasih zunaj skupinskega ritma, med mednarodnim vzorcem odprtosti in dokazom libertarne zasnove socializma ter krizo, statusom quo, zaroto, kontrarevolucijo, kakorkoli so se že imenovala etape raztrgane in nekontinuirane notranje evolucije, nenehne eksperimentiranja in tudi strahu pred reformami, če bi te neustavljivo in nepovratno peljale k tisti vrednoti, ki jo je Forma viva že zdavnaj uživala: svobodi posameznikovega kritičnega razmišljanja, pravici do izbire med alternativami, med katerimi nobena ni vnaprej slabša od drugih, do politične demokracije skratka.

Je imelo vse to kaj opraviti s temami mednarodnih kiparskih srečanj? Najbrž ne neposredno. Toda delovno okolje ni samo mehka in melanholična dolenska pokrajina; okolje so tudi ljudje in ti so lahko zadovoljni, odprti, angažirani, lahko pa zmedeni, izgubljeni, zaprti vase, napeti. Kdor opazuje življenje ne more prezreti, ali družba živi v nekakšnem konsenzu, ali je našla mir sama s seboj in z drugimi, ali pa je izgubila identiteto in jo išče tako, da vrednote pozitivne utopije – pravičnosti, solidarnosti

Kostanjevica na Krki:

Končal se je 28. mednarodni simpozij kiparjev Forma viva

Med stoletne zidove kostanjeviškega samostana se je znova naselil mir. Minule dni so tam namreč pele motorne žage, kiparska kladiva in dleta. Pet kiparjev iz različnih koncev sveta je iz trdega hrastovega lesa iz krakovskega gozda oblikovalo svoje zamisli in pripovedovalo svojo resnico in videnje tega našega sveta.

Letos so v Kostanjevico prišli na osemindvajseti kiparski simpozij Forma Viva **Ulrike Birkhoff** iz Zvezne republike Nemčije, Romun **Dinu Campeanu**, Japonec **Tadakazu Maeda**, **Frederick Bushe** iz Škotske, naše kiparstvo pa je zastopal **Peruško Bogdanič**. Šesti udeleženec, ki je bil iz Kanade, pa zaradi objektivnih vzrokov ni mogel dopotovati v Jugoslavijo.

V dobrem mesecu dni so kiparji ustvarili dela, ki so obogatila že tako bogato zbirko skulptur v Kostanjevici. Ker je

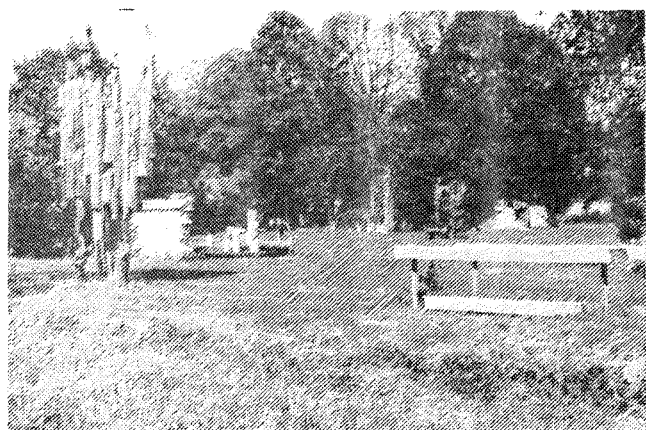
samostansko dvorišče že dolgo časa premajhno, da bi sprejelo vse skulpture, jih postavljajo v mestu samem in njegovi okolici. Tako stojijo **Glasbene vilice** v parku pri zdravstvenem domu, **Benetke** so pred Lamutovim likovnim salonom, **Okovje** je v parku pri osnovni šoli, **Duh juga** pa so postavili ob južnem krilu samostana. Kip **Fredericka Busha** pa stoji pred tovarno Belinka v Ljubljani. Vprašali se boste zakaj pri Belinki. Ta delovna organizacija je namreč sklenila dolgoročni sporazum z vodstvom simpozija o sodelovanju in bo s svojimi izdelki skrbela, da bodo kipi zaščiteni z najrazličnejšimi premazi.

Na sklepni slovesnosti so kiparjem podelili diplome simpozija in se spomnili življenjskih jubilejev Vilme Pirkovič in Franceta Hočevarja.

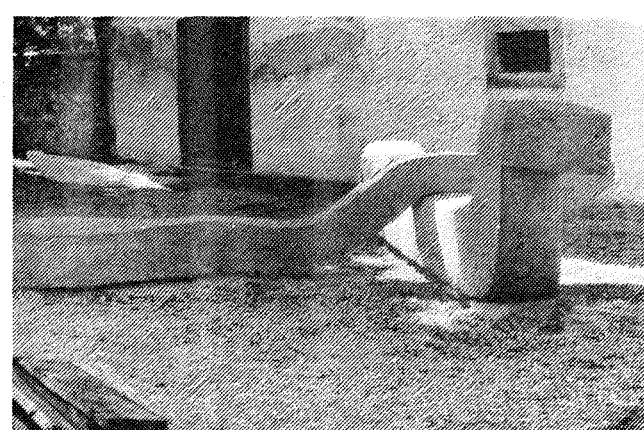
Besedilo in foto: B. K.

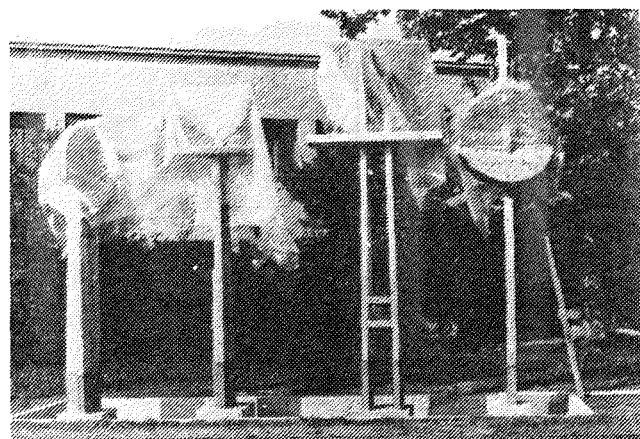
Kiparji Frederick Bushe, Dinu Campeanu, Ulrike Birkhoff in Tadakazu Maeda pozorno poslušajo slavnostno govornico Mojco Drčar-Murko.

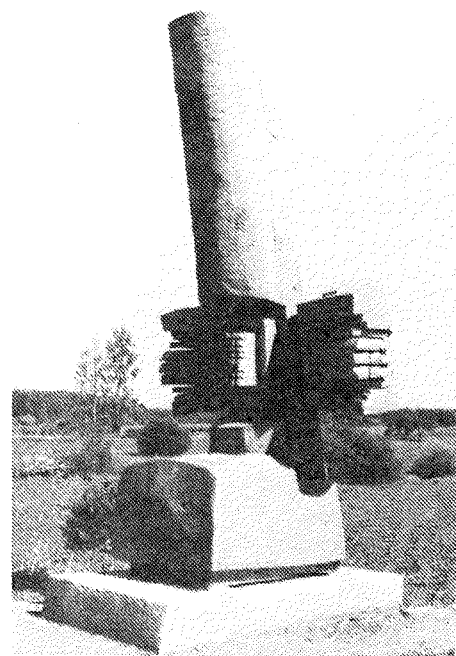
Samostansko dvorišče in njegova okolica sta že dolgo časa premajhna, da bi tam stale skulpture, zato so jih začeli v Kostanjevici postavljati tam, kjer se lepo vključijo v okolje.

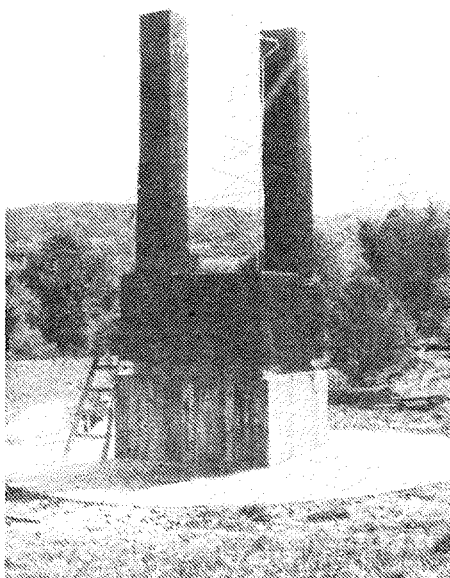
Peruško Bogdanič: Benetke

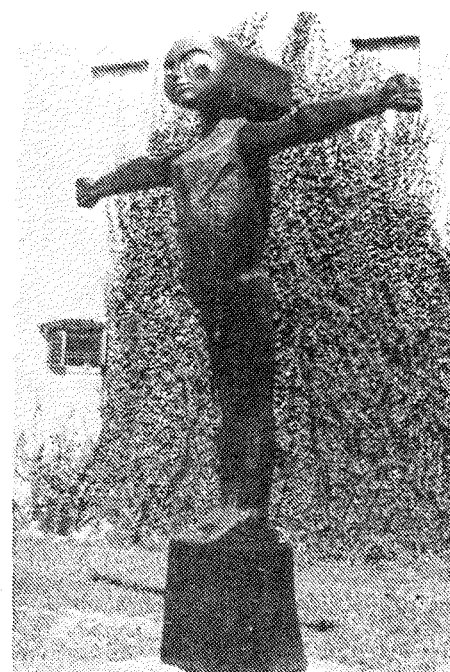
Frederick Bushe: Lunarne cvetlice

Dinu Campeanu: Okovje

Ulrike Birkhoff: Ulgasne vilice

Tadakazu Maeda: Duh juga

– oblikuje z orodji, ki v resnici peljejo strah od njih, ker zavračajo pluralizem pogledov in teženj, družba v celoti pa je vedno manj pripravljena, da bi različne poglede upoštevala in spoštovala kot alternative.

Pomanjkanje neokrnjene posameznikove svobode je povzročilo krizo v socializmu in njega samega kot ideje pravične in demokratične družbe. Zdaj že ni več dvoma, da je ravno pomanjkanje svobode utopijo zvezalo in jo uklenilo. Tudi o tem ni več dvoma, da brez zajemanja energij posameznikov, ki se lahko sprostijo le v stanju politične demokracije, resničnih konfliktov življenja ni mogoče produktivno reševati.

Konflikti so v pluralistični družbi ustvarjalni moment; iz njih nastajajo nova spoznanja, sklepajo se nove večine, družba se naravno premika iz ene faze v drugo. Tako je navsezadnje ključ za reševanje ekonomskih konfliktov podoben tistemu, ki se dotika ekoloških vprašanj in tistim, ki zadevajo umetniško ustvarjalno svobodo in pogoje zanjo: ključ se imenuje spodbujanje in obdelovanje alternativ. Svet je nabit s protislovji, tudi sredi najbolj harmoničnih okoličin živijo druge ob drugih protislovnih vrednot in nikjer niso človekove pravice idealno uresničene. Uspešnost določenih družb torej ni v stopnji navidezne harmonije, temveč v tem, da so sprejele metodo demokra-

tičnega vsklajevanja različnih interesov in da se problemov ne bojijo imenovati s praviimi imeni. Forma viva je torej v časovni retrospektivi, naj so se sodelujoči umetniki tega izrečno zavedali ali ne, začela delovati v tipu nekonfliktne družbe, poravnane v znameniti skromnosti naših ljudi, njihovi prisrčnosti in gostoljubnosti ter poenoteni ambicioznosti pokazati svetu, kaj zmore in velja. Zdaj doživlja čas, ko je mit o nekonfliktnosti omagal pod težo drugačnih dokazov in ta čas jo je nedvomno prizadel: ožiti se je začela gmotna baza, kar lahko velja za banalno podrobnost, pa je vendar tako očiten izraz razkola med sanjami in resničnostjo.

Smo zato na slabšem, ker se vsega tega zavedamo? Nisem prepričana. Že dolgo v tej sredini ni bilo mogoče govoriti o takšnem zmagoslavju vzravnane hrbtenice, razuma, strpnosti do drugače mislečih, kot zdaj, ko je očitna kriza monolitne družbe in jo kljub vrenju v bazi še vedno obema zunanja nespremenjena težnja k poravnosti in enodimenzionalni enotnosti.

Kdaj letargijo ljudi iz začetnega obdobja spopada sanj z resničnostjo zamenja sponšana aktivnost, o tem ni pravil. Najbrž se to zgodi tedaj, ko podzavestna napetost doseže kritično količino volje ljudi delovati kot celovita politična bitja, pripravljenosti

sprejeti civiliziran spopad mnenj in državljskega poguma. Najbrž se to zgodi tedaj, ko nasprotij med zunanjo poenotenostjo in avtentičnimi notranjimi gibalni v inteligentni družbi ni več mogoče voditi po dveh tirih. To še ni zmaga civilne družbe nad monolitno državo, to je šele križišče, na katerem se odloča o nadaljnjih sredstvih in poteh. Res pa je: ni več lahko preprosto vladati družbi, kjer se je uprla neživa stvar – ekonomija, in kjer njene žive sestavine, ljudje, lahko odtujene oblastnike soočijo »s tišino morja«, kot je za poljske razmere napisal Maciej Poleski.

Zdaj se učimo strpnosti, zavidamo narodom z dolgimi demokratičnimi tradicijami, sramujemo se časa, ko je bilo s stališča sodobnikov vse videti tako preprosto: zrušiti staro, še preden kdo ve, kaj boljšega bi bilo treba postaviti namesto tega. Vse do tal in vedno znova. In se ni izšlo, kot že tolikokrat v zgodovini ne. Svet brez tradicij je nesmiseln in anarhičen, smiselno urejen je tisti, ki nastaja na izidih spopadanja med tradicijami in oporekanjem le-tem. Vzporredno življenje izostri kriterije, iz primerjav nastajajo trdne nove vrednote, ki jih morda del ljudi odklanja, vendar jih v tem odklajanju nihče ne moti.

Med notranjim in zunanjim vidikom pa je tesna zveza. V mednarodnem življenju, pre-

senetljivo kooperativnem v tem času, so ljudje začeli razmišljati, katere metode, katere vrednote, katere stične točke naj bi vtakali v svoje ravnanje vsi, da bi na koncu ugotovili, katero je tisto »splošno dobro«, k čemur v besedah vsi težimo. Preživetje na naši eni sami Zemlji je odvisno od tega, ali bodo ljudje sposobni z večjo modrostjo, širino in strpnostjo obravnavati svoj položaj v svetovni družbi.

Na drugi strani se bo družba lahko zavzemala za pluralistična sožitja na mednarodni ravni, če bo znala živeti sama s seboj v miru. Ne samo neuvrščena, ne le sodelovanje v mirovni silah, ne le mednarodni umetnostni projekti – vse seveda izredno dragoceni kamenčki celostne podobe države v mednarodni skupnosti, ne bodo zadovoljili, če se ne bo od znotraj obrnila k vrednotam dialoga, pravice do zmote, pa tudi dolžnosti priznanja napak in prevzemanja odgovornosti zanje. To bo takrat, ko bo svoboda dokončno prenehala biti sinonim za nered in usmerjena svoboda, v resnici nesvoboda, sinonim za ureditev.

V tem našem ustvarjalnem prepletanju, ki je optimistično, bo priložnost za nas in tudi za Formo vivo. Zaželimo ji srečno prihodnost s tem, da želimo razcvetenja tistega dragocenega občutka samozavesti in moči zrele demokratične družbe, ki je nastajal pri nas letošnjo pomlad in poletje!

Naš pogovor ob štatensberskem srečanju pisateljev

S Petrom Božičem o slovenski provincialnosti

Ni nas bilo poleg, pa sem zato povprašala Petra Božiča, ki je bil letos nekakšen »oficir za zvezo«, oziroma pobudnik za obravnavo določenih tem, kaj so se pogovarjali in kaj sam misli o provincialnosti v slovenskem literarnem prostoru. Nenazadnje je provincialnost beseda, ki tokrat ni prvič privrela na dan; o njej se v kulturnem svetu rado govori.

»Ugotavljali smo, da je provincialnost pojav, ki se ga ne da lokalno določiti in ga tudi ni mogoče določiti kot konstanto, ki se drži nekega ozemlja – na primer Slovenije. Gre prej za simptome, ki kažejo na to provincialnost, ki kažejo v bistvu na to, da ni ravno vse provincialno. Referenti in tudi razpravljavci so govorili predvsem o teh simptomih. Naj naštejemo nekaj tistih, za katere misim, da so v ospredju. Izolacionizem (naše zapiranje vase) je zame poglavitni simptom za vsa področja našega početja, ne le za literaturo. Kaže pa se med drugim v tem, da nam ambicij za prodor v svet si-

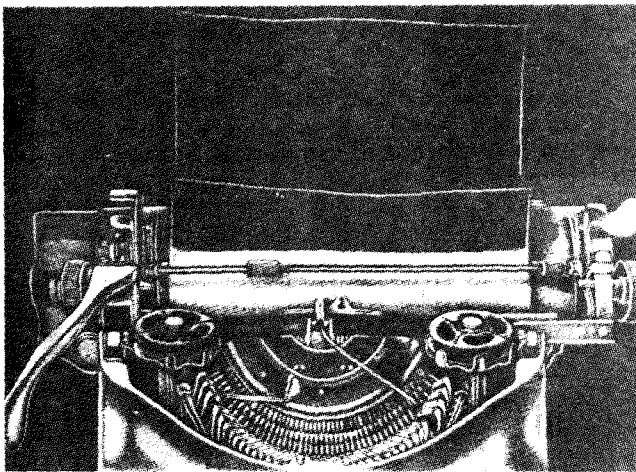
cer ne manjka, nismo pa niti približno pripravljeni prisluhniti, kaj svet od nas potrebuje... na primer, kaj bi kazalo s področja naše kulture izvoziti. Svet tega, kar ponujamo, ne potrebuje. Gospodarstvu je to že postalo jasno, nam pa še vedno ne.

Na Štatensbergu je sodeloval tudi Brlež iz Avstralije, ki je za takšno trditev navedel odlični primer: v Avstraliji so pred časom prevedli Cankarjevo *Moje življenje*. Avstralci pa tega sploh niso brali in je knjiga obležala na polici... Gre za to, da mislimo, da moramo izvažati svoje svetinje. Drug tak primer bi lahko bil izvoz naših modernistov v Francijo...

Pri teh naših ambicijah izvoza živimo in delamo po domačih kriterijih.

Druga stvar pa je ta naš odnos, ki dela literaturo sakralno. Pri nas vendar vsako žanrsko literaturo preganjamo. Saj sploh nimamo do-

mače solidne kriminalke... Velja le visoka literatura, ta pa v bistvu živi v zraku. S tem je podobno kot na televiziji, kjer preprosto ne poznajo različnih žanrov in se vsi obnašajo kot na filmu.

Z lanskega mednarodnega grafičnega bienala v Ljubljani: Barbara Fister – Pisalni stroj, 1986 – mezzotinta

Hkrati ob vsem povedanem, je poudaril Peter Božič, pa je nesporno res, da smo vendarle v stiku z vsem, kar se v svetu sodobnega dogaja – in to je naša temeljna lastnost, ki nas rešuje pred dejanskim provincializmom.

Založnikov menda na Štatensbergu ni bilo, saj večino tega, o čemer so pisatelji govorili v zvezi z založništvom, že vedo. Osnova tega pa je spoznanje, da pri nas knjižnega trga sploh nimamo in je med založniki ter prodajnimi službami kratek stik. Marketing pa pomeni, da nekaj dam, v zameno pa dobim nekaj drugega. Pri nas je izvirna slovenska knjiga subvencionirana in se tiska zato, da ne bo prodana. Tu gre sploh za širši pojav subvencioniranja kulture.

Peter Božič pravi: »Nič nimam proti, da je kultura tudi subvencionirana, vendar je treba razločevati med tem, kaj je tržno blago in kaj umetniška produkcija, ki je presešla ta okvir. Lahko povem primer iz gledališča: v Zahodni Nemčiji namenijo

za gledališče dva milijona mark družbene subvencije.

Vendar (!) ne subvencionirajo gledališča, ampak prodajo karto za predstavo. Prav tako se v svetu prodajajo avtorji in ne kar nekaj. Res imamo 18 založb, ki so vse v krizi, vendar to ne pomeni da je v krizi tudi knjiga in da je problematična.

Na koncu najinega pogovora sem pisatelj povprašala, če drži, da je bil letošnji Štatensberg v znamenju mladih – in mi je pritrdil. »Res, bili so mladi, z mladimi pogledi, saj je med starejšo pisateljsko generacijo že vse etabli-rano. Sicer pa vseh, ki ponavadi pridejo, niti ni bilo. Tudi če bi bili, menim, da bi se težko med seboj pogovarjali, ker govorijo dva različna jezika, enega, iz katerega veje avtoriteta in moč, in drugega, ki je čisto drugačen in na avtoriteto nič ne da. To je seveda že tema za nek drug pogovor o tem, kako si s klasično avtoriteto nimamo več kaj pomagati.«

Pogovarjala se je
Bojana Žokalj-Jesih

Oporečniki? Mirovniki!

»Kot pacifisti in antimilitaristi, kot oporečniki po vesti in nasprotniki vojne se na različne načine borimo proti militarizmu in proti vplivanju vojske na civilno družbo in vpletanju vanjo. Smo posamezniki, ki si prizadevamo za svobodo misli in izražanja.«

To so med drugim v zaključni izjavi zapisali udeleženci mednarodnega srečanja oporečnikov v Bohinju, ki so ga pripravili slovenski mirovniki. Izbrani odlomek najbolj natančno pojasnjuje, kakšne vrste oporečniki so se zbrali v Bohinju – torej tisti, ki zaradi verskega, etičnega, filozofskega ali drugih prepričanj odklanjajo služenje vojaškega roka. Takih je, vsaj če sodimo po tem, kar smo v slišali v Bohinju, veliko.

Na srečanju je bilo, poleg kakih tridesetih ob predstavnikov mirovnih organizacij iz zahodne Evrope, treh vzhodnoevropskih držav in Izraela tudi zavidljivo število domačih in tujih novinarjev. Številčnost predstavnikov javnega obveščanja je presenetila celo organizatorje, pokazalo pa se je, da so mnogi novinarji že vnaprej »presodili«, da je srečanje eden izmed »napadov na jugoslovansko ljudsko amrado« in so v Bohinju prišli le še po potrditev teh svojih domnev. Tako so nekateri jugoslovanski časniki srečanje obsodili, še preden se je sploh začelo.

Vendar pa so lahko pozorni poslušalci v Bohinju slišali marsikaj zanimivega in za naše razmere nad vse poučnega. Gre seveda predvsem za položaj oporečnikov, ki se v posameznih deželah močno razlikuje. V večini zahodnoevropskih držav poznajo poleg služenja vojaškega roka tudi civilno službo, ki navadno traja dlje kot vojaški rok, vendar pa oporečnikom omogočajo delo v bolnicah, socialnih ustanovah, domovih za ostarele, namesto da bi morali zaradi ugovora vesti v zapor. Na Finskem traja civilna služba enkrat dlje kot vojaški rok, v Franciji in Španiji dvakrat dlje, le v Avstriji traja civilna služba prav toliko kot vojaški rok.

Danes so brez možnosti civilnega služenja le še oporečniki v Švici, Turčiji, na Cipru, v Albaniji, Jugoslaviji in v vzhodnoevropskih deželah (govorimo seveda o Evropi). Toda tudi na Poljskem in na Madžarskem resno razmišljajo o možnostih alternativnega služenja vojnega roka.

Kako je s civilno službo pri nas, vemo. Pobudo o alternativnem služenju je med

drugimi predlogi spožil kongres slovenske mladine v Krškem. Pobuda o civilni službi si je v jugoslovanski javnosti kmalu prislužila oznake, kot so »napad na JLA«, »napad na ustavno ureditev, na sistem« itd. Razpravo o tem je SZDLJ končala spomladi leta 1987, še preden se je ta prav začela.

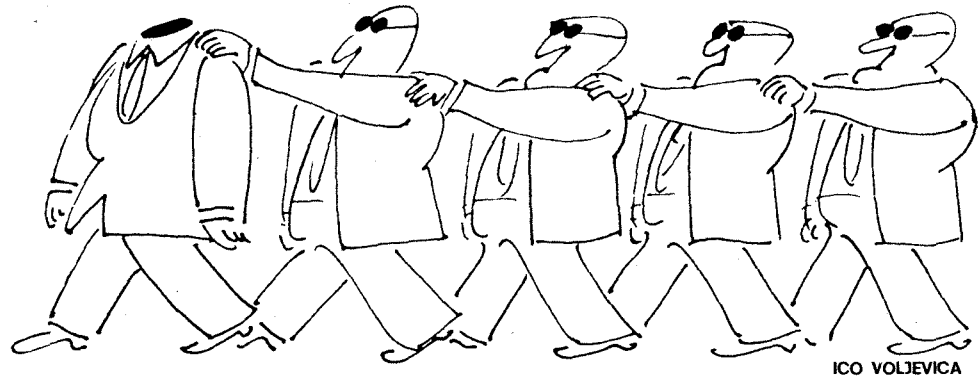
Doslej so zavračanje orožja pri nas večinoma označevali kot posebno hudo kršitev ustavnih določil, kazenske in vojaške zakonodaje. Temu primerne so bile tudi kazni, ki so trajale tudi do deset let zapor in so se ponavljale. V zadnjem času pa je kljub vsemu prišlo do manjših sprememb, predvsem zato, kot pravijo slovenski mirovniki, ker oporečnike branijo civilni odvetniki, pa tudi zaradi večjega nadzora javnosti. Zavračanje orožja tako večinoma ne pomeni več posebno hude kršitve in so zato nekoliko nižje tudi kazni – v zadnjih dveh primerih v Zagrebu in Beogradu sta bila oporečnika namesto na običajnih pet let kaznovana na dve leti in pol zopora.

Seveda pa je treba povedati, da so v zahodni Evropi oporečniki lahko kaznovani od nekaj tednov do enega leta zopora. V teh primerih gre večinoma za tako imenovane popolne oporečnike, torej tiste, ki zavračajo vse, kar je v zvezi z vojsko in vojaško industrijo, tudi civilno službo. Prav o tem so govorili oporečniki v Bohinju in sklenili, da se bodo odslej posvečali predvsem reševanju dileme, ali civilna služba sploh prispeva k demilitarizaciji družbe.

Izhajajo namreč iz podmene, da je služba za mir lahko samo prostovoljna in ne more biti na noben način vsiljena ali časovno omejena. Delo za mir mora biti izraz svobodne volje, kajti nihče (niti država) nima pravice vsiljevati posamezniku dela, ki ga ne želi opravljati, poudarjajo oporečniki.

Na koncu še enkrat omenimo pisanje dela jugoslovanskega tiska, ki je srečanje v Bohinju označil kot napad na naš sistem, na našo ureditev in kot blatenje ugleda Jugoslavije v svetu. Če pustimo ob strani dejstvo, da našemu ugledu škodijo predvsem gospodarske razmere, ki nas vse bolj potiskajo na obrobje razvitega sveta, moramo ponovno ugotoviti, da taki in podobni odzivi kažejo predvsem to, da smo na žalost še vedno daleč od ideala pluralistične, demokratične in strpne družbe, ki bi sprejemala tudi tista stališča, radikalno razlikujoča se od družbeno priznanih.

Tanja Starič

ICO VOLJEVICA

Tanjugov stil poročanja

Tanjug je obširno poročal o seji predsedstva CK ZKJ 30. avgusta, ki je razpravljalo o gospodarskem, političnem in varnostnem položaju v državi in o nalogah zveze komunistov pri tem. Seja je trajala dvanajst ur, v razpravi so sodelovali številni člani P CK ZKJ. Vendar se Tanjugu ni zdelo potrebno poročati, kdo je v razpravi sodeloval in kaj je povedal. Edina dva, ki jih je pomensko navedel, sta tajnik P CK ZKJ Štefan Korošec, ki je imel uvodno in predsednik P CK ZKJ Stipe Suvar, ki je imel zaključno besedo...

Povsem drugače pa so poročali – ne Tanjug – o seji predsedstva slovenskih komunistov, ki je 1. septembra razpravljalo o reformah gospodarskega in političnega sistema, o prenovi ZK in o predlogu s Kosova, da naj bi tisoč Srbov in Črnogorcev obiskalo Ljubljano, ali pa tisoč Slovencev krajevno skupnost Kosovo Polje.

Po uvodnih besedah Miloša Prosenca, Živka Pregla in Emila Šterna je Milan Kučan člane predsedstva s svojim videjem dopolnil uradno informacijo o zadnji seji predsedstva CK ZKJ. V razpravi pa so sodelovali Jože Smole, Dušan Sinigoj, Miha Ravnik, Andrej Marinc, Tina Tomlje, Vlado Klemenčič in Sonja Lokar.

Če bo Tanjug še stopnjeval svoj stil poročanja, se mi utegne kaj kmalu primeriti, da bom bral: »Tanjug poroča, da so na zadnji seji P CK ZKJ obravnavali tekoče probleme in sprejeli ustrezne sklepe ter zaključke.«

Sime

Glosa

O čem se pomenkujejo

Danes, na rednem spreho-du, kot po naročilu, najprej srečam prijatelja Berta in ga nenavadno takoj pozdravim. »Hanibal ante portas,« mu rečem.

Odgovoril mi je, naj ne kličem hudiča, saj prerad pride sam. »Sam tako in tako prihaja, čeprav ga nismo klicali,« sem mu odgovoril. »Čuj, je rekel on,« kaj misliš, od koga so manifestanti v Črni gori zahtevali orožje in zakaj?

»Mislim, da se da bratstvo izražati še kako drugače in ne z orožjem,« sem bleknil.

»Če bi jim oblast res dala orožje v roke, bi bila še vedno ljudska?«

»Odvisno od tega, kako spretno bi medulirali opravili takega 'bratskega' dejanja!« sem rekel.

»No, pustiva to izzivljanje v Črni gori. Pomenimo se raje o napovedanem obisku Kosovarjev v Ljubljano,« je menil Berto. Medtem se na-

ma je pridružil še Jože. Povedal je, da bi jih rad pričakal, a nima časa niti denarja za tako drag prevoz v Ljubljano. Sprašuje se, kdo potovanja financira njim. In kako lahko zapuščajo svoja delovna mesta? In od kod denar za izpad proizvodnje, ko romajo po Jugoslaviji?

Berto se je na to kislo nasmešnil in dejal:

»Vesta, fanta, ne pozabimo na naš prispevek za nerazvite kraje. Iz tega sklada krijejo marsikaj.«

»Lahko je razorožiti dobrega človeka, ko svojo pravico brani s silo. Težko je razorožiti tistega, ki z nasiljem želi dokazati svojo dobroto!« sem dodal. (To so besede Slobodana Novaka)

Ker se mi je mudilo, sem debato sklenil in odšel v trgovino po nakupih, saj bi sicer trgovino zaprl. Jutri bo pa tako in tako spet vse dražje.

Mihael Slivar

Izšla je brošurica

JAVKE
BREZ
HAJKE

KOROŠKA
PARTIZANSKA
POTA

Predstavitev nove monografije o NOB

Narodna zaščita med NOB na Primorskem

Novogoriška knjižnica in odbor skupnosti borcev in bork narodne zaščite za Primorsko sta včeraj v Novi Gorici predstavila novo monografijo s tematiko NOB: tokrat o organizaciji in delu narodne zaščite med NOB na Primorskem izpod peresa Franca Hvale-Petra. V pogovoru ob tej monografiji so sodelovali tudi zgodovinarji, poznavalci tega zgodovinskega časa in območja, med njimi Irena Mavrič in Slavica Plahuta, Ljuba Dornik-Šubelj ter avtor Franc Hvala.

– Anketo je uredila ANUŠKA MOTORE,
8. r. nov. krožek, OŠ Artiče

Od zasilne bolnišnice do skritih postojank

Piše Ivo Gabrijelčič
(nadaljevanje)

Sovražnikovi pozivi partizanom, naj se predajo

Pod Tisovcem na cesti, ki pelje proti Črnemu vrhu nad Idrijo, smo zagledali nemške tanke in druga oklepna vozila, zato smo se takoj poskrili v gosto grmovje. Nemci so s pomočjo zvočnika pozivali razhajkane partizane, naj se predajo. V slovenskem in italijanskem jeziku so govorili: »Partizani, pridite ven, nič vam ne bomo storili. Vrnite se k vašim družinam, saj boste v gozdovih samo trpeli in stradali!«

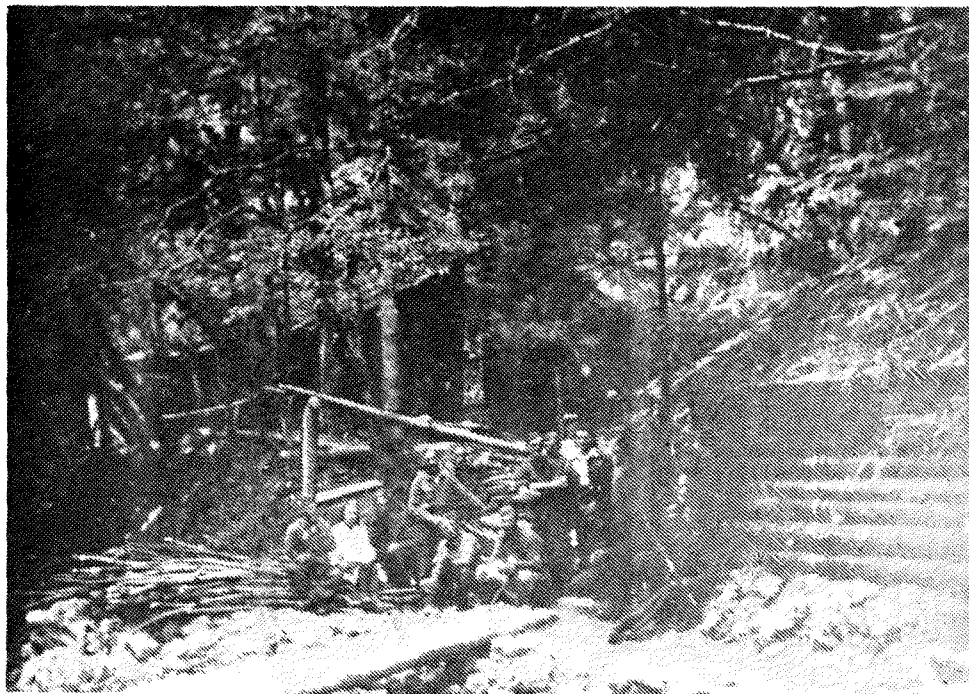
Opazil sem, da so sovražnikova svarila vplivala na nekatere partizane, ki so se z dvignjenimi rokami predali Nemcem. Nemci so te partizane odgnali za vozila, zato nismo videli, koliko jih imajo in kako ravnaajo z njimi.

Po odhodu Nemcev proti Črnemu vrhu smo se urno umaknili v Kozje stene. Tu smo naleteli na večje število partizanov, ki so se pred premočnim sovražnikom umaknili v ta kraj. Nekateri so pripovedovali, da so se v bližino tega kraja zatekli tudi neki višji italijanski oficirji z namenom, da se na drugi strani Soče priključijo italijanskim partizanom.

Preživeli smo mirno noč in prespali pod šotori. Naslednji dan je bilo iz smeri Predmeje slišati močno streljanje.

Komandant Martin Greif-Rudi je takoj zbral pet prostovoljcev, med katere sva se javila tudi jaz in moj sovaščan Emil Kodelja, in nas poslal v patroljo, da ugotovimo, v katero smer se pomika sovražnik. Ko smo dosegli rob gozda, smo z neke vzpetine opazili Nemce, ki so se v strelcih pomikali v nasprotno smer. V vrtači pod nami smo zagledali pet mul in konja, ki so se mirno pasli. Ko smo se prepričali, da nam ne grozi nevarnost, smo se

previdno spustili v vrtačo. Tu smo našli tudi zapuščen kotliček mineštre. V prepričanju, da je vse to zapustila kakšna partizanska enota, ki se je pred sovražnikom začasno umaknila, smo se že

Očkova postojanka

pripravili, da takoj pospravimo mineštro. Nenadoma je nekdo od nas posumil, da je morda mineštra zastrupljena in nalašč puščena za vabo. Najprej smo jo začeli vohati in pokušati s prsti, ker pa je bila lakota prehuda, smo jo brž slastno pospravili.

Konja in mule smo odgnali v Kozje stene in še isti dan v taboru konja ubili, za prehrano, mule pa sem dan nato odgnal na pašo. Zvezal sem jih pod dve skupaj, da se ne bi preveč oddaljile. Peta mule, ki je bila bolj majhne rasti in rjave barve, se mi je izmuznila in pobegnila. Sledil sem ji in ugotovil, da se je spustila v vrtačo, kje smo jo našli. V vrtači se je postavila k steni in me počakala. Šele tedaj sem opazil, da je ob ste-

ni nekaj sumljivega. Ko sem odstranil veje in listje, sem naletel na skriti bunker z živili. Mula je bila lačna in je vedela, da so med živili tudi krmila, zato me je pripeljala do bunkerja. Preden sem jo odgnal nazaj v tabor, sem ji dal za nagrado malo ovsa. Ko sem o zadevi v taboru poro-

proti Mali gori.

V kraju, kjer so Nemci pred nekaj dnevi z zvočnikom pozivali razhajkane partizane k predaji, smo naleteli na grozovit prizor. Vsi partizani, ki so se bili predali Nemcem, so ležali pobiti, s strelom v glavo, pod cesto v mlaki krvi.

čal komandantu Rudiju, je takoj odposlal skupino borcev, da so skrita živila prinesli v tabor.

Odhod v bolnišnico, ustanovljeno na Vogrskem

V taborišču se je javil tudi Zmago, kurir bolnišnice, ki je bila ustanovljena na Vogrskem za potrebe južnovzhodnega dela goriške fronte. Prinesel je navodilo dr. Aleksandra Gala-Petra, naj se vsi ranjeni in bolni borci priključijo svoji bolnišnici na Mali gori. Zbrali smo se, kar nas je bilo ranjenih in bolnih, med nami je bila tudi tovarišica Pavla, doma iz Lokarica pri Ajdovščini, in v spremstvu kurirja odšli

Na Mali gori smo se priključili bolnišnici, ki je bila nastanjena na domačiji pri Gornjem zajcu. Naslednji dan smo se preselili v Belo pri Koševniku. Pretresljivo je bilo videti kolono obnemoglih ranjencev, ki so pred tem več dni preživeli v naravi, skriti v gozdu ter izpostavljeni dežju. Večji del ranjenih se je komaj premikal. Nekateri so se odpirali na palice, drugi so sedeli na mulah ali ležali na nosilih, ki so jih nosili soborci. Mnogi so stekali od bolečin, saj so jim pred kratkim amputirali nogo ali roko, tako da je vsak tresljaj povzročil neznosne bolečine. Ranjencem je poleg dr. Petra nudil zdravstveno pomoč tudi italijanski vojaški zdravnik dr. Antonio

Ciccareli, ki se je z nekaterimi svojimi vojaškimi bolničarji priključil bolnišnici že ob njeni ustanovitvi na Vogrskem. Meni je ta italijanski zdravnik pregledal ranjeno roko. Ker je bila že močno zatečena in so iz rane lezli črvi, jo je hotel amputirati. Ko mi je očistil rano, je ugotovil, da se mi rana na srečo ni zastrupila, tako da je ostala roka cela.

Iz Bele pri Koševniku me je dr. Peter premestil nazaj na Malo goro in me priključil skupini desetih ranjencev, ki so bili nastanjeni na domačiji pri Čubeju. Tu sem prevzel intendantsko delo. Ker tudi tam nismo bili preveč varni, smo se čez nekaj dni po nalogu dr. Petra preselili na Krapezevo domačijo v Tršanovšice, kjer je bilo zasilno zaveščišče, ki ga je vodil italijanski bolničar Alfredo Festa. Čez teden dni se je večina ranjencev, nastanjenih na tej domačiji, preselila na Tratnikovo domačijo v Čekovnik. Sam sem ostal na Tršanovšah.

Bolnišnica je spreminjala ime

Ob koncu novembra so nas iz Tršanovša preselili k ostalim ranjencem na Tratnikovo domačijo v Čekovniku. Tu je bolnišnica že nekaj dni pred našim prihodom dobila ime Centralna bolnica III. operativne zone, »alpske«.

V začetku decembra je dr. Peter okrevane ranjence in pripadnike osebja postavil v vrsto in izbral več tovarišev za posebno nalogo. Že naslednji dan so nam izročili krampe, lopate in žage ter nas napotili preko strmine nad Klavžami v skriti kraj globoko v gozd. Zavezjo z bolnišnico pri Tratniku so nam določili starega izkušnega borca Franca Rota-Žagarja. Ko smo prispeli na izbrano mesto, nam je dr. Peter zaupal, da bomo gradili barako za konspirirano bolnišnico. Opozoril nas je na strogo disciplino in prepove-

dal obiske na bližnjih osamljenih domačijah.

Bivališče smo si uredili tako, da smo podrli veliko smreko, jo oklestili in si z vejjem, še polnim ivja, postlali na jasi, kjer so pred vojno oglarji žgali oglje, pozneje pa smo si uredili prostor za bivanje v zapuščeni in dotrajani orglarski baraki, ki je samevala v bližini.

Za vodjo skupine je bil določen Jože Kenda, doma iz Idrije. Delo je vodil Rafael Hvala iz Velikih Lazen, ki je bil najbolj spreten in iznajdljiv delavec naše skupine.

Barako smo gradili iz brun in je bila 25. decembra končana. Med tem časom je bil 22. decembra 1943. ustanovljen IX. Korpus in naša bolnišnica se je preimenovala v Divizijsko bolnico XXXII. divizije. Prvega ranjenca smo sprejeli prav na dan, ko je bila končana baraka. To je bil Vladimir Živec, doma iz Šempasa. Ta tovariš je bil ranjen v željust in ker ni mogel jesti vsega, si je kuhal sam.

Za Silvestrovo 1943. smo iz Tratnikove domačije preselili v to barako še vse ostale težke ranjence in tako je začela konspirirana bolnišnica, skrita v Trnovskem gozdu, delovati. V tem kraju smo zgradili še eno brunarico in nato še nekaj barak iz desk.

Deske smo tudi sami ročno žagali: bile so po štiri metre dolge in 4 cm debele. To delo je zahtevalo veliko napora. Pri tem so se izkazali zlasti tovariši, ki so bili bolj močni in javeni težkega dela.

Prve dni januarja 1944. je po nalogu štaba IX. Korpusa prispela v našo bolnišnico zdravnica dr. Pavla Jerina, ki je najprej prevzela kirurško delo, nato pa še upravo bolnišnice. Bolnišnica se je po njej poimenovala v Slovenska vojaška partizanska bolnišnica »Pavla«.

(nadaljevanje prihodnjič)

Velika partizanska zmaga

Piše Mitja Tollazzi
(drugo nadaljevanje)

Na poti med vasmi Novi Kot in Tatinski Drago je Dušan Zorc-Martin zaustavil kolono in borce podrobno seznanil z bojno nalogo. Nato so nadaljevali s pohodom. Hodili so samo po stezah. Na kraj zasede v Tatinski Drago so prišli s severovzhodne strani in to med dvema hriboma. Od tabora na Kaličku do Tatinske Drage so hodili nekaj več kakor tri ure.

Ko so prišli na mesto, ki ga je Martin izbral za zasedo, je določil bojni položaj in to za vsakega borca posebej. Tudi Grbcu je odredil položaj, na katerega naj postavi zbrojevo, čeprav je ta položaj Grbec že preje sam sebi izbral. Položaj je bil na vzpetini levega hriba, s katerega je bil idealen pogled na cesto, po kateri bi morali pripeljati italijanski tovarnjaki.

Komandir Zorc je svoje borce tako razporedil, da so Prezidanci s svojim puškomitraljezom zasedli položaje na levem hribu, borci iz Rakovške čete pa s svojim puškomitraljezom na desnem hribu in to z leve strani ceste, ki pelje iz Prezida v Čaber.

Zaseda je bila postavljena v dolžini dvestotih metrov. To, da je komandir Zorc izbral zelo dobro mesto za zasedo in da je v taktičnem po-

gledu pravilno izvršil razpored borcev, je veliko obetalo, čeprav je bil večini borcev ta boj ognjeni krst. Nobeden izmed njih ni dvomil v uspeh zasede.

Od komandirja so dobili povelje, da lahko odprejo ogenj na sovražnika šele takrat, ko bo on ustrelil s svojo puško. To bo znak za splošni napad. Nato se je na položajih vse umirilo. Vsak se je z mislimi poglubil v sebe.

Ko so čakali na Italijane, si je Josip Grbec še malo popravił svoj položaj, da bi imel še boljši pregled in večjo možnost za streljanje s puškomitraljezom. S pomočnikom Ivanom Lebanom sta si z nekaj vejami zamaskirala položaj, z nekaj kamni pa sta napravila zaklon.

Pred začetkom boja je bil Josip Grbec miren in zbran. Bil je pod globokim vtisom taktičnih vaj v mitralješki četi planinskega bataljona stare jugoslovanske vojske v Bohinjski Beli, kjer je služil vojaški rok. Najbolj pomembno se mu je zdelo, da ima zelo dober položaj. Zaradi tega je bil gotov v sebe in prepričan, da bo svojo nalogo z uspehom opravil.

V zasedi niso dolgo čakali, približno pol ure. Bilo je okoli četrte ure popoldan, ko

je naenkrat veter prinesel brnenje motorjev. Tišina med borci v zasedi je postala še večja. Zdaj se bo začelo za res, so razmišljali v sebi in močno stiskali k sebi svoje puške. Vse oči so bile uprte v smer, od koder se je slišalo brnenje motorjev sovražnikovih tovarnjakov. Veter pa je prinašal tudi glasove priljubljenih italijanskih vojaških pesmi, ki so jih peli italijanski vojaki na tovarnjakih.

Italijani so se vračali iz akcije čiščenja na Milanovem vrhu, kjer so bili istega dne opaženi nepoznani oboroženi ljudje. Ker se je akcija čiščenja terena končala brez borbe in žrtev, so se veselili vračali v Geroovo.

Za ovinkom se je pojavil prvi, za njim pa drugi, tretji in na to še četrti kamion. Tretji kamion je bil brez cecade, ostali so bili pokriti; vozili so počasi. Pri hrodu, katerega sta malo pred tem postavila čez cesto Peter Pantar-Lukec in Franjo Troha-Skednar, oba doma iz Bajtarjev, okolica Prezida, so se kamioni zaustavili eden blizu drugega. Četrti kamion je zaustavil okoli 50 metrov za tretjim kamionom. Tovornjaki so se zaustavili točno pod položajem zasede, kakor je to načrtoval Dušan Zorc-Martin. Pesem

italijanskih vojakov je odmevala po Tatinski Drago.

Ko so se vsi zaustavili, je komandir Dušan Zorc-Martin zakričal vojakom v prvem tovarnjaku: »Predajte se!« Med italijanskim oficirjem in komandirjem Martinom je stekel kratek pogovor.

Ker so vojaki v četrtem kamionu zasumili, da so padli v partizansko zasedo, so začeli skakati s tovarnjaka in hoteli obkoliti borce v zasedi. Zaradi tega je eden izmed borcev iz Rakovške čete, na desnem krilu zasede, brez ukaza ustrelil iz svoje puške na Italijane. Boj v Tatinski Drago se je začel.

Streli borcev so se vsuli. Na prva dva tovarnjaka so začeli borci, doma iz Prezida,

metati ročne bombe. Eksplozije ročnih bomb in rafali iz puškomitraljezov so cefrali lesene stranice in cerado ter povzročali prve smrtne žrtve in ranjene med Italijani.

Izenaden in močan ter dobro usmerjen ogenj je v začetku malo presenetil Italijane. Še malo preje veselo vojaško pesem so zamenjali kriki: »Mama mia, mama mia. Aiuto, aiuto.« Tisti italijanski vojaki, ki niso bili ranjeni ali ubiti, so se kljub nastalemu položaju hitro znašli. Začeli so skakati s tovarnjakov in zavzemati položaje okoli njih ter streljali na partizane.

Ko so se vsi tovarnjaki zaustavili, je Josip Grbec že nameril svojo zbrojevko na tretji kamion in čakal na

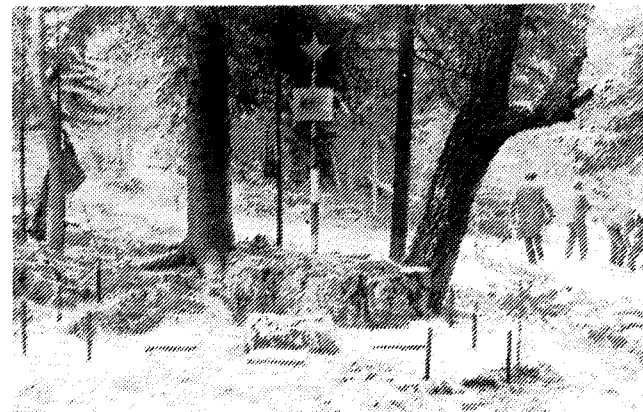
znak. Na pok puške je začel spuščati smrtonosne rafale. Streljal je po tretjem in četrtem tovarnjaku. Puškomitraljez mu je delal skoraj brez zastoja.

V tem boju je Josip Grbec izpraznil okoli pet saržerjev nabojev. Ker je imel vsega dva saržerja, je moral njegov pomočnik Ivan Lekan vložiti veliko truda in spretnosti, da je hitro napolnil prazen saržer z naboji, tako da je imel Grbec pri sebi vedno pripravljen poln saržer. To svojo nalogo je Ivan Lekan izvršil uspešno in s tem potrdile da je Grbec predlagal za svojega pomočnika pravega borca.

Hitro so zlomili odpor italijanskih vojakov. Čeprav okupator še ni popolnoma prenehal streljati in nuditi odpor, je komandir Dušan Zorc-Martin povedel borce na juriš. Njegovo iz vsega glasu izgovorjeno povelje: »Četa naprej, obkoli, odpiraj ogenj, juriš!«, je pognal borce. Kljub temu, da v jurišu niso sodelovali vsi borci, so jurišali silovito.

Takšen način poveljevanja in osebni primer komandirja Dušana Zorca-Martina sta bila na vse borce vzpodbujajoča. Večina se je kakor plaz spustila na cesto in med jurišem odpirala ogenj iz svojega orožja.

(se bo nadaljevalo)

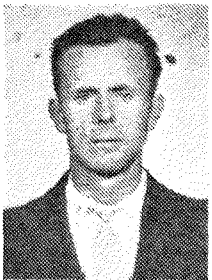
S tega mesta na Kaličku so slovenski in hrvaški partizani odšli v zasedo v Tatinsko drago.

Stanko Besednjak

V Trzinu smo se aprila poslovili od Stanka Besednjaka, rojenega pred osemindesetimi leti v Brju pri Novi Gorici. Leta 1940 je bil mobiliziran v italijansko vojsko. Ob kapitulaciji Italije se je pri Trstu pridružil partizanskim enotam. Novembra je odšel na Korosko in tam prevzel pri Zapadno-koroškem odredu radijsko postajo in vzdrževal zveze s partizani na naši strani Karavank. Zadnje mesece vojne je komandir Jurišne čete za izredna spremstva. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod in z medaljo za hrabrost.

Ivan Jelen

Lani smo se poslovili od Ivana Jelena, starega dvainšestdeset let. Od avgusta 1944. je bil borec Zidanske brigade, od januarja 1945 pa borec Tomšičeve brigade. Pri Žužemberku je bil ranjen. Imel je čin vodnika in bil večkrat odlikovan.

Albin Kocjančič

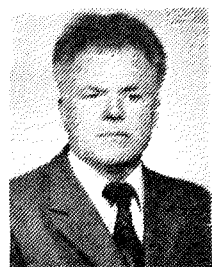
Na pokopališču v Podpeči pri Črnuem kalu smo se poslovili od Albina Kocjančiča-Benetovega iz Hraštovelj, rojenega leta 1924. Bil je borec 1. in 5. prekomorske brigade. V Drvarju je bil težko ranjen in se zdravil v Bariju. Bil je dvakrat odlikovan in imel čin vodnika 1. razreda.

Nežka Grkinić

V Hrovači pri Ribnici smo se poslovili od Nežke Grkinić, rojene 1915. leta v Gorenji vasi. Med NOB se je vključila v delo OF in pomagala s hrano in drugim materialom.

Vinko Bovcon

Julija je umrl Vinko Bovcon. Rodil se je pred šestdesetimi leti v Črničah v Vipavski dolini. Zaradi fašističnega nasilja se je leta 1929 preselil v Jugoslavijo. Do odhoda v partizane leta 1943 je bil zaposlen pri železnici. Sodelavec OF je postal že v prvih dneh njegove ustanovitve. Med NOB, leta 1944 je bil ranjen. Po osvoboditvi je opravljal odgovorne naloge na železnici, kjer je delal vse do upokojitve. Zadnja leta je bil aktivni delavec na področju športnega življenja invalidov in bil redni sodelavec časopisa TV-15.

Anton Kocjančič

V Kopru smo se poslovili od Antona Kocjančiča - Benetovega iz Hraštovelj, rojenega leta 1921. Bil je borec Istrskega, Belokranjskega in Notranjskega odreda. Po vojni je bil v JLA kot vojaški starešina. Odlikovan je bil s petimi odličji in imel čin starejšega vodnika.

Janez Ilovar

Lanskega avgusta smo se na ljubljanskem pokopališču poslovili od Janeza Ilovca, rojenega 1910. v Ljubljani. Med NOB je bil aktivist. Od septembra 1943 pa do februarja 1944 je bil zaprt. Odlikovan je bil z redom zaslug za narod, redom republike z bronastim vencem, redom zaslug za narod s srebrnimi žarki in srebrnim priznanjem OF.

Angela Ravnik

V Bohinjski Bistrici smo se poslovili od Angele Ravnik, rojene leta 1922. Že leta 1943 je bila internirana v taborišče Ravensbrück, kjer je bila do konca vojne.

Terezija Kompare

Na ljubljanskem pokopališču smo se poslovili od Terezije Kompare, rojene leta 1895. Med NOB je bila požrtvovalna aktivistka OF od leta 1941. V internaciji je imela dva otroka, najmlajši sin je padel v partizanih. Odlikovana je bila z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo.

Emil Mihelič

Aprila smo se v Kranjski Gori poslovili od Emila Miheliča, rojenega leta 1923 v Bovcu. Leta 1942 je bil odpuščen v delavski-kazenski bataljon italijanske vojske, kjer je bil do kapitulacije Italije. V Alžiriji so ga zavezniki ujeli in konec leta 1944 je z ostalimi Slovenci prišel v NOV. Februarja 1945 je bil ujet in odpuščen v Mauthausen, kjer je bil do konca vojne. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod in z medaljo za hrabrost.

Anton Šporar

V dvainosemdesetem letu je umrl Anton Šporar. Od njega smo se poslovili v Slovenskih Konjicah. V začetku leta 1942 je bil aretiran in odpuščen v taborišče Gonars, od koder je ob kapitulaciji Italije pobegnil in se priključil Gubčevi brigadi, junija letos 1944 pa 15. brigadi. Po vojni je prišel v Slovenske Konjice, kjer je bil upravnik kmetijskega posestva in upravnik doma oskrbovancev, dolga leta pa je bil predsednik občinskega odbora ZZB NOV. Za svojo delo je prejel več priznanj.

Jernej Primožič

Umrl je Jernej Primožič, rojen leta 1917 v Laporju. V NOV se je vključil marca 1944. leta v Lackov odred. Nato je bil premeščen na vojaško kurirsko postajo 1-13, kjer je bil do konca vojne. Imel je čin vodnika, odlikovan pa je bil z medaljo zaslug za narod in za hrabrost.

Vinko Lipovec

Umrl je Vinko Lipovec, rojen leta 1924. V NOG se je vključil jeseni leta 1942, v NOV pa maja 1944 v minersko sabotažno četo Gorenjskega odreda, pozneje pa v Skofjeloški odred.

Alojz Gorjup

Aprila smo se na kranjskem pokopališču poslovili od Alojza Gorjupa, rojenega na Primorskem pred osemdesetimi leti. Aktivno je sodeloval v velikem tekstilnem štrajku leta 1936. Leta 1941 je aktivno sodeloval z NOG, 1942 je bil zaprt v Begunjah in interniran v taborišče v Firence. Po kapitulaciji Italije se je vključil v Prešernovo brigado, kjer je bil do konca vojne.

Stanko Pegan

Lansko poletje smo se poslovili od Stanka Pegana-Ladislava, rojenega leta 1926 v vasi Mostje-Donja Lendava. Ko je imel štiri leta se je družina preselila v vas Bistrenca v Makedoniji. Med nemško-bolgarsko okupacijo je postal sekretar komiteja SKOJ občine Bistrenca in delegat 2. kongresa mladine SR Makedonije v Skopju. Do konca vojne je bil teniski aktivist in organizator NOB. Leta 1955 se je vrnil v Slovenijo v Koper, kjer se je zaposlil. Udeležil se je delovne brigade na progi Brčko-Banovići in drugih delovnih akcijah. Po vojni je bil vsehkozi aktivni član družbenopolitičnih organizacij.

Tone Hace

Konec junija smo se poslovili od Tone Hacea iz Markovca v Loški dolini. Bil je prvoborec, komandir rejele kurirske postaje, nato komandir za rejele postaje za vso Primorsko. Na tej dolžnosti je ostal do osvoboditve. Po končani vojni je bil demobiliziran s činom kapetana 1. razreda in bil aktiven pri obnovi naše porušene domovine. Med drugimi odgovornimi nalogami je prevzel dolžnost sekretarja občinskega komiteja Loške doline, nazadnje pa je bil zaposlen pri mizarstvu podjetju, kjer se je tudi upokojil. Nato se je posvetil lovstvu in čebelarstvu.

V 74. letu je umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 Viktor Ilovar iz Ljubljane.

V organizirano delo OF se je vključil v Kočevju takoj po začetku vojne, kasneje pa v VOS-u v Ljubljani. Bil je ujet in odpeljan v Gonars, od koder je leta 1942 s skupino zaprtih ilegalcev pobegnil na Primorsko, kjer je do konca vojne deloval v štabu primorskih partizanskih tiskarn, v Severnoprimeorskem odredu in v 9. korpusu.

Po osvoboditvi je bil direktor »Ljudske pravice« v Ljubljani.

V 77. letu je umrla nosila Partizanske spomenice 1941 Genovefa Kovač iz Medvoda.

V organizirano delo OF se je vključila takoj po začetku vojne kot kurirka pri vodstvu CK KPS za Stajersko. Novembra 1941. leta je bila aretirana in zaprta v mariborskih zaporih, kasneje pa odpeljana v taborišče Ravensbrück, kjer je ostala do osvoboditve.

Peter Mrak

Med prvomajskimi prazniki je v Tolminu umrl Peter Mrak, ki se je rodil leta 1915 v Gorenji Trebuši. Leta 1940 je bil mobiliziran v italijansko vojsko, v kateri je bil do njenega razpada. Nato se je napotil proti domu in se med potjo priključil brcem goriske fronte. Pozneje je opravljal odgovorne dolžnosti pri komandi mesta Idrija in Cepovan. Janurja 1944. je bil v Cerknem, ko so Nemci napadli in pobili tečajnike partijske šole. Nato je bil premeščen na komando mesta Cepovan, kjer je bil obveščevalec do osvoboditve. Za zasluge v NOV je bil odlikovan z redom zaslug za narod, z medaljo za hrabrost in z medaljo zaslug za narod.

Štefanija Breitenberger

Na idrijskem pokopališču smo se februarja poslovili od Štefanije Breitenberger. Rodila se je v številni družini v Čekovniku nad Idrijo. Že leta 1940 je bil njen sin mobiliziran v italijansko vojsko, na fronto v Afriko, sama pa se je vključila v delo OF. Aktivna je bila tudi v organizaciji AFŽ. Po vojni se je vključevala v akcijo obnove porušene domovine.

Ivana Nosan

Svojo življenjsko pot je zaljučila Ivana Nosan, ki je bila rojena leta 1895 v Ribnici na Dolenjskem v zavodni Knolovi družini. Že leta 1941 je stopila na stran OF, njeno aktivnost je bilo čutiti v vrstah AFŽ in v članstvu zveze borcev. Za svoje delo je bila odlikovana z redom zaslug za narod.

Pavle Repar

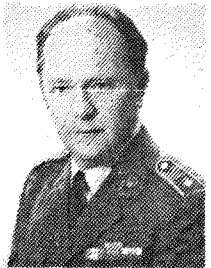
Množica Idričanov se je januarja poslovila od Pavla Reparja. Rodil se je v rudarski družini. Septembra 1943 se je priključil Vojkovi brigadi in vestno opravljal naloge kurirja 3. bataljona te brigade. Za zasluge je bil odlikovan z medaljo za hrabrost in z medaljo zaslug za narod, prejel pa je tudi značko Vojkove brigade.

Pepca Jarc

Na ljubljanskem pokopališču smo se lani poslovili od Pepce Jarca, rojene leta 1928 v Ljubljani. Kot mladinska aktivistka je bila dvakrat zaprta. Nato je bila osem mesecev po zaporih v Ljubljani. Po izpustitvi je nadaljevala z delom v mladinski organizaciji. Odlikovana je bila z medaljo zaslug za narod.

ZDRUŽENJE BORCEV NOV ŠMARJE PRI JELŠAH SPOROČA, DA SO V LETU 1988 UMRILI NJENI ČLANI:

Alojz Belčič, rojen leta 1924 na Planini pri Postojni. Aktivni borec NOV je bil od leta 1942 v Gubčevi brigadi in jurišnem bataljonu 18. divizije 7. korpusa. Po vojni je služboval v raznih krajih Jugoslavije, nazadnje v Celju, kjer se je upokojil s činom majorja. Za aktivno delo med NOB in po njej je prejel več vojaških in civilnih odlikovanj ter priznanj.

Jožefa Jagodič, rojena leta 1919 v Šerovem. Bila je vojna vdova.

Viktor Rom, rojen leta 1902 v Šmarju pri Jelšah. Kot učitelj je bil med vojno izseljen. V NOV je bil od avgusta 1944. leta, ko je poučeval v Glini. Po vojni se je vrnil v Šmarje, kjer je bil ravnatelj šole. Za aktivno delo med NOB in po njej je prejel več odlikovanj in priznanj.

Ivan Tičar, rojen leta 1912 v Babni reki. Od leta 1944 je aktivno in organizirano deloval na kozjanskem področju.

Alojz Očko, rojen leta 1924 v Vrbišnici. Aktivni borec NOV je bil od leta 1944 in sicer v Kozjanskem odredu za kar je bil tudi odlikovan.

V letu 1987 so umrli člani krajevne organizacije Ivan Zagernik-Joco iz Maribora:

Antonija Györek, rojena leta 1901 v Slovenskih goricah. Leta 1941 je bila izseljena v Slavonsko Požego od koder je leta 1943 odšla v NOB v Zagrebški korpus.

Ivan Veble, rojen leta 1924 v Brezicah. V NOV je vstopil leta 1942 v brigado Rade Končarja, kjer je bil do konca vojne.

Stanko Kofol, rojen leta 1922 v Idriji. Leta 1943 se je priključil VDV Primorske in januarja 1945 je bil ujet in odpeljan v Dachau. Po vojni je delal pri upravi za notranje zadeve.

Proslava obletnice ustanovitve Belokranjske brigade

V Metliki v Domu Edvarda Kardelja, je bila v soboto, 3. septembra slavnostna skupščina borcev XV. SNO-UB Belokranjske ob 45-letnici njene ustanovitve. Poleg 200 preživelih borcev in bork se je jubilejne proslave udeležilo tudi precej gostov – predstavnikov drugih partizanskih enot, skupščine in krajevnih skupnosti metliške

občine ter domače osnovne šole, ki nosi ime XV. SNOUB.

O borbeni poti enote je govoril predsednik odbora skupnosti borcev XV. SNO-UB Belokranjske Tine Molek, ki je med drugim dejal, da so se borci brigade že med NOB jasno in nedvoumno opredelili za Titovo pot, za bratstvo in enotnost,

in da zatorej ni nobenega vzroka, da bi spreminjali svoje opredelitve v današnjih kriznih časih.

Na skupščini so izvolili nov odbor skupnosti brigade in izrekli priznanje dosedanjim članom odbora, prav tako pa so namesto obolelega brigadnega praproščaka Jožeta Mihelčiča izvolili za novega nosilca brigadnega pra-

pora Gavra Damjanoviča.

Po proslavi so gostoljubni domačini povabili udeležence na tovariško srečanje, kjer so jim belokranjske žene in dekleta, kot nekoč med NOB, postregle z domačimi dobrotami.

Želja vseh je, da bi se zopet srečali na tako pristrni slovesnosti tudi ob petdesetletnici.

Jošt Rolc

Spominska slovesnost na Kriški planini

V nedeljo je bila pri spomeniku na Kriški planini na Krvavcu letošnja osrednja proslava v spomin na pohod in boje druge grupe odredov in Kokrškega odreda na območju Krvavca. Na slovesnosti se je ob lepem vremenu zbralo 2000 udeležencev, med njimi preživeli borci druge grupe odredov, Kokrškega odreda, praporščaki, številni predstavniki družbeno političnega življenja kranjske občine in cerkljanskega območja ter številni krajski vasi pod Krvavcem. Hkrati pa je bilo to tudi 15. srečanje borcev, aktivistov in planincev krvavškega območja.

Vse navzoče je pozdravil Marjan Jagodic, predsednik KO SZDL Grad, vsi prisotni pa so z minuto molka počastili spomin na padle borce na območju Krvavca. Delegacije so položile k spomeniku vence, sledil pa je bogat kulturni program.

Slavnostni govornik pri spomeniku na Kriški planini je bil Janko Prezelj-Stane, predsednik skupnosti borcev Kokrškega odreda, ki je med drugim dejal: »Zbrali smo se na tej prelepi planini, borci in bork, stari in mladi, brez vprašanja narodne pripadnosti, da počastimo spomin na vse tiste mlade borce, ki so med II. svetovno vojno žrtvovali življenje na tem območju Krvavca. Težke dneve so v tistem času preživljali vsi borci Gorenjske, posebno pa borci druge grupe odredov.

Od vseh teh težkih vojnih let, pa je bilo verjetno 1942. leta najtežje. Druga grupa odredov je bila poslana ravno takrat preko Gorenjske na Štajersko z nalogo, da tam ojača narodno osvobodilno gibanje. Nemci so bili obveščeni o akciji druge grupe in so poskušali preprečiti prehod borcev na Štajersko. Kljub žrtvam, ki so bile tudi v enotah Kokrškega odreda, je uspelo oba bataljona druge grupe odredov pripeljati na Štajersko, kjer so kmalu postale s pomočjo prebivalstva močna enota na tem področju Štajerske. Naša dolžnost pa je, da vseh žrtev, ki so dali svoja mlada življenja, nikoli ne pozabimo«. Delegacije so odnesle vence tudi k spomeniku na Jezerca.

Janez Kuhar

Kljub težavam napredujejo

Letošnji praznik občine Radlje ob Dravi so proslavili v Remšniku na Kozjaku, ki leži v bližini jugoslovansko-avstrijske meje. Praznovanje spominja na dogodek, ko je Pohorska četa v noči od 11. na 12. avgust 1941 napadla orožniško okupatorsko postojanko v Ribnici na Pohorju.

Ob taki svečanosti, ki ga vsako leto pripravijo v drugem kraju na območju radeljske občine, pregledajo svoje dosežke na gospodarskem in drugih področjih, najzaslužnejšim (delovni organizaciji ali posameznikom) pa podelijo posebna priznanja.

Letošnje praznovanje je

bilo v znamenju akcije širjenja telefonskega omrežja na Remšniku ter novih investicijskih del, v glavnem za potrebe strojne industrije (Gorenje Muta) in elektrogospodarstva (Hidroelektrarna Vuhred, Vuzenica in Ožbalt ob Dravi).

Precejšen del te občine sodi še vedno med manj razvita območja. Po vojni je bilo to območje naseljeno v pretežni večini s kmečkim prebivalstvom, medtem ko je danes le 11% kmetov, ki ustvarijo blizu deset odstotkov družbenega proizvoda. Zdaj industrija prispeva več kot polovico družbenega proizvoda v občini.

Drago Miklavc

Srečanje v Trnovskem gozdu

Krajevna organizacija A. N. P. I. iz Ronk (Ronchi dei Legionari) je ena od najbolj aktivnih v goriški pokrajini. Pred nekaj leti se je pobratila s krajevnima organizacijama ZB NOVJ iz Solkana in Opatjega sela v novogoriški občini. Na prizadevanje te borčevske organizacije so v Ronkah ustanovili slovenski otroški vrtec in vsako leto organizirajo tečaj za slovenski jezik. V letošnjem letu sta obe organizaciji s kulturnim in športnim sodelovanjem dokazali, da je tovarštvo, skovano v NOB, med garibaldinci in slovenskimi partizani neusahljivo.

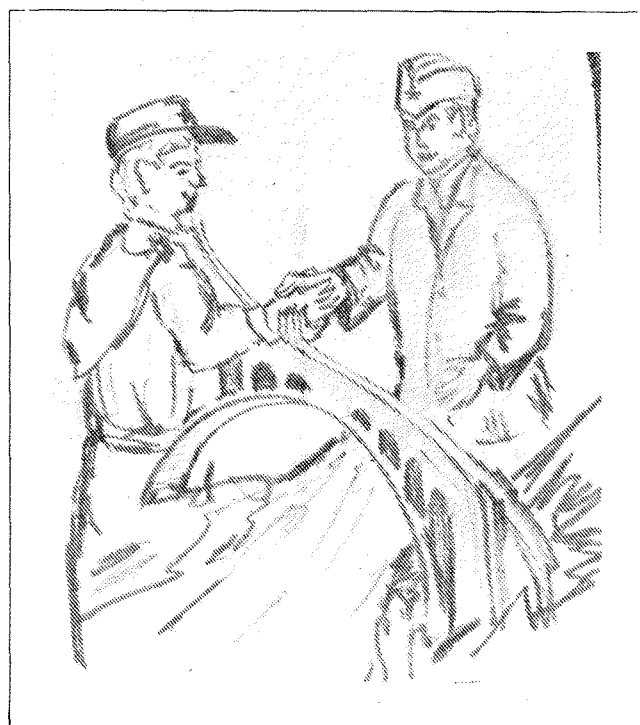
Organizacija A. N. P. I. iz Ronk je v okviru medsebojnega sodelovanja 14. maja 1988 organizirala srečanje članov obeh organizacij. Tedaj je sprejel člane ZB NOVJ iz Solkana in Opatjega sela tudi župan iz Ronk. Ogledali so si letališče in ladjedelnico v Trziču (Monfalcone). Na srečanju so predstavniki A. N. P. I. organizirali tekmovanje v balinanju, šahu in igranje kart. Solkanci so si pri šahovskem tekmovanju pri-

borili prehodni pokal, vsem udeležencem pa so podelili spominske medalje. Vzdušje na srečanju je bilo prijetno in nepozabno.

Naslednji dan, 15. maja 1988, je športno društvo »OLMO« iz Selz pri Ronkah, kot že vrsto let, organiziralo pohod ob treh jezerih. Na ta pohod se je odzvalo več domačinov iz Solkana. Prireditelji pohoda so v znak pohvale za sodelovanje kot udeležencem iz tuje dežele Solkancem izročili pokal.

Na teh nepozabnih srečanjih so se na željo članov A. N. P. I. iz Ronk dogovorili, da bodo prihodnje srečanje organizirali v Trnovskem gozdu. Datum so določili 23. julija 1988., na dan praznovanja »festa dell'Unita« in ga povezali z praznovanjem dneva vstaje v Sloveniji.

Na določeni dan sta prispele iz pobratenih Ronk v Trnovski gozd dva avtobusa članov A. N. P. I. s svojci. S pomočjo lovske družine iz Trnovega so za srečanje uporabili njihovo lovsko koč

v Krnici pri Trnovem. Med italijanskimi udeleženci je bilo največ borcev pripadnikov Tržaške brigade (20. brigada »Triestina d'assalto«), tudi nekaj tistih, ki so se borili v slovenskih brigadah in nekateri prav okrog Trnovega.

Pri spomeniku na Trnovem so se ustavili in počastili padle s polaganjem venca in enominutnim molkom. Iz razgledne točke pri spomeniku so si ogledali Trnovo in okolico, ki je bilo med NOB prizorišče večkratnih hudih

bojev. Marsikdo se je spomnil na padle soborce in prijatelje. Navdušeni in hvaležni za vse, kar so jim pripravili slovenski tovariši, so gosti iz A. N. P. I. iz pobratenih Ronk izrazili željo, da bi se taka in podobna srečanja organizirala še v bodoče.

Izraz trdnega sodelovanja je tudi dejstvo, da so na pobudo članov A. N. P. I. v Ronkah poimenovali eno ulico po znanem solkanskem rojaku in narodnem heroju Jožetu Srebrničju.

Ivo Gabrijelečič

Na Uskovnici

Tradicionalno šesto srečanje borcev Jeseniško-bohinjskega odreda, Gradnikove in Prešernove brigade, borcev drugih enot in mladine, krajanov in planincev na Uskovnici pri koči, ki je poimenovana leta 1982 po Jeseniško-bohinjskem odredu, je bilo v nedeljo, 4. septembra 1988. Zbralo se je okrog 400 borcev, mladih planincev in krajanov.

Pozdravni govor je imel predsednik planinskega društva Srednja vas v Bohinju Janez Korošec, velik aplavz je potrdil njegov govor, da to društvo dokazuje, da je srečanje z borci enkratno, saj je s pomočjo aktiva odreda pod vodstvom tovariša Košnika pripravil celotno slavo. Srečanja sta se udeležila tudi nekdanji komandant Ivan Leban in predsednik Skuščine občine Jesenice ing. Jakob Medja.

Uskovnica je bila požgana 11. novembra 1944 zaradi vdora partizanov v Bohinjsko Bistrico. Napadlo jo je 400 nemških vojakov. Prišli so z Bleda preko Rudnega polja in se spustili na robove planine Uskovnice. Ko so za-

sedli položaje, so začeli iz vsega orožja silovito streljati, tudi iz težkih minometov. Namen je bil prepoditi partizane, da bi se umaknili proti dolini, kjer bi jih druge skupine, ki so prodirale iz Bohinjske Bistrice, zajele. Toda ob nemškem napadu je bilo na Uskovnici samo šest partizanov, ki so se razen planšarja Janeza Oblaka, ki so ga Nemci vrgli v gorečo stajo, vsi in vsak po svoje rešili. Nemci so na planini pobrali preko 40 glav živine, ki so jo imeli lastniki v planini na ukaz partizanov in gospodarskih komisij. Ko se je skupina nemških vojakov vračala proti Rudnemu polju, je zažgala tudi planino Praprotnico. Skupno so na tem območju požgali 150 staj in koč.

Domačini in krajski Srednje vasi so požgano Uskovnico po vojni obnovili, planinsko društvo pa je postavilo koč, ki so jo v začetku septembra 1982 poimenovali po Jeseniško-bohinjskem odredu. Borci so v predverju postavili pano s slikami odreda.

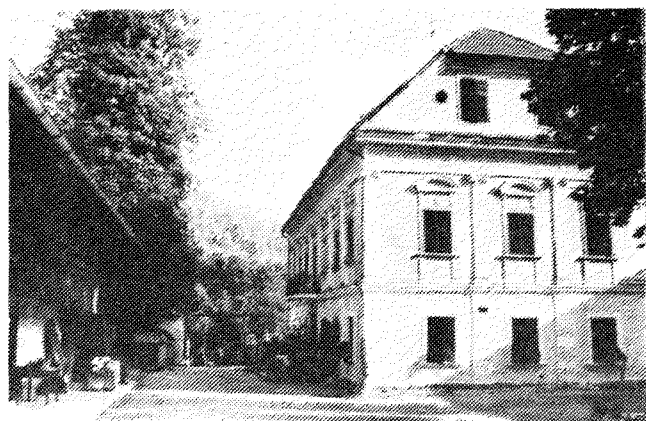
Gabrijel Divjak

Za telefon

Krajski krajske vasi Tinjan v svojih domovih nestrno pričakujejo prve telefonske klice, ki bi jih še bolj povezali s svetom. Dela pri izkopavanju kanala za telefonske linije so pospešena, v pomoč pa so Tinjancem priskočili pripadniki JLA. Vojaki iz enote Gojka Vujinovića delajo vsak dan, pri tem pa uporabljajo tudi poseben stroj »kobro«.

Besedilo in posnetek: P. Nikolić

Galerija v Dolskem

Prizadevni člani turističnega društva iz Dolskega pri Ljubljani so 300 let staro domačijo pri Medvedovih, po domače Krača, preuredili v stalno galerijo, kjer bodo lahko odslej razstave poklicnih umetnikov, amaterjev, šolske mladine, del domače obrti, starinskih predmetov ipd. »Galerija 19« bo prvič odprta to soboto, obiskovalci pa si bodo lahko ogledali razstavo slik cvetličnih tihožitij Tonija Tratnika.

J. Č.

Delo pa nič...

V zagrebškem Nedeljnjem Vjesniku sem 17. julija prebral članek z naslovom »Jubilej Tomšičeve brigade«. Citiram: »Ljubljana – Prigodnom svečanošću u ljubljanskoj kasarni Boris Kidrič u subotu je obilježena 46. godišnjica osnivanja prve slovenske proletarske udarne brigade Tone Tomšič. Preživljali borci tom prilikom položili su vijenac na spomenik palima. Svečanosti su uz predstavnike Ljubljanske armijske oblasti prisustvovali i istaknuti društveno-politički i kulturni radnici glavnog grada Slovenije.«

Ker Delo ob nedeljah ne izhaja, sem kot star tomšičev v ponedeljek, 18. julija, podrobno pregledal Delo in ugodel, da o proslavi najstarejše slovenske partizanske brigade ni objavilo niti vrstice!

J. O. Sime

Aretacije v Litiji

Zapisano ob 45. obletnici izpustitve zapornikov iz Begunj

Vsi, ki smo bili aretirani 30. avgusta 1942, smo bili trdno organizirani v Osvobodilno fronto. Večina je bila v vaških odborih OF. Skoraj vse sta organizirala Leopold Eberle-Jamski – knap iz Zagorja ob Savi, predvojni revolucionar in komunist, ter Jože Gričar-Metod, domačin iz Roviš pod Sveto goro. Organizacijo OF je odkril Ivan Jelen-Miloš. Zbral je podatke, tudi v našem kraju, nato pa dezertiral. Pustil se je prijeti nemškimi policistom blizu Pušav pri Zagorju ob Savi. Nato je nemško drhal prepeljal do posameznikov, ki so bili povezani v OF.

30. avgusta je bil izredno vroč dan. Bila je poletna suša. Tega dne je Jelen privlekel nemško soldatesko in vermane v zaselek Selce pri Tirni. Napadli so okrožnega sekretarja litijskega okrožja Eberla, ki je bil v skalni votlini v Drganivcu blizu vasice Selce, kjer je zdravil zlomljeno nogo. Ta se je po srečnem naključju rešil obstreljen. Druga skupina pa je v naši vasi aretirala in aktiviste

vodila pred Cesarjev hram. Toda uspeha je bilo malo. Na našo srečo nismo bili vsi doma. Dobili so le mene. Sosed Ivan Beja, ki je bil tudi glavna tarča, niso dobili. Priključil se je borcem Moravške čete. Pa tudi mene niso privedli do trboveljskih zaporov. Na Savi sem jim izpred nosa pobegnil v hrib.

Da je nemški gestapo prej vedel za našo organizacijo OF, tudi drži. Naj povem, da

je ovaduh Jelen bil že pred dezertacijo iz Štajerskega bataljona, v katerem je bil kurir, povezan z nemškim gestapom. V past je speljal svojega sodelavca Ivana Višnarja-Cankarja, ki je padel blizu Pušav pri Zagorju in je njegov grob neznan. Meni je Jelen kasneje, ko je bil sam, kazal znak hajmatbunda. »Če naletim na Nemce, obrnem od suknjiča. Ko vidijo ta znak, me pustijo naprej,« je rekel.

Naslednji dan po naši aretaciji, 31. avgusta, so aretirali dobro sodelavko Ljudmilo Peterlin in njenega brata Ivana ter mojega očeta, ki so ga spustili. Ni namreč vedel, da sva z mojo ženo povezana z OF. Naslednji dan po aretaciji je pobegnila tudi moja žena. Nemci so vedeli že prej, da je v naši vasi partizanska javka, na katero prihajajo sodelavci OF in kurirji ob večerih. Vojak pomožne vojske je prav o tem obvestil Vrtačnikove, ti pa naše, predvsem Bejata. Naši so bili nekoliko naivni in niso verjeli. Mene je Jelen na Savi

Utrinki s tolminske ulice

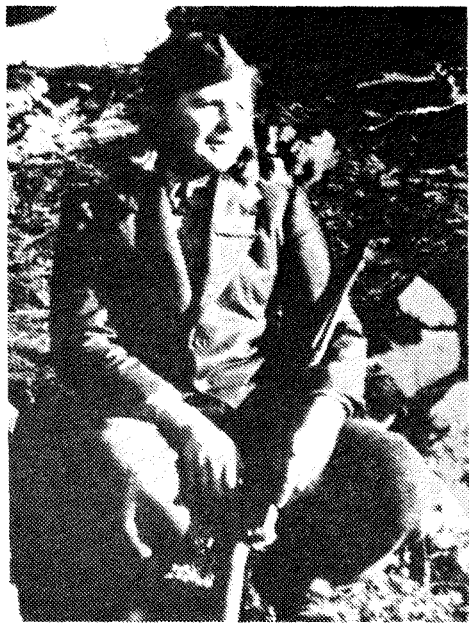
V Tolminu živi Irma Golja, stara 59 let. O sebi pripoveduje:

»V Tolminskem Lomu je bila že zgodnja pomlad, ko so se pojavili prvi aktivisti NOG. V bunkerju pod hlevom, po domače pri Kotlarju, je bil sedež štaba 4. operativne alpske cone, v naši hiši pa so se sestajali Leskovšek, Ahac, Bračič ter vsak večer aktivisti in kurirji.

Aprila 1943 je prišlo v Tolminskem Lomu do množične aretacije, ko je tujec aretiral nekaj družin, ki so bile izdane, ker so delovale med partizanskim gibanjem. Noč od 9. na 10. april je bila za vaščane pretresljiva. Okupator je izdane domačine zvečer odpeljal v italijanske zapore, med njimi mojo mamo ter tri brate. Še prej so jih pretepali in zasliševali v kuhinji. Strica so tudi vso noč pretepali, drugi dan pa so ga

ku opozorili, da se v Lomu dogaja nekaj hudega in naj ne hodim domov. Tako sva s stricem zavila tisto noč k sorodnikom v Gorenji Log, drugo jutro pa čez senožeti v vas. Ko sva se ji približala, sva opazovala, kako sovražnik s tovarnjaki odvažajo ži-vino.

Čez dva dni, 11. aprila sem šla pogledat, ali je še kaj ostalo od našega premoženja. Še isti večer sem odšla v ilegalo. Najprej sem delala v pokrajinski tehniki nad Dobljarjem, in sicer do razpada Italije. Po veliki jesenski ofenzivi smo se preselili v Stomaž pri Ajdovščini. Sprva sem delovala v Goriški brigadi, kasneje v Gradnikovi, nekaj časa v tehniki Čaven in v Sabatinu kot strojepiska, nazadnje pa še v Tiskarni Slovenije na Vojškem. Ob zlomu Italije sem doživela ognjeni krst čez

Irma Murovec

odpeljali v Trst v zapor. Okrog polnoči pa sta v hišo nič hudega sluteč stopila kurirja. Hiša je bila zasedena in nastala je zmeda. Moja sestra je oba kurirja napotila proti Široki. Enega so ujeli in je bil nato zaprt do razpada Italije, drugi pa je bil ranjen v koleno. Zavlekel se je za zadnjo hišo v vasi in si sam vzel življenje.

9. aprila sem odšla s partizanskim naročilom iz štaba 4. operativne alpske cone v Kanal k stricu, ki je sodeloval z NOG, naj se takoj javi v Tolminski Lom.

Ko sva se zvečer vračala z vlakom, so me v Drobočni-

Kozje Stene, še posebej v zadnji ofenzivi, ko smo odšli na Vipavsko. Takrat je prišla mama iz Italije domov. Ko sem jo nekoč kasneje poskusila obiskati, je bil v vasi sovražnik. V vas sem gledala z daljnogledom, klicala sem mamo, a me ni slišala ne spoznala.

Po vojni sem več let kot učiteljica službovala po hribovskih krajih, nazadnje v vzgojnem zavodu v Tolminu, dejavna pa sem bila tudi družbenopolitično. Redno obiskujem domačo vasio in rada poklepam s starejšimi ljudmi.

Tatjana Jermol

vprašal, ali poznam Berdajsove na Savi. »Seveda,« sem odgovoril. Rekel je: »Tista dva sta ravno tako velika bandita, kot si ti.« Iz trgovine sta namreč prispevala jestvine za naš prvi Štajerski bataljon, ki je bil na Plešah pri Sveti gori. Berdajso na Savi sem hitro sporočil, da nemški gestapo ve za njihovo sodelovanje. Berdajsova se zaradi značilnosti svojega dela nista odločila za ilegalo. Aretirana sta bila šele čez dober mesec.

Vseh aretirancev je bilo

petintrideset. Živih je le še štirinajst.

Med aretiranimi sta klonila Ivan Peterlin in Viktor Lovše iz Tirne. Oba sta povzročila veliko gorja med aretiranimi. Partizani so ju tudi kaznovali.

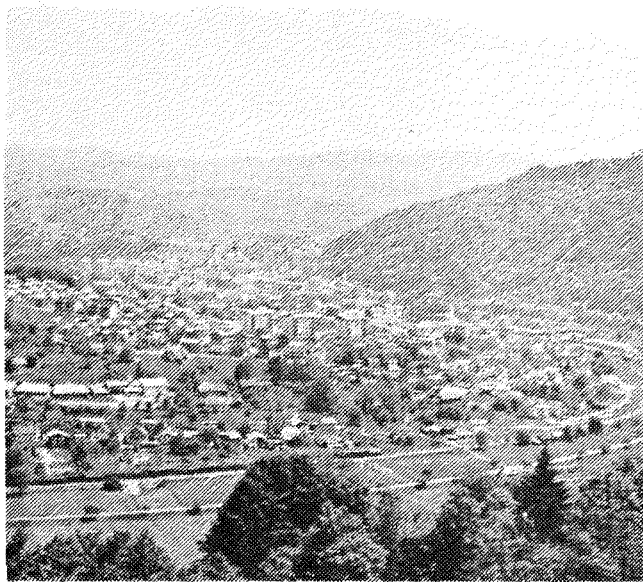
Vse aretirane, ki so bili iz litijske občine, so odpeljali v litijske zapore. Tam so jih strašno mučili, pretepali, metali v samice in temnice, obešali, prevezovali na stole in mize ter jim grozili, da se bodo maščevali nad svojci. To so delali pod vodstvom

gestapovskega šefa Gerlaha, gestapovski pretepači pa so bili: Galupski, Dolinar, Dimec, Brumen in še drugi. Mučitelji so se pri pretepanjih vrstili, kdo izmed njih bo dalj časa zdržal. Pretepali in mučili so vse, predvsem pa Pavlo Čebela, kasneje poročeno Okrajšek, ki je gestapovcu eno primazala, Ivana Grma, Franca Dolinarja in Antona Smuka. Alojza Ocepka, že starejšega moškega iz Roviš, so tolkli s cepcem ter mu zbili zobe. Po zaslišanju so jih odpeljali v Begunje. Tam jih niso več zasliševali.

Ko je prevzel dolžnost dr. Rainer, je odobril nekaj pomilostitev, kar je bila le preteveza za pomiritev prebivalcev. Tako so nekaj zapornikov, tudi litijskih, iz Begunj izpustili. Ko so se zbrali v hodniku za odhod, je zadnji prikreval zdelan Grm. Ko ga je zagledala Berdajsova Anica iz Save, je rekla: »Sedaj pojdemo v Drago ali v Dachau.«

Ko so odhajali domov, so bili še vedno pod vtišom, da gre za pretvezo. Šele ko so prišli domov, so se oddahnili. Prostost je bila največje darilo za staro leto 1942, čeravno je bila svoboda še daleč.

Milan Garantini

Napad na 7. korpus

Ta spominski zapis naše-ga dolgoletnega sodelavca smo sprejeli v objavo nekaj tednov pred njegovo nenadno smrtjo sredi letošnjega poletja.

Kot vsako jutro, smo se tudi 10. septembra 1944 zbrali borci štaba VII. korpusa v vasi Stari trg na Notranjskem, da bi dvignili slovensko zastavo. Bilo nas je kakih dvesto. Med nami je bilo tudi sto primorskih mobilizirancev, ki so čakali na razporeditev v brigade.

Prejšnja noč je bila dokaj nemirna in polna črnih slutenj. Tisto usodno noč sem bil dežurni vezist pri telefonski centrali. Okoli polnoči sem dobil telefonski poziv. Istrski odred, ki je bil na položaju nekje na Krasu, mi je sporočil, da se proti Postojni premikajo Nemci. Kmalu za tem je telefon znova pozvonil. Komanda notranjskega odre-da je poslala nujno sporočilo, da se pomika proti nam bataljon, ki ga vodi sam Rupnikov sin. Tisto noč so bili aktivni tudi obveščevalci VII. korpusa in člani OF; iskali so povezave z ostalimi brigadami. O tem sem hitro obvestil vodstvo in komandanta Pera Popivoda, ki pa mi je dejal, da smo vsi obveščevalci »paničarji«. Nisem odnehal. Poročal sem nočnemu dežurnemu oficirju korpusa. Dejal mi je, da bo ustrezno ukrepal. Zjutraj pred dvigom zastave je dežurni oficir reportiral Popivodu, ta pa mu je odgovoril, da bo proučil položaj s svojimi štabnimi tovariši. Zastavo smo dvignili, vihrala je v vetrovnem jutru, mi pa smo bili že obkoljeni.

Ukaz. Na položaje. Hitro smo vzeli svojo vojaško prtljago in mitraljez. Kot vezist sem oprtal radio, oddajno postajo in telefonske aparate. Bili smo v bližini vasi Pudob. Zavzeli smo položaje. Sovražnik je

streljal brez predaha, saj je bil oddaljen od nas le nekaj sto metrov.

Naši mitraljezci so odgovarjali. Vnel se je oster boj. Sovražnik je bil tehnično bolj oborožen, mi pa bolj tehnično organizirani. Okoli enajste ure tistega dopoldneva smo bili vsak sebi oddaljeni le kakih 50 metrov.

Zaradi varnosti smo skri-li oddajno postajo in telefone v bližino znane partizanske domačije Hace. Še bolj sem se oprijel mitraljeza in neutrudno streljal na sovražnikove položaje. Bil sem v skupini s tremi tovariši. Zavarovali smo se v bližini nekega lešnikovega grma in neusmiljeno pošiljali rafale proti številno močnejšemu sovražniku. Ko je bilo sonce nekako na najvišji točki tistega jesenskega dne, je padla sovražnikova mina ravno v tisti lešnikov grm, ki smo si ga bili izbrali kot zavetje. V trenutku sta bila oba moja sotovariša mrtva, tretji hudo ranjen, meni pa so delci mine sovražnikovega minometa zbili desno oko in poškodovali levo roko. Onesvestil sem se.

Vera Hace iz takratnega okrajnega odbora OF v Cerknici se je spominjala dogodka, ko sem bil ranjen, in moji sestri Gizeli na njeno poizvedbo v Slovenskem poročevalcu 23. maja 1945 takole opisala tisti nesrečni dan:

»Iz bližnjega gozdička je prišel Vinko in z njim še nekaj tovarišev. Vsi so imeli prtljago in prosili so me, če bi jo lahko spravili pri nas. Naša vas se imenuje Podcerkev. Vinko je bil zelo nestrpen. Zdi se mi, da je slutil, da nekaj ni v redu. Sovražnik je bil čisto zraven nas. Opazovali smo ga izza nekega plota tik ob hiši. Vse bolj so obkoljevali našo vas. Borci so tekli na položaj. Sovražnik je metal

mine prav v bližino naše hiše. Nenadoma je priletela mina na naš vrt. Čim je pokolegel, smo zaslišali zamolkle klice »na pomoč, ranjen sem«. Sestra zavpije – to je Vinko. Vzela je rjuho in šla klicu nasproti. Vinko je bil v krvi z obrazom zarit v grmovje. Bil je napol v nezavesti. Opazila sem, da mu je ledena kri tekla iz desnega očesa. Grabil se je za prsi ter govoril, da ga le tam boli, da je dobil izstrelek v srce. Res je imel med prsi majhen zadetek, a to ni bilo nevarno. Nismo ga mogli pripraviti, da bi se vlegel. Slednjič so ga začele popuščati moči. Govoril je nejasne besede, klical neka imena. Kmalu se je začel počasi zavedati. Sovražnikova drhal se je vse bolj bližala vasi. Mislili smo že, da bomo morali ranjenca skriti kam v poslopje. Prišel je neki tovariš partizan in Vinka odpeljal. Tako sem izgubila za njim vsako sled.«

Začela se je moja najtežja življenjska pot. Stiri dni je trajalo, da so nas ranjence pripeljali do Črnomlja, kjer smo imeli partizani letališče, ki so ga imenovali Kresinci. Cele štiri dni so nas domačini prevažali na vozeh. Večkrat med potjo je bila naša zaščitna četa napadena. Vprezna živina je kar dobro prestajala in nas vozila rešitvi nasproti. Neprecenljiva zahvala za vso požrtvovalnost pa gre vsakakor lastnikom vpreg in zaščitnikom, da ni bilo še kaj hujšega.

Iz mojega dnevnika je razvidno, da je v noči na 18. september 1944 pristalo na letališču Kresinci zavezniško letalo. Ko smo ga zagledali, je posebna četa partizanov zakurila kres v obliki črke V. To je bil dogovorjen znak, da so zavezniška letala na našem osvobojenem teritoriju. Letalo je pristalo in posadka je izstopila. Med njimi je bilo precej črncev. Kakih 30 ranjenih partizanov so

odpeljali v notranjost velikega in širokega letala. Ob našem odhodu je bil prisoten tudi vrhovni komandant NOV Slovenije Stane Rozman. Zazelel nam je čimprejšnjo ozdravitev in vrnitev v domovino.

Vožnja z letalom proti Bariju v Italiji je bila polna nevarnosti. Med potjo sta nas napadla dva nemška lovca, čeprav je bilo na letalu jasno narisana velik rdeč križ. Taka letala so mednarodno zaščitena, kar pa Nemci niso spoštovali. Vozili smo se tri ure, čeprav bi morali to progo prevoziti v dveh. Vožnja je bila izredno težka. Ranjenci so stokali, kričali, nekateri bruhal, drugi pa so celo prepevali.

Sam sebi sem dejal: »Če bom preživel današnjo noč, me čaka še dolgo življenje«. Na letališču v Bariju so nas čakali avtomobili RK in nas odpeljali v barako, kjer so nas dezinficirali. Dobili smo bolniške obleke in vse, kar je sodilo zraven. Angleški zdravniki so nas porazdelili po oddelkih glede na poškodbe. Očesne ranjence so odpeljali v bolnico v mesto Trani, južno od Barija. Vse bi bilo v redu, nekaj pa me je bolelo. Bolniško osebe nam ni bilo naklonjeno. Prestati smo morali marsikatero žalitev, češ da smo partizani nekulturni, brezverci, da smo se rodili v gozdu, da smo nepismeni in še bi lahko našteval.

Ko smo okrevali, nas je konec decembra 1944 odpeljalo sovjetsko letalo v osvobojeni Beograd. Po nekaj dneh sem bil razporejen na dolžnost železniškega delegata v Novem Sadu.

Vsega tega trpljenja pa bi bili partizani v štabu VII. korpusa obvarovani, če bi bili komandant Pero Popivoda in vodstvo pravilno reagirali na telefonska obvestila, ki smo jih prejemale tisto usodno noč 10. septembra 1944.

Vinko Bovcon

Včeraj seja predsedstva ZO ZZB NOV Jugoslavije Partijske naloge borčevske organizacije

Beograd, v sredo, 7. septembra

Na včerajšnji seji zveznega borčevskega predsedstva je bilo pričakovati živahno razpravo, saj so bile na dnevnem redu goreče želje in vroče teme: poročilo o uresničevanju sklepov devete seje CK ZKJ ter nalogah ZB NOV v zvezi z njimi, informacija o dosedanjem delu, kar zadeva ustavne spremembe, predlog ZZB NOV Srbije za odstop zveznega borčevskega predsednika Petra Matica ter, nenazadnje (pod točko razno), sporočilo »Odbora za obrambo svobode misli in izražanja« pri Združenju književnikov SR Srbije, ki zadeva raziskovanje zgodovinske vloge Josipa Broza Tita. Več o tem, kaj je bilo zanimivega na tej seji, bomo zapisali prihodnjič. **B. Ž.**

Odrpli letalsko razstavo v Farnboroughu V senci nesreče v Ramsteinu

V nedeljo, 4. septembra, so na letališču Farnborough v bližini Londona odrpli osemindvajseto mednarodno letalsko razstavo. Odrpta bo do enajstega septembra. Od 4. do 8. septembra si lahko razstavo ogledajo samo strokovnjaki oziroma morebitni kupci, od 9. do 11. septembra pa bo prireditev odrpta tudi za javnost.

Letošnja razstava, na kateri razstavljajo svoje izdelke – to so letala, helikopterji in druga oprema za letalstvo, tako vojaško kot civilno – proizvajalci iz osemnajstih držav, ne prinaša nobenih revolucionarnih novosti na tem področju. Pravzaprav je ne bi bilo vredno omenjati, če ne bi letos gotovo zamudili še eno priložnost, da pokažemo svetu, kaj lahko naredi naša industrija. Zavedati se moramo, da se na takšnih razstavah »obračajo veliki denarji«. To dokazuje tudi podatek, da so na razstavi pred dvema letoma sklenili za več kot poldrugo milijardo funtov pogodb.

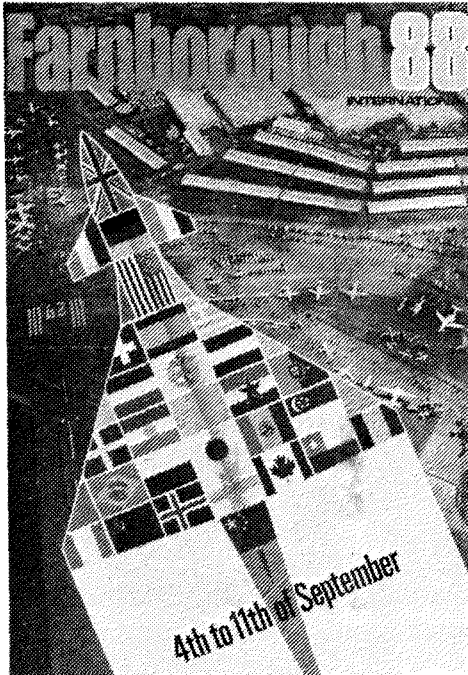
Na žalost lahko spet zapišemo, da bo tudi ta velika mednarodna prireditev minila brez razstavjalcev iz Jugoslavije. Tako kot že nekaj let, smo tudi letos gotovo zamudili še eno priložnost, da pokažemo svetu, kaj lahko naredi naša industrija. Zavedati se moramo, da se na takšnih razstavah »obračajo veliki denarji«. To dokazuje tudi podatek, da so na razstavi pred dvema letoma sklenili za več kot poldrugo milijardo funtov pogodb.

Nad razstavo v Farnboroughu pa leži senca dvoma, ki ga je povzročila nesreča akrobatske skupine italijanskega vojaškega letalstva Frece tricolori (tribarvne puščice) na letalskem mitingu v ameriškem oporišču Ramstein v Zvezni republiki Nemčiji. Po objavljenih podatkih je v nesreči izgubilo življenje nekaj deset ljudi, vse pa kaže, da bo žrtev še več, ker je večina ranjenecv opečena in pride pri tem do hujših komplikacij šele po nekaj dneh.

Do nesreče je prišlo, ko so se italijanski akrobati med nastopom razdelili v dve skupini in je vsaka odletela v svojo smer, nakar sta v nizkem letu poleteli druga k drugi. V obeh skupinah je bilo devet letal, deseto pa naj bi poletelo skozi formacijo, kar naj bi se povečalo spektakularnost akrobatske točke. Pri manevru sta dve letali trečili in potegnili za seboj še tretje. Eno od letal je padlo na pristajalno stezo, drugo med gledalce in tretje v bližnji gozd.

V Zvezni republiki Nemčiji so se ob tem znova začele polemike, ali so takšni letalski mitingi potrebni. Medtem ko so bili pred nesrečo najbolj glasni predstavniki zelenih, so se jim po dogodku v Ramsteinu pridružili tudi radikali in konservativci. Vsi poudarjajo, da v sedanjem političnem trenutku v Evropi in svetu takšne prireditve nimajo nobenega smisla.

Ne glede na to, kako se bodo razvijale polemike v ZRN, se nam dozdeva, da so vendarle nekoliko pretirane. Na svetu je vsako leto na

Na propagandnem materialu, ki so ga tiskali organizatorji razstave v Farnboroughu, je med zastavami sodelujočih držav tudi naša zastava. To pomeni, da so pričakovali, da se bo Jugoslavija vendarle pojavila na tej prireditvi.

stotine letalskih mitingov, na katerih ni nobenih nesreč in poteka vse tako, kot so predvidevali organizatorji. Dejstva pričajo, da je na letalskih mitingih varnost precej boljša kot, recimo, na cestnohitrostnih dirkah motorjev in avtomobilov.

Italijanski letalski akrobati so že nekaj dni po nesreči v Ramsteinu nastopili na podobnem mitingu v Fribourgu v Švici. Komentar k temu ni potreben. Največ povedo besede najmlajšega pilota v skupini, Antonina Vivona, ki je po nesreči v Ramsteinu dejal: »Smo profesionalci in delamo z vso zanesljivostjo, ki je možna v letalstvu. Nepredvidljivosti se dogajajo v vseh poklicih, do nje je prišlo tudi v Ramsteinu.«

Zaradi te nesreče je tudi del britanske javnosti zahteval, naj organizatorji razstave v Farnboroughu odpovedo letalni del prireditve. Organizatorji so take zahteve zavrnil in poudarili, da je zagotovljena največja stopnja varnosti. Ta odločitev je razumljiva, saj želi kupec, ki se zanima za neko letalo, videti, kakšne so njegove značilnosti in kako se »obnaša« v različnih režimih leta. **B. K.**

Letalska akrobatska skupina Frece tricolori je bila ustanovljena leta 1930. Zaradi vratolomnih in tveganih točk so jo večkrat kritizirali. Od leta 1970 do danes se je med vajami ubilo že osem njenih pilotov. Točko srce, med katero je prišlo do tragične nesreče, je skupina izvedla že 590-krat. Na posnetku je skupina Frece tricolori med nastopom na letalskem mitingu v Celovcu leta 1982.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do te

Nikozija: Na Cipru že od začetka tedna zasedajo visoki predstavniki neuvršenih držav. Njihovo prizadevanje je posvečeno preobrazbi neuvršenega gibanja v sodobno povezanost narodov, ki jim je ena glavnih skrbi gospodarski napredek narodov in politična povezanost svobodoljubnih držav, trdno odločenih, da se ne bodo podrejele blokovskim aspiracijam in zahtevam.

Teheran: Poveljnik opazovalnih sil ZN za kontrolo premirja med Irakom in Iranom, jugoslovanski general Slavko Jović je pregledal mejo med dvema vojskujočima se državama. Dejal je, da je v mejni coni prihajalo samo do manjših incidentov. General Jović je ocenil, da bo sedanjih 165 opazovalcev v okviru misije »modrih čelad« dovolj, če ne bo hujših kršitev premirja na bojiščih ob Perzijskem zalivu.

Zeneva: Jan Eliason, predstavnik generalnega sekretarja ZN Peresa de Cuellarja, posredo-

valec na iraško-iranskih mirovnih pogajanjih se je posebej srečal najprej s strokovnjaki iz iraške delegacije in kasneje z eksperti druge, to je iranske delegacije, prizadevaje si, da bi prebil led na pogajanjih, ki so se zataknila glede suverenosti nad mejno reko Sat-el-Arab in v zvezi z umikom čet ene in druge strani na mednarodno mejo. Eliason je dejal, da pričakuje postopen napredek na mirovnih pogajanjih.

Santiago: Policija je uporabila solzilni plin in vodne curke, da bi razgnala okoli 300.000 Čilencev, ki so demonstrirali pred predsedniško palačo v čilskem glavnem mestu. To je bil največji protest prebivalstva glavnega mesta v minulih 15 letih, usmerjen proti vladavini generala Pinocheta. Demonstranti so vzklikali: »Pinochet, dnevi so ti štetí«. Petega oktobra naj bi Čilenci na plebiscitu znova izvolili osvraženega generala za svojega predsednika.

Vabila in obvestila

Slavili bomo in se spominjali

V dneh od 9. do 11. septembra

Odbor skupnosti borcev 31. divizije NOVJ, v sodelovanju z družbeno političnimi organizacijami občin: Ajdovščina, Cerknica, Idrija in Postojna, pod pokroviteljstvom Republiškega komiteja za zdravstvo in socialno varstvo SR Slovenije ter sopokroviteljev: Zdravstvene skupnosti Slovenije, tovarne zdravih LEK in KRKA, organizira v dneh od 9. do 11. septembra 1988 V. pohod po poti prenosu ranjenecv, ki so ga v dneh od 13. do 19. avgusta 1944 opravile enote IX. korpusa NOVJ.

Odbor skupnosti borcev 31. divizije NOVJ

V soboto, 10. septembra

V počastitev 45-letnice splošne ljudske vstaje na Primorskem ob kapitulaciji Italije, osvoboditve političnih zapornikov in internirancev ter nastanka partizanskih enot vas vabimo na **PROSLAVO IN TOVARIŠKO SREČANJE** nekdanjih protifašističnih zapornikov, inter-

nirancev in izgnancev obalnih občin Izole, Kopra in Pirana v soboto, 10. septembra 1988 ob 10. uri v kinodvorani Koper, Verdijeva ul. 4. Obalni odbor ZZB NOV Koper

V nedeljo, 11. septembra

Občinski odbor ZZB NOV Nova Gorica Pokrajinski odbori VZIP Gorice in Trsta Skupnost borcev italijanskih partizanskih enot NOV in PO Slovenije z domicilom v Izoli in Odbora ZZB in Krajevne skupnosti Vogrsko VAS VLJUDNO VABIJO NA PROSLAVO ki bo v NEDELJO, 11. 9. 1988 ob 15.30 na Vogrskem ob odkritju spominskega obeležja, ob 45. obletnici ustanovitve »Proletarske« Tržaške udarne brigade, ki se je v septembru 1943 bojevala na goriški fronti. Slavnostna govornika bosta: – JOŽE GACNIK, predsednik Komisije za stike z zamejstvom pri RO ZZB NOV SR Slovenije in – OSTELIO MODESTI, soustanovitelj brigade Triestina d'Assalto.

Pripravljalni odbor

V soboto, 17. septembra

Odbor skupnosti borcev Lackovega odreda vabi borce te enote in aktiviste OF, ki so delovali na območju Kozjaka in Slovenskih goric, da se udeležijo otvoritve obnovljene partizanske bolnice na Kozjaku, ki bo v soboto, 17. 9. 1988. z naslednjim programom:

Do 14. ure prihod udeležencev proslave v Gradišče na Kozjaku. Ob 14. uri odhod na otvoritev z ogledom obnovljene partizanske bolnice v Drukovem gozdu. Ob 16. uri proslava občinskega praznika Maribor – Ruše v Gradišču na Kozjaku.

Odbor skupnosti

V okviru proslav krajevnega praznika v Šempetru pri Novi Gorici, bo odkrito spominsko obeležje osvoboditeljem Gorice, to je borcem Prešernove brigade, Škofjeloškega odreda in VDV. Spominsko obeležje bo odkrito na stavbi krajevnih skupnosti v Šempetru, v soboto 17. 9. 1988. ob 17. uri. Slavnostni govornik bo takratni komandant Prešernove brigade Ferdo Tolar-Mirko. Vabimo občane, mladino in udeležence NOB ter še posebej Prešernovce in borce zgoraj omenjenih enot, ki so sodelovali v takratnih bojih, da se udeležijo navedenih svečanosti. Najprimernejša zveza iz ljubljanske smeri je avtobus, ki odpelje iz Ljubljane ob 11.30 v Novo Gorico. Od tam je v Šempeter zveza z lokalnim avtobusom.

Skupnost borcev Prešernove brigade

V soboto, 17. 9. 1988 ob 11. uri bomo v Tolminu odkrili spominsko ploščo 65. padlim borcem in borkam 5. bataljona (ustanovljenega v Ginefi v Egiptu) 11. dalmatinske udarne brigade, ki so v Dalmaciji, Bosni in Hercegovini, Liku, hrvatskem in slovenskem primorju, v Trstu in Istri ter na Koroškem dali svoja življenja za svobodo.

Ob 12. uri pa bodo v knjižnici Cirila Kosmača v Tolminu predstavili novo knjigo Groharjeva jesen avtorja Janka Perata.

Vabimo nekdanje borce 1. odreda in NOVJ na Bliznjem vzhodu, svojce padlih in še zlasti borce 5. bataljona in druge, da se udeležijo odkritja spominske plošče in predstavitve knjige.

Odbor

V nedeljo, 18. septembra

Proslava v počastitev 45-letnice ustanovitve partizanskih enot na Krasu bo v nedeljo, 18. 9. 1988, v Komnu ob 15. uri

z zborom aktivistov OF, borcev I. Kraške čete, Prvega kraškega bataljona, 19. SNOUB »Srečko Kosovel«, brigade Triestina d'Assalto, južnoprimorskega odreda, karavle P13, jurišnega bataljona 30. divizije in VOS OF za Primorsko.

Slavnostna govornika bosta: Ciril ZLOBEC in Federico VINCENTI – predsednik deželne odbora VZPI – ANPI

Občina Sežana

Krajevna skupnost Komen

V soboto, 24. septembra

Odbor skupnosti borcev Bračičeve brigade vabi na praznovanje 45. obletnice svoje ustanovitve in na zbor brigade.

Srečanje bo v soboto, 24. septembra 1988 ob 11. uri v dvorani Krajevne skupnosti Konovo v Titovem Velenju. Kulturni program bodo izvedli pevski zbor in kulturniki Konovega.

Borci se bomo zbirali med 10. in 11. uro pred dvorano.

Po končanem programu bo tovariško srečanje borcev in krajanov.

Odbor ne bo organiziral posebnih prevozov, saj so zveze z rednimi avtobusi ugodne, bo pa poskrbel za prevoz od avtobusne postaje v Titovem Velenju do kraja srečanja.

Vabimo vse borce, da se srečanja udeležijo v čimvečjem številu.

Odbor skupnosti borcev Bračičeve brigade

V nedeljo, 25. septembra

Odbor skupnosti borcev 1. bataljona VOS OF vabi vse borke in borce 1. bataljona VOS OF in borce domicilnih enot SO Grosuplje, da se udeležijo jubilejnega srečanja ob 45-letnici ustanovitve bataljona, ki bo v nedeljo, 25. 9. 1988 ob 10. uri v Zagradcu.

Slavnostni govornik bo republiški sekretar za notranje zadeve.

V kulturnem programu sodelujejo: godba milice, pevski zbor, recitatorji in druge kulturne skupine.

Po kulturnem programu bo tovariško srečanje.

Odbor skupnosti

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljica. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani. Telefon: 327-780. Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/I. Telefon: 327-780. V uredništvu smo: glavni urednik – ZVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik – VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki – ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENOK STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ, redaktorica-lektorica – MIRANDA MRČELA, tehnični urednik-oblikovalec – DRAGO SETNIČAR, tajnica uredništva – MARA OKORN. Uprava in naročniški oddelki: Ljubljana, Ul. Moše Piljadeja 24. Telefon: 317-049. P. P. 598. Člani časopisnega sveta TV-15: predsednica – MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAKŠKA, MILAN FILIPČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK. TV-15 izhaja kot tednik. Cena izvida: 500 din. Letna naročnina za 1988 (52 številki): 19.000 din. Naročnina za II. polletje: 12.000 din. Tisk in korekture: ČGP Delo, Ljubljana. TV-15 je oproščen temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).